

⑤ pam 9

Dr. W. J. L. ...
...
...

S. C. HAMMER

BOERKRIGENS HISTORIE

L. E. TVEDTES FORLAG
KRISTIANIA · KRISTIANSUND

29320

(E)

Dr. W. J. LEYD.
Frankenlay 337
COPENHAGEN

S. C. HAMMER

BOERKRIGENS HISTORIE

INDTIL FREDEN I PRETORIA 31. MAI 1902

KRISTIANIA.
OSCAR ANDERSENS BOGTRYKKERI.
1902.

Boerkrigens Historie.

KAPITEL I.

Aarene 1652—1814. Sydafrikas Kolonisering. Land og Folk. Børne og de Indfødte. Slaverispørsmaalet. Misnøie blandt Kolonisterne. Kapkoloniens Besættelse af Engleskmændene. Endelig Afstaaelse i 1814.

Sydafrikas Historie, saa vidt den vedkommer Boerne, daterer sig fra Midten af det 17de Aarhundrede. I Løbet af de vel halvandet hundrede Aar, som var gaat siden Portugiseren Bartolomæus Dias paa sin dristige, men resultatløse Fart til Indien i 1487 havde opdaget „Det gode Haabs Forbjerg“, havde hans Landsmænd trukket sig nordøstover til Landet mellem Mozambique og Delagoa Bay, som de endnu besidder, og Kysterne af det Land, vi nu kalder Kapkolonien, hvilede atter øde og forladt som i Tidens Morgen. Om Kap det gode Haabs høie Fjeldvæg strøg Stormfugle, Albatroser og Maager i myldrende Tusener; ved dets Fod legede Sydhavets Kjæmpehvaler mellem Vinterens drivende Is. Men hvor Tavlebugten nu ligger med sin Masteskog udenfor den blomstrende Cape Town (Kapstaden) og alverdens Flag viftende fra Toppene — der laa siden Aaret 1602 en fattig Udhavn, hvor det hollandsk-ostindiske Handelskompanis faatallige Rydningsmænd ydede de sjeldne Forbifarende en sparsom, men kjærkommen Hjælp paa deres lange Reise til Indien.

I Aaret 1652 landede det hollandske Kompanis Skibslæge Jan van Riebeck i Sydafrika med en Udvandrerflok paa omkring 100 Personer. De slog sig ned ved Tavlebugten og grundlagde Kapstaden, som efter de Tider og Forhold voksede ganske hurtig baade i Betydning og Folkemængde. Omkring 1690 — det vil si midt oppe i den Religionsforfølgelse, som indlededes

med den franske Konge Ludvig den 14des Ophævelse af det saakaldte „Nantiske Edikt“ — landede ikke mindre end 150 franske Protestanter (Hugenotter) i Kapstaden. Blandt disse Indvandrere støder vi paa Navne som Joubert, Duplessis, Trichardt etc., mens det hollandske Element, som allerede var ankommet, repræsenteredes ved Navnene Viljoen, Steijn, Pretorius, Krüger o. fl., som allesammen er blit vel kjendt under den langvarige Krig. Det har været paastaat, at disse Nybyggere skulde være Folk af meget ringe Byrd, men det er ikke vanskeligt at paavise paa Grundlag af samtidige Dokumenter, at netop disse Navne havde god Klang i Holland i det 17de Aarhundrede fra lang Tid tilbage. Hvad de franske Hugenotter angaar, er det en Kjendsgjerning, som ikke bestrides af nogen, at de havde sine Kjernetropper blandt den dannede Middelstand og sine Førere blandt den mest fremskudte Intelligens. Denne Boernes Afstamning fra de bedste hollandske og franske Elementer er allerede paa Forhaand en ganske vægtig Indvending mod den Række af slette Egenskaber — Troløshed, Griskhed, Skinhellighed, ja endog Feighed — som de Gang paa Gang er blit tillagt i den engelske Presse. Efter kyndige Kritikers Dom kan man derfor, uden at gjøre sig skyldig i nogen historisk Usandhed, ganske trygt fremsætte den Paastand, at Boernes Forfædre baade socialt og moralsk stod lige saa høit som de første engelske Indvandrere til Amerika i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede.

Sydafrikas eiendommelige Forhold bevirkede, at de to Racer — den hollandske og den franske, som snart smeltede sammen til ét Folk — meget hurtig blev stillet overfor betydningsfulde Opgaver. I Kapstaden kunde de selvfølgelig ikke slaa sig ned allesammen — dertil var Forholdene for smaa, naar Befolkningen begyndte at skyde Vækst — mod vest og syd satte Oceanet en naturlig Grænse. Den eneste Vei, de kunde „trekke“, var nordover og østover — ind i de ugjæstvenlige Egne, hvor vilde Dyr og Mennesker gjorde Livet usikkert Dag ud og Dag ind. Det er her, at Boerne som Civilisationens Rydningsmænd i Sydafrika udviklede en Del af de Egenskaber, som Verden har lært at beundre i den nu afsluttede Krig — den fortrinlige Færdighed paa Hesteryggen, den rammende Skudsikkerhed, Udholdenheden, Nøisomheden og den trodsige Energi. Sekterere som de var, havde de ligesom de

„puritanske“ Udvandrere [fra England] tat sin Gud med sig hjemmefra. Bibelen — Bøgernes Bog — var deres Literatur, deres eneste Literatur. Den fyldte deres Forestillingskreds, gik ind i deres daglige Behov og paatrykkede deres Sprog sit Stempel. De opkaldte sine Børn efter dens Mænd og gav sine Kolonisationer Navn efter dens Steder. Alt dette er for ægte til at være Hykleri — en Følelse, som bare opstaar under et ydre Tryk. Boerne havde ingen at hykle for. De var selv de første Rydningsmænd. De havde ingen at stole paa uden sig selv og den Gud, som de havde lidt og kjæmpet for hjemme — Israels Gud, saaledes som de saa ham og tildels endnu ser ham i gammeltestamentlig Strengthed.

Det vigtige sociale Spørsmaal, som først af alle mødte Boerne i deres nye Hjemland var Forholdet til den indfødte Befolkning. Med de rodfæstede Fordomme overfor Afrikas og Amerikas Ur-indvaanere, som raadede i Europa i det 17de og 18de Aarhundrede — det vil si paa en Tid, da Slaveriet forlængst var anerkjendt som Samfundsinstitution — vilde det været ligefrem utænkeligt, at ikke Boerne saavel som alle andre europæiske Folk skulde ha forsyndet sig mod de Principer, som vi siden den franske Revolutions Dage henfører til Begrebet „Menneskerettighederne“. Denne Kjendsgjerning fortjener at tages med ved Bedømmelsen af Boernes Forhold til de Indfødte — ikke til Forsvar for deres Færd naturligvis, men til Forklaring af den. Det er utvilsomt, at de Indfødte i Løbet af det 18de Aarhundrede meget ofte var udsat for en haard og barbarisk Behandling af Boerne; men der er alligevel intet, som tyder paa, at Boerne som Helhed skulde ha udviklet sig til det Folk af Slavejægere, som de hundrevis af Gange er blit beskyldt for at være. Tvertimod foreligger der baade fra Slutten af det 18de og Begyndelsen af det 19de Aarhundrede flere Vidnesbyrd — til og med engelske — som gaar i stik modsat Retning. Flere af de mest fremragende engelske Kjendere af Sydafrikas Historie — Mænd som Theal, Froude og Bryce — er gennem indgaaende Kildestudier paa forskjellige Hold kommet til samme Resultat — nemlig, at Slaveriet i Sydafrika aldrig har antat saa hæslige Former, som f. Eks. i britisk Vestindien, og at Engelskmændene ikke i nogen Henseende er de rette til at tale de Indfødtes Sag overfor Boerne. „Hvis vi“, siger Froude, „sammenligner det Held, Hollænderne har havt

med sig i sin Optræden overfor uciviliserede Folkestammer Verden over, med det Held, som vi selv har havt med os, vil vi finde, at skjønt Hollændernes Herredømme er strammere end vort og tilsyneladende mere ubarmhertigt, har de alligevel havt færre Krige med de Indfødte, end vi har havt. Der har været mindre af Voldsgjerninger og Blodsudgydelse, og de Indfødte, som lever under dem, har ikke været mindre lykkelige og mindre arbeidssomme“. Denne Udtalelse af en videnskabelig Forsker paa en Tid, da Lidenskaberne endnu ikke var kommet ikog, fortjener at nævnes som et Modstykke til de voldsomme Beskyldninger, som ikke bare den britiske Presse, men selve det britiske Koloniministerium har rettet mod Boerne for deres Forhold til de Indfødte. Som bekjendt er det netop paa dette Punkt, at England har fundet en af Hovedgrundene til Forsvar for sin Politik.

Det hollandsk-ostindiske Kompani, som havde været det første til at befolke Kapkolonien, betragtede sig dermed ogsaa som Koloniens oprindelige Eier. Dette Forhold udnyttede snart Kompaniet paa Befolkningens Bekostning til Gunst for sine egne Handelsinteresser, og Resultatet var, at der i Løbet af det 18de Aarhundrede opstod adskillig Misnøje blandt Kolonisterne. Endelig i Begyndelsen af 1790-Aarene gjorde Kolonisterne ligefrem Opstand mod Kompaniet, og i 1795 stillede de sig under Beskyttelse af en engelsk Admiral, som tilsyneladende ganske tilfældig viste sig foran Kapstaden med sin Flaade. Hermed begyndte, hvad man kalder „Engelskmændenes første Besættelse af Kapkolonien“ -- en kortvarig Periode praktisk talt uden nogen som helst Betydning for Landets materielle Udvikling. Besættelsen, som officielt var foregaaet i den hollandske Statholder Prinsen af Oraniens Navn, blev opgivet ved den bekjendte Fred i Amiens (Frankrige) i Marts 1802, hvor England gik ind paa at levere Kapkolonien tilbage. Under de nye Krige, som revolutionerede den europæiske Verdensdel i de nærmest følgende Aar blev imidlertid atter de oversjøiske Kolonier trukket ind med.

I 1806 viste en engelsk Flaade sig igjen foran Kapstaden, og efter en kort Modstand mod en tredobbelt Overmagt, maatte den hollandske Guvernør gi tabt. Engelskmændene „erobrede“ Kapkolonien i et Slag, som kostede dem 15 døde og 189 saarede, og ved Opgjøret af det europæiske Bo efter Napoleons

Forvisning til Elba, blev Kapkolonien i August 1814 mod Befolkningens Vilje solgt til England af Prinsen af Oranien for 6 Millioner Pund Sterling. Denne pinlige Overensstemmelse mellem Boernes og vor egen Skjæbne i dette mindeværdige Aar er ikke det mindst interessante Punkt for os Normænd i Boernes ærefulde Historie.

KAPITEL II.

Aarene 1814—1836. Britisk og hollandsk Folkelyne. Styret i Kapkolonien. Slaveriets Ophævelse. Sørgelige Resultater. «Det store Trek».

Ved Kapkoloniens Indlemmelse i det britiske Verdensrige blev Engelskmændene stillet overfor den vanskelige Opgave at skulle styre et Folk af samme Race som de selv. Oprindeligt staa ingen Nation i Europa Engelskmændene nærmere end den hollandske; men i Løbet af de snart to Aartusener, hvori de har gaat sine særegne historiske Veie, har de hver for sig udviklet en Række Folke-Eiendommeligheder, som bringer dem til at staa forholdsvis fremmede overfor hinanden allerede i Europa. Endnu mere har naturligvis disse Eiendommeligheder været istand til at udvikle sig paa afrikansk Jordbund, og meget af den Uvilje, Misforstaaelse og Strid, som gennem hele det nittende Aarhundrede har karakteriseret Boernes og Engelskmændenes gjensidige Forhold, maa i første Række føres tilbage til denne uensartede politiske og sociale Udvikling. Det er nødvendigt at fastholde denne Kjendsgjerning, da den paa en Maade danner en forklarende Baggrund for hele den følgende Historie.

Det britiske Regimente i Sydafrika i Tiden nærmest efter 1814 maa paa enkelte hæslige Overgreb nær i det store og hele karakteriseres som et „oplyst Enevælde“. Ved det Lord Liverpool'ske Ministeriums Opløsning i 1827 indtraadte der imidlertid en saa afgjort Forandring i Kapkoloniens Bestyrelse, at Theal i sin „Sydafrikas Historie“ ikke tar i Betænkning at erklære, „at det vilde være vanskeligt i nogensomhelst Del af Verden at finde Folk med saa megen Grund til at være mis-

fornøiet som de gamle Indbyggere i Kapkolonien“. Dette Forhold varede i næsten 10 Aar. „Der blev i dette Tidsrum,“ siger Theal, „ikke vist dem nogensomhelst Sympati fra Autoriteterne hjemme i England. I Virkeligheden herskede der en afgjort Uvilje, som blev flittig næret af de saakaldte filantropiske (menneskekjærlige) Samfund, som dengang var paa Høiden af sin Magt. De mest haarreisende Historier blev sat i Omløb om dem af Folk, som havde Titel af kristne Lærere, og der var ikke noget saa dumt og saa uhyrligt, at det ikke blev troet i England, indtil Ordet „Boer“ tilslut kom til at opfattes som ensbetydende med en uvidende, hjerteløs Undertrykker af farvede (o: ikke europæiske) Folk.“ Naar man sammenholder dette videnskabelige Vidnesbyrd af en engelsk Historieforsker med de Begivenheder, som gik umiddelbart foran for sidste Krig, er det ikke vanskeligt at forstaa, hvilket uforsonligt Forhold der igrunder har raadet mellem Engelskmænd og Boere, og hvilken politisk Varsomhed der krævedes for ikke at uddybe Racemodsætningen.

Lige i Begyndelsen af denne Misnøiens Tidsalder kom den store sociale Reform, som vi kalder „Slaveriets Ophævelse“. Allerede i 1807 havde England gjort det indledende Skridt i saa Henseende ved at forby Indførsel af Neger-slaver til nogensomhelst britisk Koloni, men først i 1833 fulgte den evig mindeværdige *Slave Emancipation Act* (Lov om Slaveriets Ophævelse) — en af de skønneste Kulturseire, som nogensinde et Folk har vundet for den samlede Menneskehed. I de gjængse agitatoriske Fremstillinger fra britisk Hold om Forholdene i Sydafrika faar vi stadig høre, at Datidens Boere stillede sig afvisende overfor Slaveriets Ophævelse, ikke bare fordi denne Reform vilde gribe forstyrrende ind i Landets sociale og økonomiske Liv, men ogsaa fordi de „var meget stærkt imod det menneskekjærlige Lighedsprincip, som ligger tilgrund for Slaveriets Ophævelse.“ Dette er intet mindre end en historisk Usandhed, blandt andet af den Grund, at den hollandske Regjering allerede før den britiske Foranstaltning af 1807 til Indskrænkning af Slaveriet bare tillod en meget indskrænket Landsætning af Slaver, saaledes at det var et forholdsvis nært Tidsspørsmaal, naar Slaveriet paa denne indirekte Maade vilde ha uddøet af sig selv og hvert indfødt Barn i Sydafrika ha været frit. Endelig var selve Slaveriforholdet paa det Tidspunkt, det her gjælder, blit

saa lempeligt for den indfødte Befolkning, at det i Virkeligheden snarere maa betegnes som et Tjenesteforhold. Vi kan derfor bli staaende ved den Opfatning, som hævdes af de største Autoriteter paa dette Omraade, nemlig at Boerne hverken fra et teoretisk eller praktisk Standpunkt havde noget at indvende mod Slaveriets Ophævelse, forudsat at de fik en rimelig Erstatning. Da Slavebestanden for de enkelte Familier repræsenterede en Del af deres Løsøre, som i mange Tilfælde var pantsat for at reise Laan paa deres Gaarde eller lignende, er det indlysende for enhver, at Slavebestanden maatte indløses efter en bestemt Takst, hvis ikke Eierne skulde bli udsat for ligefrem økonomisk Ruin. Desværre viste de britiske Foranstaltninger sig ved denne Leilighed aldeles utilstrækkelige, og Gjennemførelsen af den velsignelsesrige Reform blev i Sydafrika ledsaget af den sørgeligste Elendighed.

Der var paa denne Tid i Kapkolonien en Slavebestand paa 3900), som med Fradrag af 3—4000 gamle og svage, som lidet eller intet var værdt, var takseret til lidt over 3 Mill. Pund Sterling, eller rundt om 54 Mill. Kroner i norske Penge. Det engelske Parlament havde vedtat en Bevilgning paa 20 Mill. Pund (360 Mill. Kroner) til Indløsning af samtlige Slaver i det britiske Rige, men deraf faldt bare vel 20 Mill. Kroner paa Kapkolonien.

Allerede den første Efterretning om Vedtagelsen af denne Beslutning, som stillede Kapkoloniens Befolkning Ansigt til Ansigt med et Nationaltab paa næsten 35 Millioner Kroner, fremkaldte ligefrem Panik i Sydafrika, og endnu værre blev Tilstanden, efterhvert som de nærmere Enkeltheder ved Beslutningen blev kjendt. Af disse Enkeltheder er det tilstrækkeligt at nævne den Betingelse, Parlamentet havde knyttet til Bevilgningen, nemlig at Beløbet kun skulde være betalbart i London. En Reise fra Kapkolonien til England og tilbage igjen, som nu er en behagelig Ferietur, var dengang en besværlig Reise paa over et Aar. Det var med andre Ord umuligt for de enkelte Boere at indfinde sig i London, og det eneste, de havde at gjøre, var enten at opgi enhver Tanke om Erstatningskrav eller ogsaa at sælge sine Fordringer for Spotpris til den Hær af Agenter og Opkjøbere, som nu begyndte at oversvømme deres Land. I begge Tilfælde var det økonomisk ude med dem, og der er blandt alle Historikere, som har behandlet Slaveriets Ophævelse

i Sydafrika, bare én Mening om, at Sproget neppe har f'arver mørke nok til at male al den Elendighed, som denne mangelfuldt iværksatte Reform førte over Kapkoloniens ulykkelige Befolkning. Føier vi saa hertil alle de andre Aarsager — direkte og indirekte — som efterhaanden havde begyndt at gjøre Livet i Kapkolonien under det britiske Styre uudholdeligt for Boerne: Forbudet mod at bruge sit eget Sprog ved Domstolene og i offentlige Embeder; den engelske Missions Begunstigelse paa den hollandske Kirkes Bekostning; de „menneskekjærlige“ Samfunds systematiske Bagvaskelse af dem i London; den mangelfulde Beskyttelse, som Engelskmændene ydede dem overfor den indfødte Befolkning, navnlig i Landets østlige Grænsedistrikter — ja, da kan vi ikke finde det underligt, at Boerne snart maatte synes, at Maalet var fuldt. Med sin nedarvede, ukuelige Frihedsaand og sin dybe gammeltestamentlige Tro følte de sig under det nye Fremmedstyre som Israels landflygtige Folk i Ægypten. Længe havde de villet fare, og nu da den store økonomiske Ruin kom til, gav Nøden dem øget Vandrehug. Som en mægtig Bølge skyllede den over Landet fra Farm til Farm, indtil den toppede sig i en stor national Beslutning, som ikke kan udtrykkes bedre end i de karakteristiske Ord i 2den Mosebog: „Vi ville gaa med vore unge Folk og med vore gamle Folk; med vore Sønner og vore Døtre; med vore Faar og vore Okser ville vi gaa; thi det er os Herrens Høitid.“

Det er denne Begivenhed, der foregik i 1836, som er blit udødelig i Boerfolkets Historie under Navnet „Det store Trek“. Blandt de faa gjenlevende, som var med paa Toget, maa fremfor alle nævnes den senere Præsident Krüger, som nu efter næsten et Liv i Kamp mod England er mere hjemløs, end da han var med at „trekke“ unda for det britiske Herredømme som 11-aars gammel Gut.

KAPITEL III.

Engelsk Misnøie med Boernes „Trek“. Boerne i sit nye Hjem i Natal. Stridigheder med England. Natals Annekering. Nyt „Trek“ over Oranjerfloden og Floden Vaal. Boerrepublikernes Anerkjendelse i 1852—54.

Efterretningen om Boernes „Trek“ ud af Kapkolonien vakte baade Forbauselse og Forbitrelse i England, og der blev straks reist almindelig Diskussion om Lovligheden af en saadan Udvandring. Flere Autoriteter, deriblandt Kapkoloniens daværende Generalguvernør, som jo maa siges at være en af de nærmest Interesserede, var fordomsfri nok til at hævde, at England ikke havde nogensomhelst juridisk Ret til at holde Boerne tilbage i Kapkolonien, naar de ikke selv vilde være der, og han tilføiede, at det vilde være ligesaa tyrannisk som ugjennemførligt i Praxis at forsøge at holde dem der, selv om en saadan Ret havde eksisteret. Holdbarheden i denne Betragtningssmaaade er uimodsigelig for enhver nøgter Iagttagelse; men istedenfor at anerkjende Berettigelsen af den, gik det britiske Parlament en ganske merkkelig Mellemsvei, som i senere Aar atter er kommet for Dagen, efterat den i Virkeligheden har været tilgroet i flere Menneskealdre. Ved Behandlingen af den nye Straffelov for Kapkolonien, som blev offentliggjort lige efter Boernes „Trek“, vedtog nemlig Parlamentet en Bestemmelse om, at Loven skulde ha Retskraft indenfor 25 Grader sydlig Bredde. Herved kom ikke bare Natal, hvor Boerne foreløbig var „trekket“ hen, indenfor den saakaldte „britiske Indflydelsessfære“, men ogsaa den senere Oranjerfristat og Mesteparten af Transvaal — Egne, hvor Boerne endnu ikke havde sat sin Fod. Det er unødvendigt at indlade sig paa det vilkaarlige i en saadan Optræden, men den fortjener at nævnes som et karakteristisk Udtryk for en Opfatning, som har slumret i den britiske Bevidsthed lige til vore Dage -- nemlig, at Boerne trods „Trekket“ i 1836 aldrig er ophørt at være britiske Undersaatter, siden de ikke er traadt i Undersaatforhold til nogen anden Stat. Vi skal senere høre, hvorledes denne Betragtningssmaaade i Forbindelse med andre Omstændigheder ledede direkte ind i sidste Krig.

Trods sin Misnøie med Boernes Udvandring af Kapkolonien traf den britiske Regjering i de nærmeste Par Aar efter „Trekket“ ingen direkte Foranstaltninger til atter at bringe de

gjenstridige Emigranter under sit Herredømme. I Løbet af disse Aar satte Boerne sig fast i Natal — det frugtbare Landskab i nordost for Kapkolonien, som med Rette ansees for det skønneste i Sydafrika. Det fortjener at nævnes, at de ikke tog Landet i Besiddelse med Magt, men købte sig Ret til det for Betaling hos den mægtige Zulukonge Dingan. Da denne Høvding imidlertid kort efter gjorde sig skyldig i Forræderi overfor Boerne og overfaldt og dræbte et Par Flokke af dem, kom det til blodige Kampe mellem Boerne og Zuluerne. Hovedslaget stod 16. December 1838 og endte med en afgjørende Seier for Boerne, som siden har høitideligholdt denne Dag som sin Nationaldag. Efter Seiren grundla de Byen Pietermaritzburg, hvis Navn vi saa ofte hørte nævne særlig i Begyndelsen af Krigen, og indrettede sig en Republik under Navnet „Natalia“. Det er sandt, at denne nye Republik i mange Henseender bar Præget af, at dens Grundlæggere havde liden eller ingen Forstand paa Statssager; men Landet var nu alligevel Boernes, som havde købt det baade med Penge og Blod, og den eneste Grund for England til at lægge dem Vanskeligheder iveien i deres nye Hjem, var den, „at de britiske Autoriteter i Kap ikke ønskede at se en Stat af ikke-britisk Oprindelse oprettet ved Kysten“. Herved var der nemlig en Fare for, at den nye Stat kunde bli en Konkurrent af Kapkolonien og trække til sig Mesteparten af Handelen til det indre af Landet paa Grund af sin mere fordelagtige Beliggenhed. Resultatet af alt dette var, at den britiske Regjering meget snart bestemte sig til at besætte Natal. To Gange lykkedes det Boerne at afslaa Angrebene, men i 1842 blev Modstanden brudt og Landet „annekteret“ under en lignende Protest fra Befolkningens Side som den, vi har været Vidne til ved „Annekteringen“ af Oranjestaten og Transvaal.

Boerne havde imidlertid ikke udvandret fra Kapkolonien i 1836 for at la sig gjøre til britiske Undersaatter i Natal i 1842. Havde de „trekket“ en Gang, kunde de „trekke“ en Gang til, og selv Kvinderne tog Ordet og erklærede, „at før de igjen vilde underkaste sig det britiske Herredømme, vilde de gaa barfodet over Drakenfjeldene til Frihed eller Død“. Fra Ord til Handling er der ingen lang Vei hos dette Folk. Atter brød de op fra sine Hjem og „trekkede“ over Drakenbjergene i vest ind i det Land, som senere fik Navnet Oranjestaten. Her

beslattede en Del af dem at slaa sig ned, mens de øvrige fortsatte i nordostlig Retning over Floden Vaal ind i det Land, som de gav Navnet „Transvaal“ — det vil si: Landet hinsides Vaal. Boernes Lidelser paa denne nye Vandring rørte selv deres Forfølgere til Medlidenhed. Den daværende engelske Guvernør i Sydafrika, Sir Harry Smith, hvis Hustru Lady Smith har faat sit Navn foréviget i den nu historiske By, siger, at han aldrig har været Vidne til slig Elendighed som Boernes undtagen ved de franske Troppers Indrykning i Portugal under Napoleonskrigen i 1808. „Scenen var isandhed hjerteskjærende“, tilføier han. Efter dette kunde der være Grund til at tro, at England vilde la Boerne være i Fred; men nei. Oranjefristaten blev snart en ligesaa smertelig Torn i Øiet paa den britiske Regjering, som Natal havde været. Der blev nu for anden Gang gjort kort Proces. Sir Harry Smith rykkede i 1846 ind i Landet med en Hær og „annekterede“ det under Navnet „Oranjeflod-Lyderlandet“. Da denne Optræden imidlertid ikke alene førte til Kampe med Boerne, men ogsaa med den indfødte sorte Befolkning, var England ikke længe om at opdage, at det fornuftigste Skridt under de daværende Omstændigheder og kanske for al Fremtid vilde være at opgi den Forfølgelsespolitik, som man hidtil havde drevet overfor de frihedskjære Nybyggere.

Dette afgjørende Vendepunkt indtraadte i 1852 — altsaa nøiagtig 200-Aarstallet efter de første Boerindvandreres Ankomst til Sydafrika. Forholdet mellem England og Boerrepublikerne ordnedes ved to Traktater, af hvilke den ene — den saakaldte *Sand River Convention* eller „Overenskomsten ved Sandfloden“ — er dateret 17. Januar 1852, mens den anden blev afsluttet i Bloemfontein i 1854. Sand River Konventionen er Transvaalsboernes Grundlov; Konventionen i Bloemfontein Oranjeboernes. I begge Traktater staar der i de mest bindende Ord udtalt, at Boerne fra nu af har Ret til at styre sig selv som frie, uafhængige Folk hver i sin Republik uden nogensomhelst Indblanding fra den britiske Regjerings Side. Af mere underordnede Bestemmelser, som senere har faat Betydning, kan nævnes, at Engelskmændene fik ind i de to Traktater et Forbud mod Slavehold, som de fremdeles havde Boerne mistænkt for, væsentlig af den Grund, at Boerne pleiede at ha Negerbørn i Tjeneste helt fra de var ganske smaa og oplære dem i Gaardsstel — et

Tjenesteforhold, som undertiden ikke var saa ganske let at skjelne fra et Slaveforhold. Paa den anden Side sørgede Boerne for at faa ind i Traktaten en Bestemmelse om, at Engelskmændene ikke maatte sælge Geværer og Krudt til de Indfødte og forpligtede sig selvfølgelig til heller ikke at gjøre det.

Sand River Traktaten og Traktaten i Bloemfontein ordner ikke bare det gjensidige Forhold mellem England og Boerrepublikken, men betegner ogsaa det historiske Udgangspunkt for Transvaal og Oranjestaten som selvstændige Republiker. Af disse to har Oranjestaten lige til sidste Krig kunnet glæde sig ved den lykkeligste og fredeligste Tilværelse, bortset fra et enkelt „diplomatisk“ Sammenstød med England i 1869 i Anledning af Opdagelsen af de senere berømte Diamantminer ved Kimberley. Disse Miner gjorde England straks Fordring paa; men istedenfor at indrømme, at de ønskede dem, fordi en saa kostbar Rigdom ikke kunde gaa tabt for det britiske Rige, forsøgte de britiske Kommissionærer paa sit Lands Vegne at krangle sig til dem ved at paastaa, at Minerne laa i et Distrikt, som oprindeligt tilhørte de Indfødte. Om Holdbarheden af denne Paastand er det tilstrækkeligt at anføre, at den senere blev underkendt ved engelske Domstole; men alligevel blev Oranjestaten tilslut den tabende. I ellefte Time fik nemlig Republikens Præsident, *Brand*, som selv var reist til England for at vareta sit Lands Interesser, det Svar af den britiske Regjering, at det var af høieste Vigtighed for England at beholde disse Miner, men at man isteden var villig til at betale 90,000 Pund Sterling (vel 1 600,000 Kroner) i „Erstatning“ til Oranjestaten. Skjønt denne Sum var ligefrem skandaløs liden i Forhold til Minernes virkelige Værdi, gik imidlertid Præsident Brandt med paa denne Ordning, nu da han havde faat Indrømmelse for den sande Aarsag til Striden, og anvendte Beløbet til at reducere sit Lands Statsgjæld.

Englands Optræden satte, som rimeligt var, længe en saar Braad i Oranjeboernes Sind. Men eftersom Aarene gik, udvaskedes Indtrykket af Uretten under de lykkelige indre Forhold i deres Land, og de begyndte at spørge sig selv, om det igrunden ikke var bedst, at det gik, som det gik, og de slap at faa Diamantgravernes tvilsomme Eventyrekksistenser indenfor sine fredelige Grænser.

KAPITEL IV.

Sand River Konventionen i Praxis. Gjensidige Overtrædelser. Transvaals Annektering i 1877. National Vækkelse. Frihedsreisningen i 1880. Slaget ved Majuba Hill. Freden i Praetoria.

Transvaalboernes nationale Tilværelse i de sidste halvhundrede Aar har i Modsætning til Oranjeboernes været fuld af Uro og Kamp. Grunden hertil er at føre tilbage til endel uheldige Omstændigheder af forskjellig Art. Transvaalboerne var færre i Antal end Oranjeboerne og samtidig spredt over et langt større Territorium. De stod lavere i Kultur og Dannelselse, var haardere i sin Optræden overfor de Indfødte og la i det store hele for Dagen faa Betingelser for at danne et organiseret Statssamfund. Blandt andet havde de en udpræget Tilbøielighed til at splitte sig i stridende Partier og ved Siden deraf en haardnakket Ulyst til at betale de Skatter og Afgifter, som det Offentlige fandt det nødvendigt at paalægge dem. Disse Kjendsgjerninger, som man ikke gjør dem nogen Tjeneste ved at benægte, har imidlertid intet at gjøre med Spørsmaalet om Landets Uafhængighed. Transvaalboerne var i Henhold til Sand River Konventionen af 1852 suveræne Herrer i sit eget Land. Traktaten indeholdt ingen Bestemmelse om, at England kunde gribe ind, i Tilfælde af at den blev overtraadt i et eller andet Punkt af Boerne, og naturligvis endnu mindre om, at Transvaal i saa Tilfælde kunne annekeres. Alligevel var det intet mindre end en Annektion, som blev Afslutningen paa de første 25 Aar af Transvaals nationale Selvstændighed. Denne Begivenhed fandt Sted i 1877 i saa omstridte Former og paa et saa tvilsomt Retsgrundlag, at den hverken dengang eller senere har kunnet la sig forsvare uden ved Hjælp af et adskilligt haartrukket Juristeri. Kort sagt, Annektionen af 1877 er blit et af de mest omtvistede Punkter i Traansvaals flokede Historie.

Efter vor Opfatning er Sand River-Konventionen ikke overholdt hverken fra Transvaalboernes eller Engleskmændenes Side. Det er nemlig historisk, at Boerne i Tiden mellem 1852 og 1877 oftere gjorde Jagt paa de Indfødte; men det er ligeledes historisk, at Engleskmændene i Løbet af samme Tidsrum oftere forsynede de Indfødte med europæiske Skydevaaben. Spørsmaalet er nu: Gjorde Boerne Jagt paa de Indfødte, fordi

de opdagede, at de var forsynet med Ildvaaben af Engelskmændene? Eller forsynede Engelskmændene de Indfødte med Ildvaaben, fordi de mærkede, at Boerne havde begyndt at gjøre Jagt paa dem? Dette Spørsmaal vil naturligtvis altid bli staaende aabent, blandt andet af den Grund, at det under de daværende tungvindte Kommunikationsforhold var umuligt at bringe sikre Efterretninger fra en saadan Udkant af Verden, som Transvaal dengang var, og det heller ikke let lar sig afgjøre, i hvilken Udstrækning disse Overtrædelser af Sand River-Konventionen skyldes Myndighederne paa begge Sider.

Paa denne mere eller mindre uforskyldte Maade var den transvaalske Republik i Begyndelsen af 1870-Aarene efterhaanden kommet i en Stilling, som truede med at sætte hele dens selvstændige Tilværelse paa Spil. Statskassen var tom, Embedsmændene havde tilgode sine smaa Gager, Partistridighederne havde naaet en Højde, som stillede en Borgerkrig i nær Udsigt. Paa Grænsen truede Zuluerne og Matabelerne med at falde ind i Landet. Under disse Omstændigheder var det, at den britiske Regjering „med Rette eller Urette“ mente, at Republikens Svaghed kunde bli Signalet til en almindelig Reisning af de Sorte, som ogsaa kunde medføre Fare for de britiske Besiddelser, Kapkolonien og Natal. For at forebygge denne Mulighed, sendte den britiske Regjering i Begyndelsen af 1877 en Udsending ved Navn Sir Theophile Shepstone til Prætoria for at undersøge Forholdene og optræde saaledes, som han fandt det paakrævet. Denne Myndighed benyttede han til uden videre at annektere Transvaal i den britiske Regjerings Navn den 12. April 1877. Annekteringen blev proklameret i Prætoria, hvor hele den Styrke, som stod til den britiske Udsendinges Raadighed ikke udgjorde mere end 25 Mænd. Landets Navn forandredes fra „Transvaal-Republiken“ til „Transvaal-Territoriet“, og lidt efter lidt traadte flere af den tidligere Republiks Embedsmænd, deriblandt Krüger selv, i Tjeneste hos den britiske Regjering. Kortsagt, det transvaalske Spørsmaal syntes at være bragt ud af Verden i en Haandvending for alle Tider.

Det Folk, hvis Forfædre havde reist sig mod det spanske Verdensrige og trodset Frankriges mægtigste Konge, og som selv havde været med at „trekke“ fra Kapkolonien til Natal og fra Natal til Transvaal, var imidlertid ikke bestemt til at slettes af Nationernes Tal ved et Pennestrøg af en britisk Guvernør.

Lad være, at Transvaalboerne — for endnu engang at indrømme deres Feil — ikke havde vist sig paa Høide med de Krav, som kunde stilles til et Folk med selvstændige Statsorganer. Lad os indrømme, at England paa Grund af disse indre urolige Forhold i Transvaal kunde nære berettiget Frygt for sine egne Koloniers Sikkerhed. Og lad os endelig medgi, at den britiske Regjerings Afsendelse af Theophile Shepstone til Prætoria med Fuldmagt til at vareta de britiske Interesser var en Optræden værdig en forudseende Regjering. Trods alt dette blir alligevel Annektionen af 1877 — som vi allerede har antydet — en egenmægtig Handling i brutal Strid med Sand River Forliget af 1852.

Transvaalboernes Optræden i de nærmeste Aar efter Annektionen viste, at de endnu havde bevaret den nationale Skamfølelse, som i kritiske Øieblikke er istand til at reise et Folk til Størværk. Nu da Landet var strøget af den afrikanske Verdensdels Kart, og Nationen uden videre havde maattet bøde med Tabet af en Frihed, som den ikke havde vist tilstrækkelige Forudsætninger til at bruge — nu fandt Transvaals Bønder sig selv igjen; nu blev alle Viljer rettet mod Fædrelandets Befrielse som Maal.

Den daværende britiske Regjering, hvis Chef var den berømte Lord Beaconsfield, syntes ikke at forstaa dette Forhold og gjorde iethvertfald ikke et eneste Skridt i Retning af at forsone Transvaalboerne. Tvertimod sendte Regjeringen en Militærguvernør ved Navn Sir Owen Lanyon til Prætoria — en Mand som fra fremragende britisk Hold er blit karakteriseret som „en overmodig, politisk uduelig Officer uden nogen Forudsætning til at styre et saa udpræget demokratisk Folk som Boerne“. Rigtignok gik Transvaal under den engelske Annektion fremad i økonomisk Velvære, og adskillige Reformers, hvis Værd det vilde være taabeligt at underkjende Betydningen af, knytter sig netop til denne Periode. Men det Afhængighedsforhold Landet befandt sig i, gjorde et Skaar i Glæden over dets Fremgang. Der blev skrevet og talt for Landets Frihed. Der blev vedtat en Protest mod Annektionen i Prætoria, hvor 6800 Burghers af et Antal paa 8000 afgav Stemme. Der blev afsendt Deputationer lige til England — Krüger var i London to Gange, sidste Gang i Følge med den senere General Joubert — men alt forgjæves. Den britiske Regjering la det

døve Øre til, saalænge Lord Beaconsfields Ministerium var ved Røret, og da den store liberale Valgseier 1879 gjorde Gladstone til Regjeringens Chef, blev Boernes Stilling ikke det ringeste bedre. Trods de mange store Løfter under Valgkampen, som vittelig indgjød Boerne de bedste Forhaabninger, var Gladstones Stilling saaledes, at han ikke var istand til at indfri dem, og han afgav derfor meget snart den Erklæring, at han ikke kunde tilraade Dronningen at frafalde Overhøiheden over Transvaal.

Denne Erklæring var Signalet for Boerne til almindelig Reisning. Krüger, Joubert og en Mand ved Navn Prætorius traadte i Spidsen for den revolutionære Regjering, og den 16. December 1880 — 42-Aarsdagen for Nationalseiren over Kong Dingan — gik det firfarvede Flag i Top i Byen Heidelberg. En hellig Begeistring greb Transvaals Bønder og førte hurtig til Seiren ved Laings Nek og det mere berømte Majuba Hill (27. Februar 1881), hvor den engelske General Colley med en Uforsigtighed, som minder om de værste Bommerter af Generaler som Gatacre og Lord Methen i Begyndelsen af sidste Krig, førte sine Soldater op paa Toppen af Fjeldet uden at træffe de aller nødvendigste Skridt til at dække sig eller sikre sig Hjælp fra sin øvrige Styrke. Resultatet var, at Engelskmændene, som ialt udgjorde 420 Mand, blev anfaldt af Boerne i et Antal af 155 under Anførsel af General Joubert. Boernes Storm den Dag opover Majuba Fjeldet er et af de stolteste Minder i deres Krigshistorie. De britiske Kugler gik over dem, som de var forhekset uden at ramme, og ved Middagstider stod Boerne paa Toppen, mens Briterne flygtede i vild Rædsel. „Det britiske Tab“, siger Theal, „udgjorde 92 faldne, 134 saarede og 59 Fanger mod 1 dræbt og 5 saarede paa Bøndernes Side“. Den sikre Kugle fra en Boerrifle sparede General Colley for de tunge Følger af hans ubesindige Nederlag.

Efterretninger om Nederlaget ved Majuba Hill fremkaldte en voldsom Bevægelse i England, hvor Slagordet „Hævn for Majuba“ især blev Skriget i de konservative Rækker. Den Gladstone'ske Regjering, som nu var blit klar over Stillingen og forstod, at Transvaalboerne ikke havde ladet sig annektere saavillig, som man altid forsøgte at gi det Udseende af i England, tog imidlertid intet Hensyn til depatriotiske Storbrølere. Istedetfor at sætte Sydafrikas Lykke paa Spil for at underkue et ærekjært, frihedselskende Folk, som Regjeringen ikke tvilte

om, at England kunde overvinde forholdsvis let — hvad der dengang vistnok var en korrekt Opfatning — besluttede Gladstone og hans Kolleger, blandt hvilke vi bare skal nævne Mr. Chamberlain, at byde Boerne Forlig og opgi Annektionen. En Vaabenstilstand kom istand 5. Marts 1881, og 23. samme Maaned blev der sluttet endelig Fred i Prætoria.

Ministeriet Gladstones høimodige Optræden overfor Transvaal blev Gjenstand for mange hvasse Angreb baade i Pressen og paa Folkemøder; men dets Medlemmer blev heller ikke Svar skyldig. Særlig var Mr. Chamberlain, i hvem Boerne i de senere Aar har seet sin Dødsfiende, Veltalenheden sely, naar det gjaldt deres Sag. „Vi er en stor og mægtig Nation,“ sa han i en Tale i sin Valgkreds Birmingham (7. Juni 1881); „men hvad Hjælp er der i at være stor og mægtig, hvis ikke vi vover at indrømme en Uret, naar vi ved med os selv, at vi har begaaet den? Skammen ligger ikke i at erkjende en Feiltagelse. Nei, den ligger i at fortsætte Uretten med Vidende og Vilje. — — Jeg appellerer til den oplyste Folkemening i Europa og Amerika, som bifalder, at den britiske Regjering har foretrukket Retfærdighed for Hevn og Sydafrikas sande Interesser fremfor en forfængelig Militærberømmelse.“

KAPITEL V.

Kritik af Englands Optræden i 1881. London Konventionen af 1884. Opdagelsen af Guldminerne i «Randdistriktet». Boerne og Utlænderne.

Englands Optræden overfor Transvaal i 1881 er et af de Spørgsmaal, som man aldrig har været enig om, og naturligvis blir man det endnu mindre efter denne Dag. Aarsagen hertil er, at det hele Forhold maa sees fra to Sider — en moralsk og en politisk — og efter den Vægt, man lægger paa hver enkelt af dem eller paa begge tilsammen, kommer man ganske naturlig til at bifalde eller fordømme den Gladstone'ske Regjerings Forhold. Vi hører til dem, som mener, at Gladstone og hans Kolleger ikke alene handlede moralsk høimodig i 1881, men ogsaa politisk klogt, saaledes som Forholdene dengang var.

Rigtignok skal Lord Beaconsfield ved den Leilighed ha udtalt de profetiske Ord: „I kunde ha knust Dvergen; kanske I inden tyve Aar kommer til at slaas med Kjæmpen.“ Men denne Spaadom, som desværre er gaet saa sørgelig i Opfyldelse, er alligevel ikke — hvad næsten hele det britiske Folk nu er overbevist om — en naturlig Følge af den Gladstoneske Regjerings Optræden. Tvertimod er det ved at opgi denne høimodige Forsonlighedspolitik, som sikrede Freden i Sydafrika i næsten 2 Aartier, at Ministeriet Salisbury kom ind paa den skjæbnesvangre Bane, som førte lige ind i Krigen.

Ved Freden i Prætoria i 1881 fik Transvaalboerne sit Land igjen, men uheldigvis ikke saa uindskrænket, som de mente at ha Ret til efter Sand River Konventionen. Istedendfor fuld Uafhængighed fik de nemlig ikke mere end indre Selvstyre under Hendes Majestæts „Overhøihed“ (suzerainty) — et ulyksaligt Ord, som har git Anledning til uendelig lange Diskussioner og ligefrem spillet en Hovedrolle ved de Forhandlinger, som gik umiddelbart forud for Krigen. Under disse Omstændigheder er det let at indse, at Boernes Tilfredshed med Prætoriafreden var yderst maadelig, og i Virkeligheden varede det ikke længe, før der i hele Folket gjorde sig gjældende en levende Trang til at træde ind i de frie Nationers Tal.

Efter tre Aars energiske Anstrængelser fra Boernes Side lykkedes det endelig at faa Bestemmelserne i Prætoriafreden revideret. Den nye Konvention, som er dateret 1884, blev afsluttet i London, hvor Krüger, som i 1881 var blit udnævnt til Transvaals Præsident, personlig var tilstede for at føre sit Folks Sag. I denne nye Konvention, som til alle Tider vil være et af de vigtigste Statsdokumenter i Transvaals Historie, blev for det første Betegnelsen „Den transvaalske Stat“, som forekommer i Prætoriakonventionen, ombyttet med Betegnelsen „Den sydafrikanske Republik“. Dernæst blev alle Bestemmelser i Prætoriakonventionen, som gav England Ret til at blande sig ind i Transvaals indre Anliggender, strøget, og endelig blev det fortrædelige lille Ord „Overhøihed“ slettet overalt, hvor det forekom. Det eneste, som blev staaende igjen af det gamle Afhængighedsforhold, var, at den sydafrikanske Republik ikke maatte slutte Traktater eller Forbund med nogen fremmed Magt undtagen Oranjeristaten uden Englands Samtykke; derimod var Republiken berettiget til at holde Gesandter hos de

fremmede Magter, hvor den maatte finde det paakrævet. Med andre Ord: den sydafrikanske Republik blev fuldstændig uafhængig indad og i det væsentlige uafhængig udad. Ikke desto mindre reiste Mr. Chamberlain i 1897 atter det gamle Overhøihedsspørsaal og lod det stikke frem igjen Gang paa Gang under de Forhandlinger, som gik forud for Krigen, paa en saadan Maade, at Krigen tilslut maatte stille sig som en ligefrem Nødvendighed for Boerne. I den britiske Krigspresse saavel som i en hel Del af den enorme Literatur, som allerede foreligger om Krigen og dens Aarsager, har der naturligvis været gjort de utroligste Kunster for at bevise, at England trods Londonkonventionen af 1884 havde retslig Overhøihed over den sydafrikanske Republik, og det er en Selvfølge, at det har lykkedes at faa Nationens kritikløse Flertal til at tro det, eller i det mindste at forvirre Folks Begreber saaledes, at de ikke har vidst hverken ud eller ind. Vi skal overfor alle disse ensidige Paastande bare nævne en Autoritet som den forhenværende Regjeringsadvokat, Sir Edward Clarke. Denne Mand, som er en af Englands første Jurister paa det statsretslige Omraade og ved Siden deraf udpræget konservativ, holdt i et af de første Underhusmøder, efterat Krigen var brudt ud, en ypperlig Tale mod den hensynsløse Politik fra Ministeriet Salisburys Side, som havde ledet til saa fordærvelige Resultater. „For nogen britisk Minister at paastaa,“ sa han blandt andet, „at England efter 1884 har nogen retslig Overhøihed over Transvaal, er en Erklæring ikke bare i Strid med Kjendsgjæringer, men et Brud paa national Tro.“

Konventionen i London ansees nu af det britiske Folks Flertal for et af de største — for ikke at si det aller største — Feilgreb i deres Historie i det nittende Aarhundrede. Hvad man end kan ha at si paa den, skylder man imidlertid først og fremst at ta Hensyn til de Omstændigheder, hvorunder den blev afsluttet. Det kan derfor ikke noksom betones — hvad den fremragende Politiker og Historiker Mr. Bryce gjør opmærksom paa i en fortrinlig Afhandling om Krigens Aarsager — at hvilke Ufuldkommenheder man end vil paastaa, at der i 1884 klæbde ved Konventionen, vilde de dog allesammen ha været af underordnet Betydning, hvis der ikke Aaret efter var indtruffet en Begivenhed, som skulde faa de mest vidtrækkende Følger. Denne Begivenhed var Opdagelsen af de enorme Guld-

leier i det saakaldte „Randdistrikt“ i det sydvestlige Transvaal, som har vist sig at være ikke alene de største i Verden i Udstrækning, men ogsaa at være de, som gir det mest ensartede, lødige Guld. Indtil denne skjæbnesvangre Opdagelse fandt Sted, var dette Randdistrikt et magert Steppeland med nogle faa Indbyggere pr. Kvadratmil, — Driftbønder, som passede sine Hjorder der. Nu blev det et industrielt Centrum med en Strøm af Emigranter fra Alverdens Kanter — ikke bare fra hele Sydafrika, men ogsaa fra Europa, Australien og Amerika. Byen Johannesburg skjød som et Vidunder op af Jorden og vokste fra en ukjendt Flække i 1886 til en straalende By paa over 100,000 Indbyggere før Krigen brød ud — fuld af alt, hvad den moderne Civilisation eier af godt og slet: Kirker, Skoler, Biblioteker, Kommunikationer, Kneiper, Natteliv og tvilsomme Eksistenser.

Det første Resultat af denne store uventede Opdagelse var, at de fattige Bønder, som eiede den Jord, hvis Indre rummede disse sjeldne Skatte, hurtigst mulig skilte sig med den paa fordelagtige Vilkaar og satte Pengene i en solid Gaard paa Landet. Det næste var, at Staten, hvis Indtægter hidtil havde været en Bagatel, hurtig saa sine Finanser stige. For saavidt var alt godt og vel. Men Boerregjeringen var paa den anden Side ikke længe om at opdage, at denne gyldne Lykke ogsaa indebar en alvorlig Fare. Flertallet af Indvandrerne var Engelskmænd eller Folk af engelsk Herkomst, og efter den Fart, de strømmede ind med, var det bare et Tidsspørgsmaal af forholdsvis faa Aar, naar de Fremmede vilde være talrigere end Landets egne Børn og ha det i sin Magt — forudsat at de fik medborgerlige Rettigheder — at gjøre sig selv til Herrer. Disse Udsigter fyldte de gammeldagse Boere med Frygt og Harme. De og deres Forfædre havde ikke „trekket“ undaf for det britiske Herredømme gennem Sydafrikas uendelige Vidder for at læ sig overmande af en Udvandrerbande af europæiske, australske og amerikanske Grubearbejdere, hvis Herrer var internationale Kapitalister, væsentlig af jødisk Byrd. De havde ikke med Vaaben i Haand blødet for Landets Frihed for at læ sin Husbondsret gaa tilgrunde under Vægten af Indflytternes Stemmesedler. Det var Boernes Betragtningssmaade, og den er — som Bryce meget fordomsfrit gjør opmærksom paa — et Udslag af den rene Selvopholdelsesdrift og derfor fuldt ud berettiget fra

deres Standpunkt. En anden Sag er det, at Boerne paa denne Maade, efterhaanden som den indflyttede Befolkning begyndte at gjøre sine Krav gjældende, tilslut vilde komme i et saa skarpt Modsætningsforhold til den, at der uundgaaelig maatte indtræde en Krise.

Da Boerregjeringen havde opgjort sit Standpunkt overfor de Fremmede — eller „Uitlænderne“, som de ialmindelighed kaldes — betænkte den sig ikke paa at ta Konsekvenserne af det. Adgangen til at opnaa Stemmeret for Uitlænderne, som i 1882 var sat til 5 Aar i Lighed med, hvad Tilfældet er i England og Amerika, blev i 1890 under Frygten for Indvandrerfaren sat op til 14 Aar. Uitlændernes Hovednæringsvei, Mine-driften, blev belastet med en væsentlig Byrde derved, at Staten forbeholdt sig Eneret (Monopol) til Salg af Dynamit. Statsjernbanens Takster paa Transport af Gods til og fra Grubedistrikterne blev sat op. Levnetsmidlerne blev fordyret ved høie protektionistiske Satser. Der blev truffet strænge Forholdsregler mod Salg af berusende Drikke til de indfødte Sorte, som arbejdede i Gruberne. Det vilde føre altfor langt at gaa ind paa hver enkelt af disse Poster, som udgjør det væsentlige af, hvad man har kaldt „Uitlændernes Klagemaal“, og anføre hvad der kan siges for og imod dem. Men saa meget vil enhver uhildet Udenforstaaende indrømme, at ingen af disse Klagemaal berettigede Uitlænderne til at forgribe sig paa Statens Sikkerhed, efterat de først havde forsøgt at underminere Agtelsen for dens Love ved de mest uforsvarlige Midler.

Af disse Midler er intet mere forkasteligt end det Bestikkelsessystem, som Uitlænderne forsøgte at gjøre næsten til en Institution i det offentlige Liv. Den Frækhed, hvormed Mænd, som stod i intim Forbindelse med den britiske Regjerings Repræsentanter i Sydafrika, vitterlig har forhandlet om Summer til Bestikkelse af Repræsentanterne i Boernes *Volksraad*, overtræffes bare af det Hykleri, hvormed de samme Folk i sine officielle Indberetninger har beklaget sig over den Maade, hvorpaa Retfærdigheden var tilfals ved Domstolene i den sydafrikanske Republik. Hvor langt der er fristet paa den ene Side, og hvor langt der er git efter paa den anden, er der forresten ikke her Anledning til at gaa nærmere ind paa, ikke mindst af den Grund, at denne mørke Side ved Republikens Admini-

stration paa langt nær endnu foreligger tilstrækkelig belyst. Men saa meget maa der kræves i al Ærligheds Navn, at ikke Fristerne selv og deres kritikløse Eftersnakkere skal være de, som her sætter sig tildoms.

KAPITEL VI.

Jamesons *Raid*. Et kritisk Vendepunkt. Boernes Rustninger. Den sydafrikanske Kommission. Mr. Chamberlains Advarsler i 1896.

Efterat de politiske og sociale Modsætninger mellem Boerne og Uitlænderne, som vi har skisseret i det foregaaende Kapitel, havde vedblit at fortætte sig i 10 Aar, kom endelig den uundgaaelige Krise til Udbrud i de sidste Dage af 1895. Alligevel maa det siges, at denne Begivenhed, som vil leve i Historien under Navnet Jamesons *Raid* (Røvertog), slog ned i Samtiden som „et Lyn fra en klar Himmel“ og lod Verden faa et Glimt ind i Dybderne af den kapitalistiske Politik, som dengang nærmest maatte betragtes som en Aabenbaring. For den sydafrikanske Republik saavel som for det britiske Verdensrige blev Jamesons *Raid* en Begivenhed af saa vidtrækkende Følger, at den uden Overdrivelse stiller enhver anden i deres gjensidige Forhold indtil da fuldstændig i Skyggen.

Den Mand, hvis Navn for evig er blit knyttet til dette skjæbnesvangre Tog, behøver ikke at opholde os længe. Dr. Jameson er blit udødelig paa samme Maade, som saa mange andre af de Snyltedyr, Historien fører med sig paa sin brede Ryg, fordi han i et afgjørende Øieblik tilfældigvis var den Myre, som trængtes for at faa Tuen til at vælte det store Læs. Derimod har selve Planen og dens Udførelse Krav paa en lidt udførligere Behandling.

Da Uitlænderne ud gennem første Halvpart af 1890-Aarene mere og mere var kommet til den Overbevisning, at deres Klagemaal overfor Boerne ikke vilde føre til noget praktisk Resultat, fattede nogle af deres ledende Mænd — enten i Slutten af 1894 eller i Begyndelsen af 1895 — den Plan at gribe til Vaaben mod Republikens Regjering. Den væsentligste Hindring

for Gjennemførelsen af dette Statskup laa i den Omstændighed, at Boerne allesammen var førsterangs Rifleskyttere, mens faa af Uitlænderne eiede Vaaben, og endnu færre forstod at bruge dem. Alligevel opgav Uitlænderne ikke sin oprindelige Idé, saa forfløien den end kunde synes. Nogle Kapitalister blev indviet i Planen, „skjønt Kapitalister jo som Regel ikke pleier at være nogen Yndere af Revolutioner“ — som Bryce meget ironisk bemærker — men i dette specielle Tilfælde vilde jo Revolutionen være et ligefrem Kup for Grubeeierne, som derved vilde bli istand til at drive sine Guldminer billigere og øge Produktionen uhindret af alle generende Boerlove. Overfor Spørsmålet om Lovlydighed paa den ene Side og Udsigten til et øget Aktieudbytte paa den anden Side var disse internationale Kapitalister selvfølgelig ikke i et Øiebliks Tvil. Med rund Haand bidrog de sit til Statskupets Virkeliggjørelse, og betydelige Vaabenmasser blev gennem længere Tid hemmelig indkjøbt og fordelt rundt om i Randdistriktet og især naturligvis i Johannesburg. Paa dette Tidspunkt var det, at Uitlændernes Ledere, som ogsaa havde et aabent Øie for Betydningen af en officiel Støtte, „for alle Tilfældes Skyld“ fandt det paa krævet at træde i Forbindelse med den berømte Cecil Rhodes, Kapkoloniens daværende Førsteminister og ved Siden deraf administrerende Direktør i det store sydafrikanske Guldkompani — det saakaldte *Chartered Company*, som blandt sine talrige Aktionærer tæller Spidserne af Englands Adel helt op blandt selve Kongehusets Medlemmer. Til Redskab for sine Planer udsaa Cecil Rhodes Eventyreren Dr. Jameson, som hidtil havde fungeret som en Slags Guvernør i *Chartered Company's* specielle Provins Rhodesia paa Transvaals nordlige Grænse.

Udfaldet af Jamesons *Raid* blev som bekjendt en dundrende Fiasko, og Hovedaarsagen hertil er kort og godt at søge i den Omstændighed at Jameson var med. Omsat i andre Vendinger vil dette si, at der virkelig var gode Chancer for, at Oprøret i Johannesburg vilde ha lykkes, hvis Sammensværgelsen havde faat Lov at fortsætte i sit oprindelige Spor som en Sammensværgelse af Uitlændere inden Randdistriktet. Jamesons Indvielse i Planen var det Feilgreb, som ødelagde det hele. Denne Fusentast havde ikke Tid til at vente, til Johannesburg var færdig, og uden at forhøre sig, om hvorledes Sagerne stod, krydsede han i de aller sidste Dage af December 1895 den

transvaalske Grænse. Hans Styrke udgjorde omkring 600 Mand — allesammen tilhest og vel bevæbnede — og desuden førte de med sig et Par Maksimkanoner af nyeste Konstruktion. Forvirringen i Johannesburg, hvor Uitlænderne endnu ikke var færdige til at modta de dumdristige Eventyrere, blev ubeskrivelig, da de hørte, at Jameson og hans Bande allerede (29. December) stod ved Krügersdorp, omkring 30 Kilometer fra Johannesburg, og forsent forstod, hvilket farligt Vovestykke de havde indladt sig paa. Paa den anden Side spildte Republikens Regjering ikke et Øieblik. Ordre udgik til „Kommandanterne“ og „Feltkornetterne“ — de to eneste Grader i Boernes enkle Militærsystem — om at mobilisere sine Folk, hver i sit Distrikt. I en Fart fik de tapre Burghers Riflen ned af Væggen, spændte sit Bandolær spækket med Patroner over Skuldrene, tog Farvel med Kone og Barn; og snart gjenlød Veien af trampende Heste med mørke, skjæggede Ryttere paa — alvorsfulde Mænd, som skulde til Grænsen. Deres Overanfører var Piet Cronje, den gamle Veteran, som skulde opleve at føre sine Burghers til et endnu større Opgjør med den britiske Fiende og tilslut faa den haardeste Skjæbne, som har rammet nogen Boeranfører i sidste Krig. Hin Decemberdag for fem Aar siden faldt det i hans Lod at bli Fædrelandets Redningsmand. Lykken var med ham, og den 2. Januar 1896 maatte Jameson og hans Bande overgi sig ved Doornkop i det sydvestlige Transvaal. Dermed faldt hele Uitlænderbevægelsen i Johannesburg rent ud sagt pladask sammen. Uitlænderne udleverede sine Vaaben uden at kny, og Republikens Regjering saa sig som ubetinget Seierherre over hele Linjen.

Efter Folkeretten vilde der ikke ha været et Ord at si paa, om Boerregjeringen havde ladet Dr. Jameson og de andre Ledere af Sammensværgelsen skyde som Forbrydere mod Statens Sikkerhed. I England, hvor man utvilsomt vilde ha gaat frem paa denne Maade, var Ængstelsen med Rette overordentlig stor, og Præsident Krüger blev af den Grund i den engelske Presse behandlet med den mest udsøgte Hensynsfuldhed, særlig da Dødsdommen var faldt i Pretoria over Sammensværgelsens Ledere. Ingen af dem blev imidlertid henrettet. Dødsdommen blev forandret til en Mulkt af 5000 Pund Sterling (90000 Kroner) hver for fire af Lederne, mens Jameson selv som engelsk Undersaat blev udleveret til England. Den Mildhed fra Præsi-

dent Krügers Side blev enstemmig paaskjønnet i England: blandt andre undlod ikke Mr. Chamberlain offentlig at udtale sin Anerkjendelse af Præsidentens „Høisind“.

Fra Jamesons *Raid* skriver sig — direkte og indirekte — alle de Forviklinger, som tilslut blev afhugget af den sidste store Krig. Diskussionen om Uitlændernes Stemmeret, de gamle Beskyldninger om Boernes Grusomhed overfor de Indfødte, Englands Krav paa „Overhøiheid“ over den sydafrikanske Republik foruden en hel Del andre mere underordnede Spørgsmaal — allesammen tog de øget Fart siden Fiaskoen i 1896. Paa den ene Side gjærede det i Uitlænderne og deres mægtige Allierede, at dette Nederlag maatte de ha Hævn for. Paa den anden Side gik det op for Boerne, at den Dag vilde komme, da Fædrelandet maatte værges i en større Kamp, og med en Energi, som kan være et lysende Eksempel for hvilkensomhelst Stat i lignende Forhold, anvendte den sydafrikanske Republik de tre sidste Aar før Krigen til at ruste sig til Tænderne. Det er fra engelsk Side en ganske gjængs Paastand, at Boerne selv har villet denne Krig, og at de i den Anledning har rustet helt siden 1881. Denne Paastand modsiges paa den ene Side af det transvaalske Krigsbudget i Tiden mellem 1881 og 1895 og paa den anden Side af vægtige Udtalelser i Løbet af disse Aar af de samme Blade, som nu paastaar det modsatte. Fra 1896 svulmer derimod Forsvarsbudgettet med rivende Fart. Mauserrifler, Maksimkanoner og Hotchkiskanoner, Positionsartilleri fra de berømte Creusotfabriker i Frankrige, Sprængbomber og Patroner — allesammen skaffes tilveie med en ekspedit, praktisk Forretningssans, som staar i mærkelig Modsætning til den gjængse Opfatning af Boerne som nogle sendrægtige Bagstrævere, som i Fredstid ikke duer til stort andet end at synge Salmer. Franske, tyske og russiske Officerer — Repræsentanter for de første Armeer i Verden — stillede hele sin Energi og tekniske Indsigt i Republikens Tjeneste. Kort sagt, hele Nationen gjenneomsyres i Løbet af disse faa Aar af den mest levende Forstaaelse af Betydningen af et moderne Forsvar, og det staar med Ildskrift i den enkeltes Bevidsthed, at naar Fædrelandet atter stedes i Fare, skal det aldrig finde sine Burghers saa uforberedt som i 1895. „Det er paa tide, at vi lukker Dørene; for der er Røvere ude og gaar“, erklærede General Joubert ved den Leilighed. Dette slaaende Udtryk rum-

mer hele Hemmeligheden ved Boernes Rustning siden Jamesons *Raid*.

Hjemme i England ledede imidlertid denne Begivenhed til, at det sydafrikanske Spørgsmaal i Løbet af 1896 kom op i hele sin Bredde. Regjeringen, som dengang bestod af væsentlig de samme Mænd som nu med Lord Salisbury som Chef og Mr. Chamberlain som Koloniminister, gik med paa Nedsættelsen af en parlamentarisk Kommission, som fik Navnet *den sydafrikanske Kommission*, og hvis Opgave det skulde være at bringe fuld Klarhed over hele denne dunkle Affære. Under de Debatter i Underhuset, som staar i Forbindelse med Nedsættelsen af denne Kommission, optræder Mr. Chamberlain for sidste Gang som Præsident Krügers og Boernes dygtige og veltalende Forsvarer. Vi har i et af de foregaaende Kapitler fundet det nødvendigt at citere en Udtalelse af Mr. Chamberlain fra 1881 til Forsvar for Englands daværende Høisind overfor Transvaal; men vi indrømmer, at den ligger saa langt tilbage, at det kan forklares, om end ikke forsvares, at han senere har opgivet det Standpunkt, den er et Udtryk for. Derimod kan det hverken forklares eller forsvares — ialfald sidder ikke Samtiden inde med tilstrækkelige Materialer i saa Henseende — at Mr. Chamberlain i Tiden mellem 1897 og 1899 sætter alt ind paa Gjennemførelsen af en Politik, som han i 1896 Gang paa Gang fremholdt Faren, Uklogskaben og Skammeligheden ved i de stærkeste Ord.

Mr. Chamberlains Standpunkt i det sydafrikanske Spørgsmaal var i 1896 kort og godt det samme, som vi hørte Sir Edward Clarke i 1899 udtrykke i de bestemte Ord, at England siden London-Konventionen af 1884 ikke eiede nogensomhelst Overhøiheid over Transvaal. Ud fra denne Opfatning betonedes Mr. Chamberlain, at hvilke Klagemaal Uitlænderne end kunde føre i Marken, var alligevel England ude af Stand til at hjælpe dem paa anden Maade end ved en venskabelig Henstilling til Præsident Krüger. Længer gir Londonkonventionen os ikke Ret til at gaa, og hvis Præsidenten ikke vil høre vort Raad, fordi han kanske mener, at det er farligt for hans Stats Sikkerhed, „er han i sin fulde Ret, hvis han forkaster det“. Under de samme Debatter udtalte Mr. Chamberlain sin aller stærkeste Uenighed med den boerfiendtlige Opfatning, som gjorde sig gjældende paa enkelte Hold, og som gik ud paa, at England

forlængst burde ha tilstillet Præsident Krüger et Ultimatum. Ved denne Leilighed (Mai 1896) stiger hans Veltalenhed i Høide med det ypperste, som er hørt i det britiske Parlament, og han ser profetisk ud i Fremtiden under Gløden af sin Harme. „Jeg vil ikke diskutere en slig Mulighed som en Krig“, siger han. „En Krig i Sydafrika vilde bli en af de alvorligste Krige, som kanske havde været ført. Den vilde af Naturen være en Borgerkrig. Det vilde bli en lang Krig, en bitter Krig og en kostbar Krig. Den vilde efterlade sig ulmende Gløder, som jeg tror neppe lod sig slukke i Menneskealdre. At gaa til Krig med Præsident Krüger for at tvinge ham til at foreta indre Reformer i sin Stat — noget som alle Ministre overfor denne Forsamling har hævdet, at de ikke har nogensomhelst Ret til — vilde derfor være en ligesaa umoralsk som uklog Handlemaade“.

Det var Mr. Chamberlains og hele den britiske Regjerings Opfatning i 1896.

KAPITEL VII.

Misstemning i Sydafrika. Krisens Indledning. Et kapitalistisk Pressefelttog. Uærlige Forhandlinger. Øgende Krav og Rustninger. Boernes Ultimatum. Feighedens Triumf.

Følgerne af Jamesons *Raid* indskrænkede sig imidlertid ikke bare til den Kjendsgjerning, at den sydafrikanske Republik fandt det nødvendigt at ruste til Tænderne. Det vigtigste, mest skjæbnesvangre Resultat af det forbryderiske Anfald paa Statens Sikkerhed var, at der blev pustet nyt Liv i det gamle Racehad mellem den hollandske og britiske Befolkning i Sydafrika paa en Tid, da denne Følelse holdt paa at uddø som en Faktor i sydafrikansk Politik. Oranjefristaten, som helt til December 1895 havde indtat en temmelig kjølig Holdning overfor den sydafrikanske Republik, nærmede sig nu Søsterstaten i fuld Forstaaelse af den Fare, som ogsaa kunde true dens egen Uafhængighed, og sluttede det Forsvarsforbund med Transvaal, som har staat saa trofast en Prøve i den langvarige Krig. I

Kapkolonien, hvor det politiske Partiskille væsentlig bestemtes af en forskjellig Opfatning af visse økonomiske Spørgsmaal — deriblandt det næsten internationale Spørgsmaal om Forholdet mellem By og Land — fik Partikampene atter Præg af Racekampe, og paa begge Sider fremkom der Beskyldninger, som tilstrækkelig viste, hvor høit Lidenskaberne endnu kunde gaa. Saa langt ned som til Vaaren 1899 raadede der imidlertid ikke inden det brede Lag af den britiske og hollandske Befolkning i Sydafrika nogen saa udbredt Misstemning, at man kunde tænke sig Muligheden af en nær forestaaende Krig.

Den „Krise“, som i sin videre Udvikling førte lige ind i Krigen, begyndte med en Debat i det britiske Underhus i Midten af Mars 1899 angaaende Koloniministeriets Budget. Hovedslaget stod den 20. Mars, og saa utrolig det høres, havde Utlænderne ikke mere end en eneste Talsmand i Forsamlingen. Denne dybt forurettede Befolkning, som i ren Fortvilelse havde indladt sig paa det halsbrækkende Eventyr „Jamesons Raid“; disse „Randdistriktets Trælle“ som var uden Stemmeret i et Land, hvis økonomiske Blomstring var et Resultat af deres Slid; disse Skatteborgere, som saa sin Bedrift knuget under Dynamitmonopolet og sit Livsophold fordyret ved høie Toldsatser og tilslut ikke var sikre paa Liv og Lemmer under det fordærvede Statssystem i den sydafrikanske Republik — alle disse Besværinger blev indgaaende udviklet af Utlændernes nidkjære Talsmand. Dette gjorde naturligvis et sterkt Indtryk paa Parlamentet? Paa ingen Maade, og nu kommer kanske det mest forbløffende, nemlig at Mr. Chamberlain i et af de feiende Foredrag, som han er en saa anerkjendt Mester i, plukkede alle Utlændernes Klagemaal sønder og sammen, og under stormende Jubel fra Forsamlingen spurgte deres naive Talsmand, „om han virkelig troede, at England vilde gaa til Krig med Transvaal“ for Utlændernes Skyld? Dagen efter gjentog samtlige Aviser i alt væsentlig det samme, selv de, som senere udtalte sin ubetingede Tilslutning til Krigspolitikken. Blandt andre hævdede *Times* den Opfatning, „at en Indblanding (i Transvaals Affærer) var utilraadelig, da en saadan Politik ikke vilde komme til at ha den offentlige Mening her i Landet med sig“.

Det faar bli Historiens Sag, naar alle Aktstykker engang kan fremlægges, at afgjøre, af hvilken Grund Mr. Chamberlain i Mars 1899 indtog det Standpunkt, vi har nævnt, og hvor vidt

de ledende Organer i Pressen virkelig ikke havde nogen Idé om, hvad der allerede i et Par Aars Tid havde foregaaet, saa at si bag Kulisserne. Faktum er, at Mr. Chamberlain allerede i 1897 under en diplomatisk Forhandling med Transvaal om et Spørsmaal af underordnet Betydning havde begyndt at reise det „Overhøihedsspørsmaal“, som han Aaret iforveien havde givet Afkald paa i de mest bindende Ord. Ligeledes er det en Kjendsgjerning, at han havde været Hovedmanden for at gjøre den sydafrikanske Kommissions Undersøgelse af Jamesons *Raid* saa mangelfuld som mulig — noget som han i Egenskab af Koloniminister havde mange Midler til. Endelig er det ogsaa uimodsigeligt, at der i Løbet af 1897 og 1898 gjorde sig gjældende en sterk Stemning hos de sydafrikanske Kapitalister efter at forsøge endnu engang, om det ikke skulde lykkes at faa Tag i Republikens Guldminer, da det viste sig, at deres egne Miner i Rhodesia paa langt nær gav det forønskede Udbytte. Erfaringen fra 1895 havde imidlertid gjort dem kloge, og istedenfor at gjøre et vilkaarlig Attentat direkte paa Republiken, gjorde de nu meget fint et indirekte Forsøg gennem det britiske Koloniministerium ved Hjælp af „konstitutionelle Midler“. Som det nærmeste Resultat af dette Forsøg opstod da „Overhøihedskravet“ over Transvaal, som maa betegnes som det første offentlige Bevis paa, at der mellem den britiske Regjering og Sydafrikas Kapitalister bestod en hemmelig Forstaaelse med det bevidste Maal at slette Boerrepublikerne af de frie Staters Tal.

De sydafrikanske Kapitalister var imidlertid altfor moderne Mennesker til ikke at vide, at der selv i Forbund med en Regjering med en Autoritet som den britiske ikke lod sig udrette noget større, med mindre det kunde lykkes at skabe en „offentlig Mening“. Dette kunde alene ske gennem at sikre sig den Magt, som i vore Dage fremfor alt ligger i Pressen, og med en Forretningsdygtighed, som vilde ha været en bedre Sag værdig, gik Chartered Companys Mænd igang med et Masseindkjøb af Aviser over hele Sydafrika i Tilslutning til en Del Organer, som de allerede eiede iforveien. Overfor de enorme Pengemidler, som stod til Kompaniets Raadighed, forsvandt alt, hvad der hed oppositionelle Blade. Det var umuligt for enkelte Privatmænd, som drev Journalistik for sin Overbevisnings Skyld, at klare sig i Konkurrencen mod Chartered Companys fast engage-

rede Skrivekarle, som var betalt for at forfægte Kompaniets Mening i Kor. Alle deres Anstrengelser var haabløse overfor Folk, som havde Raad til at gi en god Dag i, om deres Avis lønnede sig eller ikke, og alligevel spendere en 40—50000 Kroner pr. Maaned bare i Telegrammer. Følgen var, at Chartered Companys Aviser inden ikke meget længe begyndte at raade Grunden alene i Sydafrika. De var, saa at si, daglige Brochurer, hvis Hovedformaal var at puste Liv i de Rester af Racehad og Fordomme, som vi har hørt holdt paa at dø ud hos den britiske Befolkning i Sydafrika, og saavidt det stod i menneskelig Magt overbevise den om Nødvendigheden af Boerrepublikernes Undergang.

Alligevel var der en meget kjedelig Mangel ved denne Presse. Saa udbredt, alle disse Blade var i Sydafrika, var de naturligvis temmelig ukjendte i England udenfor rent journalistiske og politiske Kredse. Rigtignok kunde jo deres Udtalelser telegraferes; men det er alligevel — som enhver Journalist ved — saa sin Sag med Telegrammer. De duer ikke uden i særlige Tilfælde, og her gjaldt det netop at faa et godt Hverdagstag i Publikum. Med andre Ord, man maatte ha selve den britiske Presse med.

Ogsaa dette lykkedes, og hermed skeede noget af det sørgeligste, mest lurvede af alt, hvad der knytter sig til denne Krig. *Times*, Verdens berømteste Avis, *Standard* og *Daily News*, det konservative og liberale Englands traditionelle Organer med en journalistisk Rekord uden Sidestykke, foruden en hel Del andre Blade — allesammen sank de ned til Talerør for Chartered Companys Interesser. Til Korrespondenter havde de ikke egne ansvarlige Medarbejdere af Redaktionens faste Stab — Mænd med Betingelser for at se uhildet og med Mod til at skrive frit. Brevene „fra vor egen Korrespondent“ skrev sig fra de sydafrikanske Redaktører — Chartered Companys Skrivekarle. Paa denne Maade blev Pressen i England og Pressen i Sydafrika som en eneste stor Mølle til Fabrikation af, hvad man var fræk nok til at kalde en Folkemening. I Millioner af Eksemplarer talte den Dag ud og Dag ind samme Sprog. Det ringede i Publikums Øren, saa Folk tilslut ikke vidste hverken ud eller ind i selve Spørsmaalets Kjerne. De skjønte bare, at de rent uimodstaaelig blev drevet ind i en ganske spændende Affære, som i sidste Akt naturligvis vilde ende med,

at den gamle Stivnakke af en Boerpræsident gjorde Afbigt for aaben Scene.

Sydafrikas Kapitalister havde imidlertid ikke forberedt sit store Pressefelttog, som i Virkeligheden er Krigens Indledning, bare med det britiske Publikum for Øie. De vidste, at en Presse ogsaa kunde anvendes til at klemme en Regjering, og de besluttede at bruge denne Klemme, saa det kjendtes. Den britiske Regjering skulde ikke faa Lov til — som Mr. Chamberlain tillod sig i Mars 1899 — at overgi Uitlændernes Klagemaal til Latteren. Tvertimod; den havde værsaagod at ta sig af disse forurettede Slaver, som trælledes i Præsident Krügers Bonderepublik. Den offentlige Mening i Sydafrika vilde det, og nu begyndte ogsaa den offentlige Mening i England at ville det. Kunde en britisk Regjering overfor et enstemmigt Folkekrav, som fik Udtryk gjennem en britisk Presse i to Verdensdele, være i et Øieblikks Tvil om, hvad den skulde gjøre? Selvfølgelig ikke. Den maatte tvertimod overensstemmende med de bedste parlamentariske Traditioner sætte hele sin Energi ind paa at føre dette stærke Folkekrav frem til en heldig Løsning. Her ligger hele Hemmeligheden ved den britiske Regjeringes Optræden i Tiden mellem Mars og Oktober 1899. Det er de sydafrikanske Kapitalister, som med sine Presseskruer dirigerer det hele Maskineri, mens Folkets Flertal kjender sig tryggere paa Udfaldet i Tillid til sin „ledende“ Regjering.

Mod denne Baggrund af politisk og kapitalistisk Uærlighed maa alle de Forhandlinger sees, som i Løbet af Vaaren og Sommeren 1899 førtes mellem Regjeringen i London og Regjeringen i Pretoria. Uden at inlade os paa Enkeltheder kan vi samle dem i tre Hovedpunkter. I Mars interesserede den britiske Regjering sig ikke mere for hele Uitlænderspørgsmaalet end at Mr. Chamberlain — som vi hørte — stemplede en Krig med den sydafrikanske Republik som noget rent bort i Natten og tilføiede, at han ikke agtede at sætte noget større ind paa Sagen. I Juni krævede den britiske Regjering gjennem sin bekjendte Repræsentant Sir Alfred Milner, Kapkoloniens daværende Governør, at Uitlænderne skulde indrømmes 5 Aars „retrospektiv“ Stemmeret — det vil si, at alle Uitlændere, som havde været 5 Aar i Republiken, skulde faa Stemmeret med en Gang, og de øvrige rykke op blandt de Stemmeberettigede, efterhvert som deres fem Aar udløb, mens de, som herefter

indvandrede, skulde bli stemmeberettigede fem Aar efter sin Ankomst. Overtor dette Forlangende hævdede Præsident Krüger, at han ikke kunde gaa længere end til 7 Aars Stemmeret og fremsatte i Tilslutning hertil Krav paa forskjellige „Garantier“. Hermed strandede Forhandlingerne mellem Sir Alfred og Præsident Krüger, som havde været ført i Bloemfontein, paa Oranjefristatens neutrale Grund. I August indrømmede Præsident Krüger de 5 Aars Stemmeret tilligemed endel andre meget vigtige Rettigheder for Utlænderne, deriblandt 10 Repræsentantpladse af *Volksraadets* 36 og lige Rettigheder med Boerne ved Valg af Præsident og kommanderende General. England svarede med nye Krav og nye Rustninger. Krigens Uveir drev nærmere og nærmere med en Naturlovs Ubønhørighed.

Under disse Forhold var det, at Præsident Krüger og hans Burghers 9. Oktober 1899 besluttede at tilstille den britiske Regjering det berømte Ultimatum, som gav England Valg mellem Krig og Fred, og som for alle Tider vil være et af Historiens mærkeligste Dokumenter.

Nu havde Krigspartiet i England og Sydafrika vundet Spillet. Nu var England den „angrebne“ Part, som maatte væрге sine Kolonier. Nu havde man Beviset paa den store „Afrikanerplan“, som man havde hørt saa meget om, og som gik ud paa at drive Englænderne ud af Sydafrika.

Sandheden var, at de, som havde villet Krigen, ikke havde moralsk Mod til at erklære den. Deres feige Triumf var bare Kronen paa Uretten.

KAPITEL VIII.

Ultimatets Indhold. Stemningen i England. En londonsk Gadescene. Stemningen hos Boerne. General Joubert gaar over Grænsen. Krigsskuepladsen i Natal. General Whites Feilgreb.

Transvaalregjeringens Ultimatum, som indløb til det britiske Koloniministerium om Morgenen den 10. Oktober 1899, var affattet i fire Punkter. De gik ud paa, at Transvaalregjeringen var villig til at la alle de Stridsspørsaal, som havde

reist sig i den sidste Tid mellem det britiske Rige og den sydafrikanske Republik, undergi Voldgift eller ordne paa hvilken-somhelst venskabelig Maade, som man ellers kunde komme overens om. De britiske Tropper, som under de sidste Tiders Forhandlinger var skudt frem mod Republikens Grænser, maatte imidlertid øieblikkelig trækkes tilbage, og ligeledes maatte alle Tropper, som var landsat i Sydafrika siden 1. Juni, kaldes tilbage inden en rimelig Tid. Endelig forlangte Transvaalregjeringen i Sammenhæng hermed, at de britiske Tropper, som befandt sig paa Oceanet, bestemt til Sydafrika, ikke skulde landsættes i nogen sydafrikansk Havn. Transvaalregjeringen sluttede med at erklære, at hvis den ikke modtog et tilfredsstillende Svar paa disse Forlangender senest 11. Oktober Kl. 5 Eftermiddag, vilde den betragte den britiske Regjerings Afslag som en Krigserklæring.

Efterretningen om Republikens Ultimatum blev modtat i England med et eneste stort Flir. Paa Gader og Stræder, i Sporvogne og Jernbanekupeer, i Klubber og Forretninger, paa Fabriker og Værksteder — overalt herskede en almindelig Munterhed over dette Boerultimatum, som nærmest blev opfattet som en diger Spøg af den uforskammede Bondepræsident nede i Prætoria. Det var som om hele Nationen i et Øieblik vokste til en diger von Thyboe, hvis Følelser ikke kan udtrykkes bedre end i Holbergs uforlignelige Ord: „Man skulde tænke, at det var mod sidste Verdens Tider, eftersom man ser Fluer vil sætte sig op mod Elefanter, Myg mod Løver, Dværge mod Kjæmper.“ Det var den første umiddelbare Stemning, lige efterat Budskabet indløb. Men efterhvert som Avisernes Ekstraudgaver kom væltende med nye Enkeltheder, fødtes Raseriet — det vældige Raseri, som er fremmed for den holbergske Thyboe, fordi han midt i alt sit Skryt ikke eier en Gnist af Had. Her var Hadet gjødet gennem Uger og Maaneder. Hver Streng, som kunde røres i Menneskesjælen, hvert Minde, som kunde appelleres til hos Nationen — alt var forsøgt af en Presse, som ikke skyede noget Middel, ikke manglede nogen Evne. Nu var Maalet naaet. Nationen eiede ikke længer anden Følelse end Had, et vildt ubændigt Had, som skyllede Boerrepublikkerne ud af Tilværelsen, før der endnu var løsnet et Skud, og strømmede tilbage som en Stormbølge af Begeistring — et Delirium, som druknede de sidste Rester af Tænkeevne og Værdighedsfølelse.

„Aldrig har London forekommet mig saa dum som den Aften,“ skriver en Officer af General Bullers Stab, som Dagen efter afreiste til Sydafrika. „Alle Butiker havde illumineret, samtlige Huse var smykkede med Flag, overmodige Inskriptioner med smagløse, kjæmpemæssige Bogstaver gjorde sig brede, hvor en saa, og gennem Gaderne drog hujende, rasende Skarer og brølte sit drukne *Rule Britannia!* Uvilkaarlig maatte jeg tænke tilbage paa hin Juliaften 1870 i Paris da Pøbelen hylede sit vanvittige „Til Berlin!“ mens Skjæbnens mørke Skygger allerede skred usynlig gennem Gadernes Lyshav.“

Mens det britiske Folk ravede i dette kraftpatriotiske Delirium, gjorde Boerne sig færdige til at gaa over Grænsen, og samme Aften, som Ultimatet udløb om Eftermiddagen, stod allerede deres første Afdelinger i Stilling ved britisk Territorium. Ogsaa paa Boernes Side var der Tillidsfuldhed og Haab. Men den ulige Kamp, som de vidste, de gik til; Mobiliseringsordren, som kaldte hver eneste Burgher fra 16 Aar opover under Vaaben; Fædrelandet, som man kanske snart vilde nægte dem Retten til at kalde deres — alt dette la et Alvor over det historiske Øieblik, som gjorde slige Scener, som den vi har gjengit fra London, til en Umulighed. Præsident Krüger, som saa ofte har forstaat at gi et korrekt Udtryk for Stemningen hos sine Burghers, har ogsaa ved denne Leilighed ladet falde en Udtalelse, som gir os et godt Indblik i Boernes Opfatning af Situationen. I et Telegram til det bekjendte New-York Blad *World* Dagen efter Krigens Udbrud takker han for den Sympati, som er vist ham og hans Burghers fra Amerika, og udtaler samtidig de bedste Forhaabninger om, at den ulige Kamp maa lykkes. Men han tilføier ogsaa, at „begge Republikker er fast bestemte paa, hvis de skal bli britiske Kolonier, at Storbritannien skal faa betale en Pris for dem, som skal fylde Verden med Gru.“ Denne Udtalelse er en ugjendrivelig Protest mod den Humbug-Legende, som forlængst var ophøiet til Trosætning i England allerede i de Dage, nemlig at der bestod en vidt forgrenet Afrikander-Sammensværgelse i Sydafrika med det bevidste Formaal at tilintetgjøre det britiske Herredømme i denne Del af Verden. Der er ikke den eventyrlige Erobrerlyst, som taler gennem Præsident Krügers Ord. Det er det stolte, værdige Alvor, som ikke viger tilbage for Følgen af sine Handlinger, naar Loddet

engang er kastet, og Fremtiden rummer alle Muligheder i sit Skjød.

Det var om Morgenen den 12. Oktober 1899, at en Afdeling Transvaalboere paa 1800 Mand under Anførsel af selve Overgeneralen Piet Joubert brød op fra Leiren ved Volksrust i det sydlige Transvaal og gik over Grænsen ind i Natal. Den sydafrikanske Nat rugede endnu over Landskabet med sin isnende Kulde, da Artilleriet satte sig i Bevægelse med sine Krupp og Creusot Kanoner, tæt efterfulgt af Rifleskytterne tilhest i sluttet Geled. En Time efter gik Solen op over Fjeldene, Taagesløret veg over „Kopje“ og „Veldt“, og i den straalende Dag rykkede Hæren ind paa Natals Territorium under Minderne af Laings Nek og Majuba Hill, som lyste med Solguld om Topperne. De 1800 kunde, heder det i en britisk Fremstilling, deles i to Hovedtyper. Der var Boere fra Byerne — Forretningsfolk og Funktionærer med europæisk Snit og livlige Manerer. Der var Boere fra Fjeldet og de ensomme Gaarde — solbrændte Mænd med langt Haar og stridt Skjæg. Blandt de europæiske Hjælpetropper gjorde et Regiment paa 250 Hollændere ingen daarlig Figur ved Siden af sine afrikanske Frænder, mens en Afdeling Irlændere under sit nationale grønne Flag var ikke mindre bestemt end Boerne paa at hevne Aarhundreders Uret overfor sine fælles Undertrykkere. Men ingen i hele Afdelingen var mere karakteristisk end Overgeneralen selv. Høi og staut sad han i Sadelen trods sine 65 Aar med sine hvasse graa Øine hvilende ud i Landskabet, og det mægtige graasprængte Skjæg rullende nedover Brystet — en værdig Type paa sine Mænd, enkelt klædt som de, stø og ubønhørlig, ældet i Erfaring og hærdet i Kamp. Ligesaa lidt hos ham som hos nogen af de 1800 var der Tegn til Frygt eller Uro. „Deres Ansigter var værd et Studium,“ skriver et britisk Øienvidne. „De havde for det meste et Udtryk af Beslutsomhed og Bulldog-Seighed!“

Til Forstaaelse af Situationen i Natal, som var bestemt til at danne Skuepladsen for de vigtigste Begivenheder i de første Maaneder af Krigen, er det bekvemmest at tænke paa en stor latinsk A. Et Blik paa et Kart over Sydafrika viser os, at Natal just i Form af dette Bogstav skyder op mellem Transvaal og Oranjefristaten, og at det saaledes maa siges at være det naturlige Angrebspunkt for de allierede Republikker, samtidig

som at Republikkerne selv hurtigst kan oversvømmes fra Natal. Tilhøre for *A*'en ligger Transvaal, tilvenstre Oranje-ristaten, mens Toppunktet dannes af Distriktet omkring Laings Nek, som Boerne straks besatte. I *A*'ens Tværstreg kan vi lægge Byen Ladysmith, som snart skulde bli verdensberømt, mens *A*'ens Grundlinje dannes af den lunefulde Tugela paa dens snirklede Vei ud mod det indiske Ocean. Med andre Ord, hele Krigsteatret dannede nærmest en uhyre ligebenet Triangel, hvor det for Boerne gjaldt at trænge ned mod Grundlinjen, mens det for Engelskmændene kom an paa at presse Fienden op mod Toppunktet over paa hans eget Territorium.

Paa Engelskmændenes Side var imidlertid, Dagen før Kri-gen brød ud, General White ankommet fra Indien til Durban — den bekjendte Havneby i Natal — med en Styrke paa 4000 Mand. Efter en liden Hvil havde han straks ladet sine Tropper ta første Tog til Ladysmith. Omtrent 35 Kilometer nordenfor laa General Symons med 9000 Mand ved det befæstede Glencoe, hvor Jernbanens Hovedlinje skyder i sydvestlig Retning ned mod Ladysmith, mens en ganske kort Sidelinje gaar ret østover til Endepunktet i Dundee, i hvis Omegn der er vigtige Kulgruber. Disse 13,000 Mand dannede det første Forsvar for Natal. Deres naturlige Opgave var at holde Stillingen overfor den energiske Fiende, som i tre store Hovedkolonner — fra vest, fra nord, fra øst brød ind over Kolonien og snart vilde overgaa Briterne i Antal med adskillige Tusener. Den klogeste Fremgangsmaade af General White vilde under disse Omstændigheder ha været at gi General Symons Ordre til at opgi Glencoe og trække sig tilbage i sydvestlig Retning for at forene sig med Hovedstyrken, ikke ved Ladysmith, men ved det søndenfor liggende Colenso paa den anden Side af Tugela, som isaafald vilde ha dannet et naturligt Værn for Briterne, indtil de kunde faa de nødvendige Forstærkninger til en almindelig Fremrykning.

Men ikke nogen af disse Forsigtighedsregler faldt et Øieblik General White ind. Djærv og paagaende, gennemtrængt af Foragt for denne Bondefiende, som Krigspressen i maanedsvis havde latterliggjort i sine Spalter, brændte han af Begjærlighed efter at tilføie ham et eftertrykkeligt Nederlag lige i Begyndelsen af Felttoget, Det britiske Krigsministerium havde git Ordre til almindelig Fremrykning. Det britiske Publikum krævede

en Seier med første Telegram. Hvad vilde man si hjemme, om Aviserne isteden meldte almindeligt Tilbagetog over hele Linjen? Hvad vilde Befolkningen i Natal tænke, om de britiske Soldater gik tilbage over Tugela uden et Slag og foreløbig overlod hele Landet nordenfor i Boernes Hænder? Nei, frem mod Ladysmith! General Symons holder nok Stillingen ved Glencoe, selv med en mindre Styrke end 9000 Mand. Følgelig gav Generai White saa langt fra General Symons nogen Ordre til at trække sig tilbage, at han tvertimod beordrede ham til at bli staaende, samtidig med, at han forlangte, at han skulde afstaa 5000 Mand af sine Tropper, som skulde støde til Hovedstyrken ved Ladysmith. Med andre Ord, General White begik efter alle Sagkyndiges Mening omtrent saa mange Feil, som der nogenlunde kunde begaaes paa et Bret.

Men fra vest og nord og øst vedblev Boernes Kolonner at bryde ind over Natal og omslynge General Symons tættere og tættere med sine frygtelige Fangarme.

KAPITEL IX.

Talana Hill. Boernes Godmorgen. Briternes Storm. General Symons Fald. En listig Fiende. General Yules Plan. I Storm og Regn. Et rædselsfuldt Tilbagetog.

Afgjørelsen kom ved Talana Hill i Nærheden af Glencoe om Morgenen den 20. Oktober.

Efter en isnende Nat med den klamme afrikanske Kulde, som gennemtrænger selv de tykkeste Klær, steg den første Dæmring af den nye Dag mat og graa over de steile, golde Høider. Klokken var lidt over tre; der var Søvnens Stilhed over Glencoe-Leiren, bare Skildvagterne gik med afmaalte Skridt frem og tilbage i sine gode brungule Khakiuniformer og stundede efter Afløsning. Saa med engang fik Høidedraget Liv. Det yrede bortover det med smaa utydelige Skikkelser; der glimtede et Lyn, der rullede en Torden. Det var Boernes Artilleri, som hilsede Hendes Majestæts Tropper sit første „Godmorgen“ paa en Distance af rundt om halvandet tusen Meter.

Den britiske Leir styrtede op. Trommerne gik, Kommando-
raab lød mellem hverandre — Stumper af Ordres, som fiøi fra
Mand til Mand, mens Regimenterne stillede op. Hestene stei-
lede i Raseri, opskræmt af den vilde, øredøvende Larm, og de
første saarede væltede sig allerede i Dødskvaler mellem de af
sine Kammerater, som en lykkeligere Skjæbne havde sendt
smertefrit ind i Evigheden. Det var umuligt at faa noget
„Overblik over Situationen“, som Tilfældet vilde ha været i
gamle Dage, da Striden stod i „Røg og Damp“. Den listige
Opfindelse, som kaldes „det røgfrie Krudt“, viste hele sin ubarm-
hertige Uhygge. Det var, som om Naturen selv var med. Det
skjød fra Sten, fra Træ, fra Busk — et Glimt, en Torden; saa
ikke mere — uden de forfærdelige Eftervirkninger: Døde og
saarede i Haug.

Endelig var Briterne færdige — Artilleriets Ildsvælg i Stil-
ling, og Bataljernerne, opløst i tætte Skytterafdelinger, i Storm
fremover mod den usynlige Fiende. Det berømte Regiment
Dublin Fusiliers (Rifleskyttere) ledede Angrebet; efter dem stor-
mede *Kings Royal Rifles* (kongelige Rifleskyttere) og *Irish Fusi-
liers*. Granaterne summede gjennem Luften som uhyre Bier,
Geværerne knaldede; døde og saarede blev liggende igjen. De
britiske Officerer legede med Døden, Sportsmænd som de var,
uden at søge Dækning. Boernes Lydditgranater faldt for en
stor Det uden at springe — det første praktiske Bevis for, at
deres Leverandører i Virkeligheden havde bedraget dem paa dette
moderne Massemordsvaaben. Briterne lo, og Modet steg, men
de sikre Boerrifler gjorde snart Slut paa Munterheden. Med en
Kugle, for det meste gjennem Hodet, sank Officererne i uhyg-
gelig voksende Antal om blandt sine Mænd.

Imidlertid var Dagen for længe siden inde, og Dublin Fu-
siliers stod nu ved Foden af Talana Hill, rasende af Kamplyst,
om end stærkt medtat af det svære Mandefald. I dette Øieblik
rykkede *King's Royal* op i de forreste Geledder, hilset med
Hurraer af sine Kammerater. Oppe paa Toppen viste en Røg-
sky i Boerlinjerne, at det britiske Artilleri havde begyndt at
gjøre Virkning, og under Dækning af sine egne Kanoner gav
nu General Symons Ordre til almindelig Storm. *Irish Fusiliers*
og efter dem Leicester- og Devonshireregimentet med fældet Ba-
jonet styrtede opover Høiden med sine dødsforagtende Officerer
i Spidsen — blandt de forreste General Symons høit tilhest.

Det var nogle forfærdelige Minuter med et Mandefald uden Lige. Generalen selv sank dødelig saaret af Sadlen, mens Batatjonerne i Raseri over hans Fald skyllede som en Stormbølge over Høiden, til Toppen var naaet.

Hurra a — — ah!

Aandeløs efter den voldsomme Storm gjør Regimenterne uvilkaarlig Holdt et Øieblik, og General Yule overtar Kommandoen.

Men hvor er Fienden?

Ikke Spor at se af ham. I sidste Øieblik havde Boernes Anfører, Lucas Meyer, mens Briterne stormede op paa Forsiden af Talana Hill, benyttet Anledningen til at forsvinde med sine Folk paa Bagsiden af den. Med den forbausende Bevægelighed, som alle Militærkritikere er enige om at karakterisere som en af Boernes fortrinligste Egenskaber i Felten, er Boerne allerede i Stilling paa næste Høide, da Briterne roper Hurra, fordi de tror Maalet naaet. Et Øieblik efter piber Riflekuglerne igjen. For anden Gang begynder den timelange Kamp, som ender med Storm op mod Høiden, til Toppen er tat — og Boerne væk igjen paa samme Maade som første Gang. General Yule raser og staar allerede i Begreb med at gi Ordre til tredje Gangs Storm, da det meldes, at Fiendens Hovedstyrke er under Fremmarsch nordenfra og østenfra og truer med at afskjære Veien til Ladysmith. Med andre Ord, hele denne Kamp fra Høide til Høide har bare været en Fælde af den listige Boerfiende for at gi deres Hovedstyrke Anledning til at falde Briterne i Ryggen. Hvis General Yule ikke vil bli hjælpeløst omringet, maa han øieblikkelig gaa tilbage. Dagen er ubønhørlig tabt, trods en dobbelt Seier. Otte Timers Blodtab, Tapperhed og næsten overmenneskelige Anstrængelser har ikke været til aller ringeste Nytte.

„Tilbage!“ kommanderer Generalen, og Soldaterne adlyder i indædt Raseri.

For sent alligevel! Da Hæren om Aftenen sulten, overtræt og modløs efter unyttig Seier atter kommer ned paa Sletten, finder General Yule Veien til Ladysmith spærret. Han er nødt til at gaa i Leir midt imellem de fiendtlige Kolonner og oppebie den nye Dag, som vil stille ham Valget mellem at overgi sig eller at slaa sig igjennem.

Det blev en uhyggelig Nat fuld af legemlige og sjælelige

Lidelser. I det begsorte Mørke hvilede Soldaterne Side om Side paa Jorden med Geværet i Arm færdige til at styrte paa Benene ved første Signal. Det var strængt forbudt at tænde nogen Ild i Leiren, for ikke at gi den usynlige Fiende noget Maal for hans Rifler. Men udenfor Leiren blinkede og blaffede det i Mørket med Lys, som kom og svandt. Det var Sygebærerne, som var ude paa sin Barmhjertighedsmission for at indsamle de saarede. Inde i de store og rummelige Lasaretelter var Lægerne i fuldt Arbeide med Sag og Kniv, Bandager og bedøvende Midler. Af og til skar et Smertesskrig gennem de tykke Seildugsvægge, mens Stumper af Menneskelemmer blev baaret ud og hobede sig op i Masse foran Teltindgangene, før de kunde bringes bort.

Med det samme Solen randt, var General Yule og hans Tropper paa Benene. Efter en varm Punsch Aftenen iforveien, var han og hans Stabsofficerer gaat tilro for at nyde de faa Timers Søvn, som Bøerne vil unde dem, og uden at ha været forstyrret en eneste Gang i Nattens Løb, var nu hele Hæren vaagnet med det nye Mod, som heldigvis i de fleste Tilfælde uvilkaarlig følger med en ny Dag. General Yule havde forlængst sin Plan færdig. Den bestod i, at man skulde lade hele Hærens Oppakning, endog Soldaterkapperne, bli tilbage, forat Kampen skulde kunne foregaa saa uhindret som muligt i dette bjerglændte Terræn. Saa skulde man ved et af disse kraftige Fremstød, som det allerede havde vist sig, at Fienden ikke stod for, se at kaste ham tilbage, saaledes at Landeveien Dundee—Ladysmith vilde ligge klar. Naar man paa den Maade havde skaffet sig fri Passage, kunde man atter samle Bagagen sammen, og hele Hæren kunde da trække sig tilbage sydover til det reddende Ladysmith.

Denne Plan blev skjæbnesvanger. Vistnok lykkedes det at kaste Boerne tilbage og komme ned paa Veien, men just som den hidsige General troede, at det værste var over, opdagede han paa sin venstre Fløi General Jouberts Tropper, mens Boernes Artilleri atter begyndte at tordne paa de omkringliggende Høider. I dette Øieblik var General Yule paa det rene med den frygtelige Kjendsgjerning, at hele Hærens Oppakning var fortabt. De eiede bogstavelig ikke mere, end hvad de stod og gik i. Og ikke det alene. Der var ikke mere nogen Tilbage-

togslinje at vælge. Fienden dikterede med Rifler og Kanoner, hvor en havde at gaa.

Dagen endte med en af disse afrikanske Regnstorme, som er alle Europæeres Forfærdelse. Uden Mad, uden Ild, uden Kapper maatte de ulykkelige Britere for anden Gang gaa i Leir under Beskydning af Boernes Artilleri, som i den sene Eftermiddag endnu lod sine Granater hvisle nedover dem — heldigvis ude af Stand til at springe i den opblødte Jord. General Yule selv delte trolig sine Troppers Lidelser. Hans Herberge den Nat var en ussel liden Gjæterhytte, hvor det vrimlede af sorte Myrer.

Næste Morgen ved første Signal ravede Hæren paa Benene — anden Betegnelse lar sig neppe anvende. Efter denne Regnat under aaben Himmel i et Terræn af næsten bundløs Søle havde de udholdende Tropper snart naaet Ydergrænsen af menneskelig Lidelse. Med den tropiske Feber i Kroppen, skjælvende af Sult og Kulde var mange af dem saa stive, at de neppe kunde lægge Sæletøiet paa Hestene eller holde Geværet, mens de gjennemblødte Dyr, som havde lidt ikke mindre i den rasende Nat, var saa kraftesløse, at de ikke orkede at slæbe sig afsted mere end i Skridtgang — sløve for Sporerne. Det var ikke længer som en Hær paa Marsch; det var snarere et Ligtog med Døden bag sig og Døden foran sig.

Briterne var nu kommet ned paa Landeveien, som fører fra Elandslaagte til Ladysmith og tilhøre begrænses af Biggarshøiderne, som denne Morgen laa indhyllet i Regntaae. Men saa var det atter som Naturen fik Liv. Det blinkede gennem Skodden, det tordnede, det hvinede — det var Boernes utrættelige Artilleri, som atter var paafærde, støttet af de sikre Mauser-rifler, som snart knaldede ubønhørlig i Briternes Ryg. Overfor dette dobbelte Angreb var der bare et Valg. De maatte ud af Landeveien og se at naa frem til Ladysmith over Bjerg og Dal, saa at si, gennem et vildt, ulændt Terræn, som paa samme Tid var en uhyre Omvei.

Men først gjaldt det at komme over Waschbank — en Biflod til Tugela — hvis steile Bredder bare var forbundet ved en smal Bro. Overgangen her trodser enhver Beskrivelse. Hæren blev grebet af Panik og nægtede at lystre Ordre, uagtet den eneste Redning bestod i at formere Kolonner og se at holde Fienden Stangen, forat Overgangen ialfald nogenlunde kunde

dækkes. I Raseri og Fortvilelse pryglede Officererne løs paa sine Folk med Sablen for at tvinge dem til at gjøre Front mod Fienden. Forgjæves! Hæren var i vild Opløsning, enhver tænkte bare paa sit eget Liv. General Yule blev overdænget med Skjældsord, hvor han viste sig. Knyttede Næver blev løftet imod ham af Folk, som ikke vidste, hvad de sa eller hvad de gjorde, besat af et vildt Raseri over al den Elendighed, han havde ført dem op i. Han besvor dem om at lystre — forgjæves — og tilslut, ude af sig selv af Skam og Harme, drog han sin Revolver og skjød tre af sine Folk ned som gale Hunde. Men Rædslerne øgede. Boernes Haglskur af Granater og Riflekugler vokste til Storm, og snart var hele Hæren som levende Knytte af Mennesker og Dyr, som væltede sig om hverandre uden at kunne komme hverken frem eller tilbage. Flugten gik som en Aasgaardsrei hen over døde og saarede — og Gud naade den, som blev liggende igjen. Mand og Hest mødtes i den samme Tanke. De løb for Livet; de vilde over paa den anden Side, hvor bølgende Høider lovede Dækning for den ubarmhertige Fiende.

Havde Boerne paa Forhaand sørget for at afbryde Broen, vilde General Yule og hans Tropper ha været redningsløst fortabt. Nu lykkedes det ham trods alt at komme over, men ogsaa her fortsatte Boerne sin vilde Jagt paa dem, og først efter tre Dages uophørlige Kampe naaede den ulykkelige General endelig 25. Oktober frem til Ladysmith.

Af sin modige, seierssikre, vel udstyrede Hær paa 4000 Mand havde han da ikke mere end en opreven, udsultet, næsten vaabenløs Flok paa 1200 igjen.

KAPITEL X.

Elandslaagte. Et uventet Slag. Den første Kanonild. Telefon til Ladysmith efter Forstærkning. Fremrykning og Storm. Britisk Raseri. Et frygteligt Dødspar. Forgjæves Udsmykning.

Samme Morgen, som Engelskmændene blev lokket i Fælden ved Talana Hill, blev Jernbanelinjen afskaaret af en Afdeling Boere paa et Punkt omtrent midtvejs mellem Dundee og

Ladysmith. Denne ubetydelige lille Begivenhed blev Indledningen til den bekjendte Træfning ved Elandslaagte Dagen efter, som endte med Seir for de britiske Vaaben — deres eneste nævneværdige Seir i de tre første Maaneder af Krigen. Denne Omstændighed har fremfor alt bidrat til at gi Affæren ved Elandslaagte dens enorme Popularitet i England, samtidig med at den har gjort det særdeles vanskeligt for udenforstaaende at skjelne det væsentlige fra det uvæsentlige, Virkeligheden fra Humbugen midt i alt det fede Skryt, som ryger af de gjængse britiske Fremstillinger af Elandslaagte baade i Tekst og Billeder.

Til en Begyndelse kan vi bli staaende ved det meget enkle Faktum, at General French, som kommanderede de britiske Tropper ved denne Leilighed, oprindelig ikke tænkte paa at levere noget Slag. Det samme gjælder Boerne under General Koch. Med andre Ord, begge Parter kom aldeles uforvarende paa hinanden, og Følgen var, at Affæren, som blev indledet om Morgenen ved 8-Tiden, først ud paa Eftermiddagen udviklede sig til en regelmæssig Kamp.

Det var om Morgenen den 21. Oktober, at General Frenchs Fortrop stødte paa nogle spredte Boerposter, som hurtig trak sig tilbage for det fremstormende britiske Kavalleri. Snart opdagedes i det fjerne de grønne og hvide Boertelte mod den rødbrune Baggrund af Høidedraget ved Elandslaagte, mens der nede ved Jernbanestationen — en rød Murstensbygning — yrede af Boere, som havde opholdt sig der i Løbet af Natten. I den lyse solblanke Sommermorgen frembød denne Leir paa Afstand et næsten idyllisk Billede, men fra et militært Standpunkt er det nærmest uforklarligt, at Boerne stik mod sin sædvanlige Forsigtighed kunde vælge en saa uholdbar Stilling som denne med saa liden Styrke, som de havde til sin Raadighed. Desværre er der Grund til at tro, at det er den ofte omtalte Mangel paa Disciplin hos Boerne, som paadrog dem dette første alvorlige Uheld, da det fra paalideligt Hold berettes, støttet paa Meddelelser fra Boere, som selv har deltat i Kampen, at General Koch blev trukket ind i den, fordi han ikke kunde faa en „Feltkornet“ og hans Folk til at lystre Kommando og gaa tilbage itide.

Kampen aabnedes fra britisk Side med, at et Batteri af Natalartilleriet begyndte at lade sine Kanoner spille. Det var nogle rappe smaa Tingester, som sendte sine 7 Punds

Granater indover mod Jernbanestationen i et Væk, men de forraadte sig paa gammeldags Manér ved sin mørke Krudtrøg og godtgjorde derved, at deres Eiermænd ikke fulgte med i Krigsmaskineriets Udvikling. Et Lynglimt over den yderste Høide paa en Distance af en god Kilometer viste, at de snart skulde faa sin Overmand. Det var en vældig Granat, som med et rullende „Bum!“ syntes at komme lige ud af Høidedraget uden Spor bag sig. „Bum!“ Bum! med Lyn fra en klar Himmel kom nu den ene Bombe efter den anden med forbausende Sikkerhed indover det britiske Artilleri, som vedblev at lade sine smaa rygende 7 Pundere knalde uden Resultat. Det var som en Flok sinte Gneldrebikjer, som vilde forsøge at overdøve en stor rolig Vagthund langt ude i det fjerne.

General French var nu paa det rene med, at han ikke kunde udrette noget overfor Boerne, og uden at spille et Øieblik gav han Ordre til at gaa tilbage udenfor Rækkevidden af Fiendens farlige Kanoner. Tilbagetoget foregik i god Orden, og det gjaldt nu bare at faa Forstærkning fra Ladysmith. Telegraflinjen var overskaaret, men ved Hjælp af en Felttelefon blev Forbindelse etableret, og Svaret lød, at der pr. Jernbane og Landevei skulde komme alle de Tropper, som kunde undværes fra Byen. Over Middag begyndte de at strømme ind — først Soldaterne af Devonshireregimentet, saa det skotske Høilænderregiment — de berømte Gordon Highlanders — saa en Afdeling af Lancashirerne og endnu andre. Tilslut var der ingen Tvil om, at General French var langt overlegen baade i Antal og Kanoner. Boernes eneste Fordel var, at deres Stilling var mere dækket.

Saasnart det britiske Artilleri — nye, svære Kanoner, som Regimenterne havde havt med sig fra Ladysmith — var kommet i Stilling, aabnedes Ilden paa en Distance af vel 4 Kilometer, og under Dækning af disse langtrækkende Uhyrer begyndte nu den britiske Fremrykning i den sene Eftermiddag. Boerne svarede igjen tappert og seigt, men efter en Tid blev deres Kanoner trættede og tausere. Vagthunden, som kunde holde Gneldrebikjerne fra Livet, maatte gi sig i Kamp med brummende Bjørne. Nu havde Boerne bare hver Mands kolde Mod at stole paa — det sikre Øie og den stø Haand, som styrede de fortræffelige Mauserrifler. Nede paa Sletten bølgede de britiske Tropper nærmere og nærmere, mens en tæt, sort Sky

trak op over Høiderne — lige uhyggelig truende for baade Venner og Fiender.

I det Øieblik, Briterne stod ved Foden af selve Elands-
laagte — et Høidedrag ulige lettere at angribe og følgelig ulige
vanskeligere at forsvare end Talana Hill — brast Skyen med en
ægte afrikansk Regnbyge, som i en-to-tre gjennemblødte Regi-
menterne og gjorde Grunden under dem glat og ufremkomme-
lig, saa Infanteriet stadig tumlede mellem hverandre. Samtidig
begyndte Mauserriflerne at gjøre sin Virkning gjældende, og
døde og saarede hobede sig op under den uforstyrrelige Frem-
rykning. Briternes Lykke var, at Elandslaagte bestaar af en
Række svagt bølgende Høider, saa de i det mindste havde
Dækning for Boerriflerne, naar de var nede i Dalene; men
deres forreste Linjer ravede ustanselig under den voldsomme
Ild. „Det laa som strøet med khakiklædte Mænd i Død og
Dødskamp“, skriver en britisk Korrespondent.

Tilslut var der bare en eneste Høide igjen, og de frem-
stormende Britere — Devonshires, Gordon Highlanders, Lancashires,
allesammen om hverandre uden Hensyn til Regiment — skyl-
lede nu opover mod Toppen i vildt Raseri. „Hvad koster
Majuba?“ lød det fra et af Regimenterne, og dette Navn fæn-
gede. Det slumrende Had tændtes, hver Mand følte sig per-
sonlig som Hævner af det 18-aarsgamle Nederlag. Deroppe paa
Høisletten stod nu den sidste afgjørende Kamp. Boernes Ar-
tilleri, som havde hævdet Stillingen saa seigt og længe, blev
bragt til Taushed, og Briterne glemmer aldrig at notere —
hvad man forresten ikke kan fortænke dem i — at disse Ka-
noner var de samme, som Dr. Jameson havde med sig paa sit
Røvertog i 1895, og som ved den Leilighed blev et saa let-
vindt Bytte for Boerne. Sammen med Kanonerne faldt ogsaa
den fremragende tyske Officer, Oberst Schiel, i Briternes Hæn-
der. Han stod saaret ved en Kanonvogn med en Haug af døde
rundt sig, men endnu dybere saaret i sin Sjæl ved at se sin
Løbebane afsluttet efter nogle faa Dages Felttog. Et mislykket
Flugtforsøg fra St. Helena over et Aar senere, fortæller tyde-
ligere end alt andet, hvilke Kvaler den ulykkelige Mand maa ha
lidt. En mildere Skjæbne ventede General Koch — en hvid-
skjægget Olding, som blev fundet i en Fjeldkløft, saaret af tre
Kugler, og nogle faa Dage efter døde i Fiendens Hænder paa
Hospitalet i Ladysmith.

Men endnu rasede Kampen en Tid lang mellem de vilde, fremstormende Britere og de rolige, ubevægelige Boere med sine Bøssepiber blinkende fra Sten og Busk. En liden Flok af dem imponerede uvilkaarlig. De stod der i blød Hat og sort Bonjour uden at vakle, uden at vige, ubønhørlig sikre i Skuddet. „De saa ud som en Hob temmelig luvslidte Forretningsfolk“, siger et Øienvidne. „Vi syntes, det næsten var Mord at dræbe dem“. Men det var bare et Lynglimt af Barmhjertighedsfølelse som slukkedes i et Nu i Hadets Afgrund. „Dræb! det var Slagordet“, heder det i en britisk Beretning, som fraadser i Nydelsen af denne blodtørstige Vildskab. „Sækkepiberne hvinede, Folkene skreg „Majuba!“, slog og stak og mejede ned. Flygtninger fik en endnu værre Skjæbne. Lansenererne jagede dem, borede sine Lanser gennem Ryggen paa dem med forfærdelige Saar. De skreg op i vild Smerte og bad om Naade — og det kunde de sagtens. Men tre Gange red Lansenererne gennem dem, og Lanser og Sabler blev farvet røde. Ogsaa Dragonerne slap sig løs“.

Mørkets Frembrud gjorde en Ende paa dette umenneskelige Slakteri, efterat en gammel Boer i Mangel af Parlamentærflag havde viftet med et Lommetørklæde fra en Bøssesibe. De sidste Rester af Boerne overgav sig nu til Briterne, og i den vaade, ubyggelige Nat, mens en tæt Regn vedblev at sile ned, kamperede nu Seirherrerne og de Overvundne i den samme Leir, som om Morgenens havde fortonet sig saa vakkert med sine grønne og hvide Telte mod det rødbrune Høidedrag ved Elandslaagte. Søvn var der ikke at tænke paa. Briterne var for seiersdrukne, Boerne for ulykkelige. Paa sin Side havde Boerne tabt 250 Mand døde og saarede, medens rundt om 200 Mand havde maattet overgi sig som Fanger. Briterne havde 41 dræbte og 220 saarede, hvoraf Størsteparten faldt paa Gordon Highlanders.

Ligesom ved Talana Hill blev Natten anvendt til at indsamle de døde og saarede, og overalt gjorde Lægerne og Sygebærerne Opdagelser, som vidnede haarreisende om Kampens umenneskelige Vildhed. Et Sted laa en død Boer i Skytterstilling, spiddet paa Bajonetten af en Gordon Highlander, i det samme Skuddet skal gaa af, med en slig ubændig Kraft, at ikke bare Bajonetten, men en Del af selve Geværløbet er gaat ind i Kroppen paa ham. Men Høilænderen har ikke faat Tid til at rykke Geværet tilbage igjen. En Mauserkugle i Tin-

dingen har stoppet ham paa Halvveien, og med Bajonetten langt ude af Ryggen paa sin faldne Fiende, staar han halvt sammen-sunket i Døden med et fint lidet Hul gjennem Hodet og stirrer paa ham med sine brystne Øine.

Der er britiske Forfattere som forsøger at kaste et forsonende Skjær over Elandslaagte ved at minde om de Barmhjertighedsgjerninger, som blev øvet paa Slagmarken i Løbet af Natten, og den Omhu, som de britiske Soldater viste for de saarede Boerfanger. Selv om man uden videre vil akceptere denne Fremstilling — hvad vi for vor Del ikke finder tilstrækkelig Grund til — pletter der alligevel saa megen Raaskab og Grusomhed ved Affæren ved Elandslaagte, at den i sin Tid utvilsomt vil komme til at henregnes til de Slagterier, som Historien altid vender sig bort fra med Afsky.

KAPITEL XI.

Nicholsons Nek. Boernes Fremstød. Langtrækkende Uhyrer. Briterne gaar tilbage. Uventet Hjælp. En Uriaspost. Det hvide Flag. Salmesang over Slagmarken.

Boernes Nederlag ved Elandslaagte var uden strategisk Betydning for deres Fremrykning i Natal. Efter den unyttige britiske Seier ved Talana Hill og General Yules rædselsfulde Tilbagetog fra Dundee var den britiske Natalarmé foreløbig aldeles lammet i sine Operationer, mens Boernes Hovedstyrke under General Joubert fortsatte sin uforstyrrelige Marsch ind over Landet — nærmere og nærmere Ladysmith. Et Par Dage efter Affæren ved Elandslaagte var dette Høidedrag atter i Boernes Besiddelse, og allerede 27. Oktober var de indenfor en Distance af omkring 18 Kilometer fra Byen. To Dage efter plantede de sine første Kanoner paa Pepworth Hill — et Høidedrag om-trent 7 Kilometer fra Ladysmith i nordøstlig Retning — og uanstelig rykkede deres Afdelinger op i Stilling. Skulde der udrettes noget, før Indslutningen blev fuldstændig, maatte der fra britisk Side handles uden et Øiebliks Nølen. Endnu var der Tid til at gaa tilbage i sydlig Retning over Tugela, og vente

til de Forstærkninger ankom, som nu befandt sig paa Oceanet ombord paa en Linje af Dampskibe, som strakte sig fra Kanalen til Azorerne. Eller ogsaa havde General White det Valg at forskanse sig i Byen — ligge der uden at røre sig under Mundingerne af Fiendens Kanoner. Det er formentlig overflødig at notere, at han ikke gjorde hverken det ene eller det andet af disse fornuftige Skridt. Tvertimod bestemte han sig til at gaa angrebsvis tilværks og bryde ud i nordlig Retning, uden et Øieblik — saavidt det kan skjønnes — at ta den Mulighed med i Beregningen, at han i Tilfælde af et Nederlag vilde være omtrent redningsløst fortabt, medmindre et eller andet Vidunder indtraf i ellefte Time.

Natten mellem 29. og 30. Oktober detacherede General White to af sine bedste Regimenter med et Batteri Bjergartilleri ud af Ladysmith med Ordre til under Dækning af Mørket at bemægtige sig et langt Høidedrag, som kaldes Nicholsons Nek og ligger i en Distance af omtrent 9 Kilometer fra Byen. Denne Styrke udgjorde 1000 Mand, og Hensigten var, at den skulde dække hans venstre Fløi mod de Oranjeboere, som fremdeles var under Fremrykning fra nord og vest, i det Slag, som han allerede havde bestemt sig til at levere Dagen efter. General Whites Armé var delt i tre Kolonner. Yderst paa venstre Fløi uden nogensomhelst Forbindelse med de andre laa den lille Nicholsons Nek-Afdeling. Paa høire Fløi var Regimenterne Kings Royal, Leicesters, Liverpools og Dublin Fusiliers med tre Batterier og yderst paa samme Fløi General French med Kavaleri og beredent Infanteri, som imidlertid var ligesaa virkningsløst her, som det havde været afgjørende ved Elandslaagte. I Centrum stod General Ian Hamilton med en Afdeling Devonshires, Manchesters og Gordon Highlanders og desuden en Riflebataljon, som netop var ankommet fra Durban med Jernbanen og havde gaat fra Toget lige ind i Slaglinjen.

Mod alle disse Tropper laa Boerne, saavidt man kunde se, om Morgenen den 30. Oktober, i en uhyre Halvcirkel med Centrum støttet paa Signal Hill — lidt over $4\frac{1}{2}$ Kilometer fra Ladysmith. I den klare gjennemsigtige Morgenluft, som ogsaa er en af Eiendommelighederne ved den sydafrikanske Natur, kunde alle Detaljer iagttages paa en Afstand, som det ikke vilde ha været Tale om i Europa. Yderst i nord halte Boerne sine svære Kanoner opover Høiderne med en Færdighed, som

om de aldrig havde bestilt andet i hele sit Liv; over Sletten udenfor Byen blinkede det af Vaaben under Hærens Fremrykning, og endelig langt i Syd — hinsides Tugela — kunde Røgen skimtes af et Træn, som arbejdede sig opover det steile Terræn, som fører over Broen ved Colenso til Ladysmith.

Artilleriet aabnede Ilden paa begge Sider i den tidlige Morgenstund mellem 5 og 7 — Briterne med nogle smaa iltre Kanoner, som bjeffede i et Væk paa samme Maade som ved Elandslaagte; Boerne med nogle brummende Uhyrer, som undertiden taug fuldstændig og saa igjen satte i med voldsom Kraft. Særlig imponerede en enorm Creusot-Kanon paa Pepworth Hill, som slyngede 94 Punds Granater 6 Kilometer afsted, mens andre sendte 40 Punds Bomber paa lignende Afstande. Det var en fuldstændig Revolution i alt, hvad man hidtil kjendte af Artilleri-ild. Slige Uhyrer af Bomber og Granater, som disse Bønder troppede op med, havde til Dato aldrig sprunget paa nogen Slagmark. Briterne følte sig beskjemmet paa sit Krigsministeriums Vegne over sit gammeldagse Artilleri, som var ude af Stand til at opta Kampen med de moderne Boerkanoner, som feiede Slagmarken og hyllede de britiske Batterier i Røg og Damp.

Paa denne Maade gik Kampen til Klokken 7 om Morgenen, uden at det britiske Infanteri endnu havde bestemt sig til, om det skulde gaa angrebsvis tilværks eller bare forsøge en ganske almindelig Rekognosering for at se at faa Rede paa, hvorledes det egentlig forholdt sig med Fiendens svære, vidt udstrakte Slaglinje. Spørgsmaalet løstes ved, at Boerne mellem Klokken 7 og 8 selv gik over til Angreb og gjorde et kraftigt Fremstød mod Briternes høire Fløi med hele sit Artilleri støttet af Rifleskytterne. Det ene Regiment efter det andet blev nu trukket bort fra det britiske Centrum over paa høire Fløi. Gordon Highlanders, Devonshires, Manchesters med tre Batterier og de vilde Lansenerer fra Elandslaagte — alle sammen maatte de over paa det betrængte Punkt. Ved 9-Tiden blev der en liden Stans i Kampen, antagelig fordi nye Forstærkninger baade af Folk og Kanoner rykkede ind i Boerlinjerne, men snart efter aabnedes Angrebet igjen med fornyet Kraft, og under den voldsomme Ild blev Briternes høire Fløi nødt til at opgi en Stilling, som de havde holdt i fem Timer. Fra britisk Side har man søgt at gjøre gjældende, at dette Tilbagetog ikke skyldtes

Boernes Ild, men den Omstændighed, at General White netop havde faat det Bud fra den kommanderende Oberst inde i Ladysmith, at det saa ud, som om Fienden stod i Begreb med at foreta en Storm paa Byen fra den modsatte Kant — det vil si fra Vestsiden. Hvorvidt denne Fremstilling er korrekt eller ikke, kan i denne Forbindelse være ligegyldigt. Faktum er, at Boerne var absolut overlegne, og den vilde Uorden, som herskede under den britiske høire Fløis Tilbagetog, er det bedste Bevis for, at dens Stilling i Længden var uboldbar. Tabet var frygteligt. Folk og Heste ravede om hverandre under den ødelæggende Ild fra de kjæmpemæssige Boerkanoner i Forbindelse med nogle smaa automatiske Kanoner af forfærdelig Virkning, og de sikre Rifler. Tilhøire og tilvenstre hobede Haugene sig op af Heste og Folk. To britiske Kanoner maatte foreløbig bli igjen, fordi der ikke var Forspand nok til at faa dem tilbage. Men senere blev de hentede alligevel trods Bombe-regnens Herjinger. „Det var et af de faa Lysglimt i denne Dags ikke altfor glimrende Arbeide“, heder det hos en britisk Forfatter.

General White befandt sig nu i en overordentlig farlig Stilling, og en Del af de Refleksioner, som han unægtelig burde ha anstillet, før han gik i Kamp, begyndte nu at gjøre sig gjældende hos ham. Han indsaa, at det eneste, han havde at gjøre, var at falde tilbage paa Ladysmith og sætte sig fast i Byen. Hans venstre Fløi var langt borte i Horisonten, over 7 Kilometer afsted, og det eneste Livstegn disse tapre Folk var istand til at gi fra sig, var den fjerne Brummen af deres Kanoner, som forkyndte General White, at de endnu holdt Stillingen. Den høire Fløi var blit nødt til at gaa tilbage under en Ild, som havde revet den fuldstændig op. Centrum, som havde maattet afse det ene Regiment efter det andet til Forstærkning af denne Fløi, havde i Virkeligheden ophørt at eksistere og bestod i dette Øieblik bare af et eneste Regiment. Hvad vilde ske, om Fienden pludselig gav Signal til almindelig Storm paa Byen? Den dristigste kunde ræddes for at tænke Tanken ud. De vigende britiske Tropper, som endnu havde mindst 3 Kilometer igjen til Byen, begyndte allerede at paaskynde sin Marsch med uhyggelig Hast, mens de alt imellem saa sig rundt i Retning af Fiendens Batterier, som vedblev at tordne med sine uhyre Bomber i Ryggen paa dem. Kort sagt, Hæren var paa

Grænsen af Panik. Det var et Spørsmaal om Minuter, hvorvidt Tilbagetogt skulde forvandles til en vild Flugt, som vilde besegle Hærens og Byens Skjæbne.

I dette kritiske Øieblik, som uden Overdrivelse er et af mest afgjørende i hele Krigen, fik Briterne pludselig en uventet Undsætning. Det pustende, stønnende Tog, hvis Røgsky man havde set fra Ladysmith slynge sig op mellem de fjerne Høider i syd helt fra den tidlige Morgen, naaede nu ind i Byen, og ud sprang de solbrændte Orlogsmatroses fra Man-of-war'en *Powerfull* — Folk med kraftige Næver og godt Humør, Hal-aa-dra-Gutter, som fik sine Kanoner ud af Jernbanen i en Fart og varpede dem i Stilling med Tauger og „Kubein“ under Opsang og Rop, som om de hev op et Gangspil. Saa var det at fyre. Skuddet gik, og allerede af det første stod der Respekt. Disse Skibskanoner af nyeste Konstruktion kunde opta Kampen mod Boernes Creusot-Kanoner. Det var samme Sort langtrækkende Uhyrer, som skjød kilometervis ind i Horisonten over Hoderne paa de britiske Tropper. Modet friskede op igjen hos de stakkars Soldater, som havde været paa Randen af Tilintgjørelse. Bag dem stod Høiderne i Røg og Ild af de springende Bomber fra deres egne Orlogsgaster, som i Løbet af forholdvis kort Tid bragte Boerilden til at stanse, og endelig lykkedes det Soldaterne at komme i Sikkerhed ind i Byen. Men ude paa Sletten laa 300 døde og saarede igjen — „en høj Pris at betale“, siger en britisk Forfatter, „men andre Ulykker var reserveret os, som fik Tilbagetogt denne Morgen til at se ganske ubetydelig ud“.

Mens General Whites Hovedstyrke udkjæmpede denne lange Kamp, som paaførte den saa store Tab, stod hans venstre Fløi isoleret og kringsat ude i det fjerne paa Nicholsons Nek. Dette Høidedrag har nærmest Façon af en Skosaale, og de britiske Tropper, kunde man si, forsvarede Hælen. Men denne Stilling holdt de ogsaa paa en Maade, som gjorde dem Ære. Time efter Time stod de i Kuglereggen fra de sikre Boerrifler, mens deres Patronforraad svandt, og alt Haab veg — ude af Stand som de var til at sætte sig i Forbindelse med Hovedstyrken. „Ni og en halv Time klyngede de sig fast til Stenrøsen“, heder det i en britisk Fremstilling. Mange af dem faldt i Søvn nede mellem de svære Stene. Nogle sad der seige og stædige med sine unyttige Rifler og sine tomme Patrontasker ved Siden. Andre grov i Lommerne paa sine døde Kammerater for at se at finde

nogen Patroner. Kampen var fuldstændig haabløs. Deres fremfusende General, som handlede før han tænkte, havde sat dem paa en Uriaspost, som var ensbetydende med Undergang eller Nederlag. De havde Valget mellem at la sig skyde ned til sidste Mand eller at overgi sig til de foragtede Bønder. De valgte det sidste. Et hvidt Flag blev stukket op — usikkert efter hvis Ordre — og dermed var Spillet ude. Hele Besætningen overgav sig under Scener, som maatte røre selv deres Fiender. Gamle Officerer knækkede sine Sabler og forbandede den Dag, de var født. Soldaterne graat som Barn af Sorg og Skam med sine krudtsværtede Ansigter begravet i Hænderne. „Far, vi vilde heller lidt Døden!“ ropte de tapre Dublin Fusiliers i Fortvilelse til sin Regimentspræst.

De Fiender, de havde overgit sig til, var Folk, som forstod baade deres Sorg og Harme, og det skal siges til Boernes Ros overfor al den Bagvaskelse, som er sat igang mod dem for deres Opræden paa Slagmarken, at ved Nicholsons Nek var de paa Høide med Tidsalderens Humanitet paa en Maade, som søger sin Lige i noget Slag. „Ikke et Ord af Triumf og Bebreidelse kommer over deres Læber“, heder det i en udpræget engelsk Beretning, som vi har lagt til Grund for denne Fremstilling. „Nu vil Dere vel ikke si, at de unge Boere ikke kan skyde“, var de bitreste Ord, som nogle af de mindst beherskede af dem benyttede sig af. „Mellem hundrede og to hundrede døde og døende laa spredt over Høiden“, heder det i samme Beretning. „De som kunde hjælpes af Mennesker, fik al den Hjælp, som kunde ydes“. Chefen for Dublin Fusiliers, som var blit saaret i Kampen, blev baaret ned af Høiden af en kjæmpestor Boer, og han har siden fortalt, at Bonden negtet at modta et Guldstykke, som han bød ham til Tak for Tjenesten.

De britiske Fanger blev derefter sendt under Bevogtning til Waschbank og derfra videre med Jernbanen til Prætoria, hvor de skulde bli i over 3 Fjerdingaar, helt til deres egne Landsmænd befriede dem ved Byens Erobring midtsommers 1900. En flygtende Fusilier meldte General White i Ladysmith, at hans to Veteranregimenter ikke mere vilde vende tilbage, og det eneste, som kan siges til Generalens Ære, er, at han tog Skylden for den ulykkelige Affære helt og holdent paa sig.

Men over Slagmarken lød Boernes Salmesang — ikke høit og triumferende, men alvorlig og tung, som Folk der sørger over den Ulykke, at Menneskene i Virkeligheden vil hverandre og gjør hverandre saa meget ondt.

KAPITEL XII.

Den vestlige Krigsskueplads. En lystig Reise. Sir Redvers Buller. Autoriteten leve! Lord Methuen mod Kimberley. En sorgløs Fremrykning. Den mørke Cronje. Fælden ved Modder River.

Samtidig med de Begivenheder i Natal, som vi har skildret de tre foregaaende Kapitler, havde Boerne gjort to vigtige Fremstød paa Vestgrænsen af Transvaal og Oranjestaten ind i Kapkolonien. Det ene gjaldt Byen Mafeking, som i 1895 dannede Udgangspunktet for Jamesons Raid og nu forsvaredes med en liden Styrke af Oberst Baden-Powell — en uforfærdet Sportsmand, hvis højeste Ønske det var at faa sig „et varmt Hjørne“. Det andet Fremstød var rettet mod Kimberley — den bekjendte Diamantby, som vi hørte, Oranjestaten var blit nødt til at afstaa til England under Konflikten i 1870, og som nu blev holdt af en britisk Oberst ved Navn Kekewich. Desuden var den berømte Cecil Rhodes, Diamantkompaniets Grundlægger og administrerende Direktør, ankommet med sidste Tog, som slap ind i Byen, vel forsynet med Rifler og Ammunition til at udholde en Beleiring. I sidste Øieblik var den betydelige Styrke paa flere tusen Mand, som opholdt sig i Byen, blit yderligere forstærket af en bereden Politistyrke fra Byen Vryburg, omtrent midtveis mellem Mafeking og Kimberley. Mangel paa Artilleri og — det som var næsten ligesaa afgjørende — Mangel paa enhver Sympati hos Befolkningen havde tvunget denne Politistyrke til at opgi Vryburg uden Slag ved den første Efterretning om, at Boerne nærmede sig med en større Styrke. Dette Uheld gik saa sterkt ind paa Vryburg-Politistyrkens ærekjære Anfører Scott, at han ikke magtede at overleve det. Paa Veien sydover valgte han Døden for egen Haand i Form af en Revolverkugle gennem Tindingen heller

end Meldingen til Oberst Kekewich om, at han uden videre havde været nødt til at opgi den By, som var betroet til hans Omsorg. Kort sagt, baade paa den østlige og vestlige Krigsskueplads — i Natal saavel som i Kapkolonien — var den britiske Hær fuldstændig omringet af Boerne.

Midt i denne vanskelige Situation ankom Sir Redvers Buller til Kapstaden om Eftermiddagen den 31. Oktober. Han var udnævnt til Armeens Overgeneral, med det samme den britiske Regjering havde modtaget Boerregjeringens Ultimatum, og endnu før den officielle Frist var udløbet for det, havde han allerede sammen med sin Generalstab indskibet sig i Southampton ombord paa det prægtige Dampskib „Dunnator Castle“. Reisen havde været akkurat 3 Uger, og bortset fra et overhændigt Veir i den biscayiske Bugt maatte den betegnes særdeles vellykket. Paa Madeira Red, hvor Skibet løb indom, modtog man de første Telegrammer om General Yules „glimrende Seier“ ved Talana Hill, som naturligvis ikke kunde feires med noget mindre end en Banket, hvor Champagnen flød, og den ene von Thyboe efter den anden fik Tungen paa Glid. Fem Dage efter passeredes en amerikansk Damper, som ogsaa havde storartede Nyheder at melde: General White tilintetgjort Oranjeboerne ved Ladysmith. Tusenvis af Boere faldt. Femten Kanoner Briternes Bytte. Veien aaben til Transvaal og Oranjefristaten! Dette var næsten altfor overvældende. I en Fart kom alle Skibets Signalflag tilveirs, Musikken spillede op til Dans, Champagnen knaldede, patriotiske Taler og Sange vekslede — kort sagt, von Thyboe var i den syvende Himmel.

Ved Ankomsten til Kapstaden røg hele denne Væv af Løgn, og General Buller, hvis Natur ikke ligger for Skryt og Talemaader, var straks klar over, at han nu stod overfor den vanskeligste Opgave, som nogensinde havde mødt ham paa hans militære Løbebane. Lad os med det samme tilføie til Belysning af hans Personlighed, at denne Løbebane havde været baade lang og ærefuld. Han havde tjent sine 40 Aar i Hæren og tat Del i omtrent alle de Kampe, som var ført i Afrika med Betschuanere, Zuluere, Kaffere og Arabere. Han var i Modsætning til den mest høitstaaende af sine Stabsofficerer — Lord Methuen — ingen Salonhelt, hvis væsentligste Militærtalent gik ud paa at opnuse sine Foresattes Mening, før de fik Tid til at udtale den, og senere forsvare den med Neb og Klør — ikke i

Fornuftens, men i Autoritetens Navn. Sir Redvers maatte snarere betegnes som Type paa en Soldatergeneral — en ærlig Middelmaadighed personlig fri for alt Militærsnobberi, men paa den anden Side uden Mod og Evne til at nægte at la sig foreskrive Befalinger fra Krigsministeriet i London, som han personlig indsaar var aldeles ruinerende. For saavidt bøiede ogsaa han af for Autoriteten i Lighed med Lord Methuen, bare noget mere keitet.

General Buller havde allerede før sin Afreise havt en Mistanke om, at Operationerne paa Krigsskuepladsen dirigeredes af Krigsministeriet i London, og det varede ikke mange Dage, før han selv fik personlig Erfaring for, at saa virkelig var Tilfældet. For enhver militær Sagkyndig, som havde Anledning til at iagttage Begivenhederne paa nærmere Hold, maatte det fremstille sig som det eneste naturlige foreløbig at opgi enhver Tanke paa et splittet Fremstød paa den østlige og vestlige Krigsskueplads og isteden sætte alt ind paa et samlet Anfald paa den sydlige Del af Oranjestaten. Herved vil man uden synderlig Vanskelighed opnaa at sprænge Fiendens svage Centrum og saaledes afskjære saavel hans høire Fløi til Kimberley som hans venstre Fløi til Ladysmith. De eneste Hindringer — men de var ogsaa ganske alvorlige — for Udførelsen af denne fornuftige Plan var, som sagt, Krigsministeriets Kontorhelte, som sad hjemme i England og dirigerede Operationerne paa sine Karter, Aviserne, som hver Dag trængte nyt Brændstof for at holde Patriotismen paa Kogepunktet, og endelig Publikum, som haardnakket havde sat sig i Hodet, at Ladysmith og Kimberley skulde undsættes direkte. Var det kanske ikke derfor, man havde sendt General Buller og Lord Methuen til Sydafrika? Uden Tvil! Følgelig indrettede Overgeneralen sig overensstemmende med Autoriteterne og Skraalet stik imod Erfaring og Fornuft. Heri ligger Hovedforklaringen til alle Uheldene udover Høsten 1899.

For at lette Oversigten og faa den rette Tidsfølge i Begivenhederne skal vi begynde med Lord Methuens Operationer.

Et Blik paa Sydafrikas Kart siger os, at en Ekspedition fra Kapkolonien til Kimberley har to store Floder at passere, nemlig Oranjestaten og Modderfloden — eller Modder River som Engelskmændene kalder den. Af disse to ligger Oranjestaten, som danner Grænsen mellem Oranjestaten og Kapko-

lonien, sydligst, og denne Flod er saaledes den naturlige Operationsbasis for et Fremstød som det, der her er Tale om. Omtrent 90 Kilometer fra Oranjestromen i sydvestlig Retning ligger Byen De Aar, som er et Knudepunkt for flere Jernbaner, og omkring dette vigtige Punkt havde Briterne efterhaanden ophobet alt, hvad der behøvedes til et Fremstød — enorme Masser af Proviant og Ammunition, tusendis af Muldyr og alt det Foder, som disse Dyr trængte — i alt en Kapital paa over 36 Millioner Kroner bevogtet af ikke fuldt 3000 Mand omtrent lige paa Grænsen af Oranjestromen med en Bevogtningslinje paa 90 Kilometer. Man maa være enig med britiske Forfattere i, at det er ligefrem uforklarligt, at Boerne ikke benyttede Anledningen til et dristigt Fremstød, som efter al menneskelig Sandsynlighed vilde været kronet med det mest afgjørende Held, „Sandelig, om vi har noget at beklage i denne Krig“, heder det i en britisk Fremstilling, „saa har vi ogsaa meget at være taknemlige for“. Først i Slutten af Oktober og de første Dage af November var Briterne saapas koncentreret paa dette vigtige Punkt, at al Fare kunde siges at være over.

Det første Sammenstød mellem Briter og Boere paa denne Kant af Krigsskuepladsen fandt Sted 10. November under en britisk Rekognosering, hvis Resultat var 6 døde og saarede, deriblandt 4 Officerer, hvis iøjnefaldende Uniformer naturligvis var en bekvem Skydeskive for de sikre Boerrifler. To Dage senere ankom Lord Methuen til Oranjestromen for at tiltræde Overkommandoen, og efter yderligere 10 Dages Forberedelser, som vi anser det overflødig at gaa nærmere ind paa, brød Hæren endelig op i Daglysningen den 22. November. Dens samlede Styrke udgjorde omtrent 8000 Mand udsøgte Tropper, Veien til Kimberley var ikke mere end 90 Kilometer, og endelig var Boerne — hvad der ogsaa villig indrømmes fra britisk Side — afgjort underlegne i Antal. Ekspeditionen havde med andre Ord, tilsyneladende alle Chancer for et heldigt Resultat, „og det er sandsynligt“, heder det med Rette hos en britisk Forfatter, „at der ikke var en eneste Mand i Regimentet, som gjorde sig nogen Forestilling om, hvor langvarig denne Marsch vilde bli, og hvilke uhørte Vanskeligheder der vilde møde dem underveis“.

Efter et Par ubetydelige, militært seet meget tvilsomme Seire ved Belmont og Graspan — henimod halvveis mellem

Oranjerfloden og Modder River — som kostede Briterne omkring 500 døde og saarede, befandt Hæren sig Lørdag Aften 25. November ved et Sted, som heder Enslin. Her blev der gjort Holdt til Mandag Morgen, forat de udholdende Tropper kunde faa sig en høist nødvendig Hvil; saa gik Marschen atter videre. Hele den Dag bevægede den britiske Undsætningshær sig henover det øde „Veldt“ uden at komme i Berøring med Fienden, og om Aftenen slog den Leir i Nærheden af et Sted ved Navn Klopfontein. Stemningen i Hæren var fortrinlig. Bag den laa de farlige „Kopjer“, som nu allesammen var passeret; foran den en magelig Slette nedover Modder River. Fienden, som var blit slaat ved Belmont og Graspan og nu ikke havde forstyrret Briterne paa 2 Dage, vilde naturligvis ikke gjøre noget Angreb her paa Sletten. „Den Antagelse, som er indlysende selv for en Civilist, nemlig at en Flod netop er et Sted, hvor man kunde gjøre Regning paa en haardnakket Modstand, synes at være sat fuldstændig ud af Betragtning“, siger en britisk Forfatter. Saa sikker var man paa en uforstyrret letvindt Marsch, at der ikke blev truffet en eneste Forholdsregel eller gjort en eneste Rekognosering. Hæren travede afsted i den klare, sollyse Morgen, saa munter og ligeglad som om den befandt sig paa en Landevei midt i Hjertet af England. Frokost havde Soldaterne endnu ikke faat — den skulde de ha ved Modder River, hvis blinkende Vand de allerede kunde skimte som et Sølvbaand i det fjerne. Foreløbig havde de bare sine Snadder at dampe paa, hvis tynde blaa Røg trak sig ned gjen-nem de sørgløse, pratende Geledder.

Midt under denne enestaaende Fremrykning sad der ved Vinduet i et Sommerhotel over paa den modsatte Bred en kraftig graasprængt Bonde i nogle og 60 Aarsalderen og stirrede alvorlig udover Landskabet i sin Kikkert. Det var „den mørke Cronje“, Transvaalsboernes mest typiske Mand i Felt — en gammeltestamentlig Skikkelse, for hvem bare hans eget Folk eksisterede. Hans Mod og Opfindsomhed paa Jagtekspeditioner og i Kampene mod de Indfødte havde allerede lagt Sagnlorie om hans Navn. Han havde tvunget en britisk Afdeling til Overgivelse under Krigen i 1880 og ringet ind Jamesons Bande i 1896. Nu var han kommet ned fra Mafeking, som han ikke gad bry sig med længer, for at opholde Briterne ved Modder River, og med enestaaende Kjendskab til Terrænet og en lige-

saa mesterlig som original Fordeling af sine Tropper i en tredobbelt Række af dækkede Skyttergrave paa begge Sider af Floden, havde han i dette Øieblik sin rædselsfulde Fælde færdig. Fra sit rolige Hotelvindu, som vendte ud til en fredelig liden Have, kunde han se sine tankeløse Dødsfiender gaa lige i den.

Henved 7-Tiden om Morgenen, da de britiske Afdelinger befandt sig indenfor en Distance af mellem 900 til 700 Meter lod den mørke Cronje Fælden springe. De første Mausersalver faldt, Maksimkanonerne svarede med ensformige Brøl, de hurtigskydende Automatkanoner satte i med sit uophørlige „Plap-plap-plap“. Ude af Stand til at orientere sig midt i denne solblanke Morgen, hvor hele Naturen syntes at hvile i idyllisk Ro, og ikke en Fiende var at øine, befandt Briterne sig i Virkeligheden indenfor en Ildzone, som havde en Udstrækning af omtrent 6 Kilometer. Det blinkede og lynte i et Væk fra en klar Himmel; det tordnede, det summede, det hvinte som alle onde Vætter var løst. Undertiden kom Mauserkuglene gennem Luften „i tykke Streger ligesom Telegraftraade“, siger en Korrespondent, som var tilstede, mens Sletten var i ustanselig boblende Bevægelse under Projektil-Skuren som en Dam i Stridregn.

I denne Ild fra alle Nutidens sindrigste Opfindelser for organiseret Massebord stod de britiske Tropper Time efter Time uden at vakle, sultne og dødstrætte under de luende Straaler af en næsten tropisk Sol. De kunde ikke komme frem og vilde ikke gaa tilbage. Infanteri og Kavalleri var lige hjælpeløst. Folk og Heste ravede overende i Haugevis. Døde og saarede blev til Hegn for de levende, som laa paa Maven og skjød mod den usynlige Fiende, mens Mauserstormen vedblev at hyle over dem. Selv Artilleriet var forholdsvis virkningsløst, og først sent ud paa Eftermiddagen, da det lykkedes at foreta en omgaaende Bevægelse med Infanteriet, hvorved en britisk Afdeling kom over paa den anden Bred, besluttede Cronje ved Mørkets Frembrud at trække hele sin Styrke over paa Nordsiden af Floden.

Han vidste med sig selv, at han havde gjort et godt Dagværk, og havde Raad til at la Briterne „beholde“ en Valplads, som ikke interesserede ham længer, efterat den havde gjort Tjeneste som den Fælde, han netop havde behøvet for Anledningen.

KAPITEL XIII.

Magersfontein. Cecil Rhodes utaalmodig. En Dødsmarsch. Den sorte Garde.
 Det skandinaviske Korps. Nederlaget besegles. Et skotsk Folkesagn.

Efter den blodige Affære ved Modder River maatte det være indlysende selv for Lord Methuen, at det kunde ha sine Betæneligheder at fortsætte Fremrykningen mod Kimberley, aagtet han nu ikke havde mere end lidt over 30 Kilometer igjen. Det var nemlig saa langt fra, at Fienden var udmattet efter de Slag, han havde kjæmpet, at han tvertimod havde sat sig fast i en stærk Stilling mellem Modder River og Spytfontein ved et hidtil ukjendt lidet Sted, som var bestemt til snart at gaa over i Historien under Navnet Magersfontein. Under disse Omstændigheder besluttede Lord Methuen at trække til sig alle de Forstærkninger, han kunde faa Bud efter og hurtigst mulig atter gjøre et nyt Fremstød.

Meget talte for, at han ikke forhastede sig, og vi skylder at indrømme, at han selv havde liden Lyst paa endnu engang at styrte løs paa Cronjes Stillinger efter sine uhyggelige Erfaringer ved Modder River. Men der var andre, som pressede paa. Hver Nat skjød der over den begsorte Decemberhimmel et mægtigt Lys, som bevægede sig frem og tilbage i forskjellige Stillinger, sluktes og tændtes igjen. Det var de elektriske Lyskastere fra Kimberley, som med stigende Utaalmodighed spurgte, hvor ialverden Undsætningshæren blev af? Der var paa denne Tid ingen virkelig alvorlig Fare tilstede for Byen; men Cecil Rhodes var Forretningsmand og vant til at skynde sig og kunde aldeles ikke finde sig i dette Nøleri med at undsætte en By, som han mere betragtede som sin egen og Diamantkompaniets Privateiendom end som en Del af det britiske Verdensrige. Autoriteterne i Kap og Aviserne hjemme forlangte ligeledes hurtig Fremrykning. Det var med andre Ord Ukyndigheden og Skraalet, som greb afgjørende ind ogsaa ved denne Leilighed og paaførte Briterne et Nederlag, hvis Mage deres Historie ikke kan opvise i de sidste halvandet hundrede Aar.

Efter en Rekognosering Lørdag 9. December, om hvilken det i en britisk Beretning heder, at „den udsendte Styrke kom tilbage til Leiren ikke klogere end da den drog ud“, besluttede-

Lord Methuen at foreta et afgjørende Fremstød den følgende Dag. Opgaven var at bane Vei gennem Fiendens Linjer ved Magersfontein for den britiske Hovedstyrke, og de Regimenter, som dette Herkulesarbeide tilfaldt, var de berømte Høilænderregimenter: Seaforths, Argyles, Sutherlands, men fremforalt *the Black Watch* (den sorte Garde) — et Regiment med snart to Aarhundreders Rekord paa de største Valpladse i og udenfor Europa. Deres Anfører var den tapre, noble General Wauchope, hvis Navn og Skjæbne er et af de saareste britiske Minder i den blodige Tornekronne fra Magersfontein.

Regimenterne rykkede ud ved 3-Tiden Søndag Eftermiddag — en mørk, skummel Dag med Regn og lav Himmel. Om Aftenen gjorde de Holdt i en Distance af omtrent 5 Kilometer fra de fiendtlige Stillinger og gik tilro midt paa den kolde, opblødte Mark — to og to Soldater om hver sin ene Blanket. Klokken 1 var de atter paa Benene, og gennemvaade og sultne traskede de videre i den begsorte Regnnat, formeret paa en Kolonne, som det heder i Militærsproget. Hvor de gik hen, og hvad de skulde gjøre, var Officererne saavel som de menige Soldater lige uvidende om, og det vil heller aldrig bli opklaret, fordi General Wauchope — den eneste, som kunde ha fortalt det — snart skulde dele Skjæbne med sine ulykkelige Folk. Det eneste man kan sige, er, at hele Regimentet var „feig“ — i Ordets gamle Betydning: „Døden nær“. Man skal lede efter et Slag i Historien, hvor 4000 Mand, formeret paa en Kolonne, har vandret afsted saaledes i Mulm og Regn, uden Idé om Veien, uden Begreb om Hensigten — lukt inde i Døden, ligesom viljeløst styret af en høiere Magt.

Med engang — „akkurat som Tæppet var gaat op paa et Teater“, som en britisk Soldat senere udtrykte sig — aabnede der sig et Ildsvælg mod dem. Det var Boerne, som affyrede sine Mauserggeværer paa en Afstand af mindre end 50 Meter. Virkningen var rædselsfuld. Officerer og Menige tumlede overende i Snesevis allerede for første Salve, og ved de næste hobe de sig op i hundrevis. Luften stod i en eneste Brand af knitrende Lyn. Hyl af Raseri og Smerte skar gennem Natten. Forvirrede Kommandoraab, som ingen kunde lystre, bare øgede Elendigheden. I Løbet af Minuter var Regimentet fortabt. General Wauchope faldt, og i vild Flugt bergede Resterne af

den sorte Garde sig ud af Tummelen. Hele Affæren stod ikke paa mere end et Kvarters Tid.

Efter den sorte Gardes Tilbageslag paa Boernes høire Fløi, blev det britiske Angreb rettet mod Boernes Centrum. Her var det, „Det skandinaviske Korps“ fik Ilddaaben. Dette Regiment, hvis Historieskriver er vor Krigsstipendiat Kaptein Allum, var dannet af Nordmænd, Svensker, Dansker og Finner — Folk, som havde lært at kjende og agte Boerne og, allerede før Krigen var brudt ud, havde tilbudt dem sin Tjeneste. Først havde de været med ved Beleiringen af Mafeking, men saa havde Cronje beordret dem sydover til Modder River, og nu i denne Afgjørelsens Nat ved Magersfontein laa de fremskudt som Feltvagt i et Antal af 49 Mand omtrent 1500 Meter foran Boernes ubefæstede Centrum. De havde ventet og lyttet i den lange Nat i en Spænding, hvor Minuterne var som Timer. De havde seet Ildsvælget paa Boernes høire Fløi opsluge den sorte Garde. Og nu — siger Kaptein Allum, hvis livlige Skildring vi tillader os at gjengi Hovedindholdet af — „nu saa pludselig Feltvagten ganske tydelig mod Himmelen en Afdeling Englændere komme op paa Bakkekammen lige foran sig, neppe 100 Meter borte“. De aabnede straks en frygtelig Ild paa Briterne, som forgjæves forsøgte at besvare den, og i mindre end en halv Time var Skandinaverne afgjort Seirherrer. Briterne heiste det hvide Flag, og den kjække Feltvagt skulde netop gaa frem og overta sine Fanger, da en britisk Afdeling paa 400 Mand rykkede op.

Korpset havde faat Ordre til at trække sig tilbage, hvis det blev angrebet før Dag gry, og nu var Øieblikket inde til at lystre. De havde ydet glimrende Modstand og kunde retirere med sin Ære i Behold. Stemningen var for det, men deres Anfører, Flygare — en svensk Afrikander med Feltkornets Rang — vilde endnu friste en Stund, og inden kort Tid var det for sent. De var omringet og afskaaret af en næsten tidobbelt Styrke.

Indtil dette Øieblik havde Skandinaverne ingen døde og bare nogle faa saarede. Men nu kom de britiske Kugler over dem som en Haglskur, og den ene efter den anden af de tapre Folk tumlede overende. Skud gennem Arm og Læg, en Skulder, som lammedes, en Finger, som blæstes væk — ikke nogen af den Slags Smaatterier tog disse Mænd sig nær af. Banesaar var det eneste, som kunde overmande dem.

Paa denne Maade gik Kampen i over to Timer uden at deres Modstandere — Seaforth-Høilænderne — var istand til at bryde deres fortvilede Rifflering. Da faldt Flygare for en Kugle i Brystet, og Næstkommanderende Stålberg — ligeledes en Svenske — ropte nu til de andre, at de fik se til at komme undaf. Et Skud gennem Hoften strakte ham til Jorden, før Ordren kunde efterkommes, og nu tog en Nordmand ved Navn Einar Olsen fra Mandal, „en af de kjækkeste og mest afholdte i hele Korpset“, Ledelsen over de Kammerater — ialt 17 — som nu var igjen. „Kom an, Gutter, la os prøve at ta dem!“ ropte han, og i Storm bar det løs paa de Britere, som var kommet i Ryggen paa dem. „Nogle faa Meter ad Gangen“, siger Allum, „ned i en Dækning og skyde Magasinet ud, saa op igjen og videre frem. Kuglerne susede dem om Ørene, og den ene efter den anden faldt. Men Briterne veg undaf“. Tilslut havde de ikke mere end 50 Meter igjen til et tæt Skogholt — da faldt Einar. En Sidemand forsøgte at hjælpe ham op, men en ny Kugle, denne Gang i Hjertet, gav ham Banesaaret. Sidemanden med 7 andre slap ind i Skogen og kom tilbage til Boerstillingen med 5 Fanger, som de tog underveis. Af de andre var 22 faldt og 19 tat tilfange — ikke en eneste uden at være saaret.

Denne uforlignelige Optræden som — for at citere en senere Udtalelse af Præsident Steijn — „vil lade Navnet Skandinav erindres med Hæder blandt Boerne, saa længe der findes Boere tilbage“ — blev fra et militært Standpunkt afgjørende for Slagets endelige Udfald. Cronje, som vi hørte havde undladt at befæste sit Centrum, fik i Løbet af de to Timer, som det skandinaviske Korps opholdt Seaforth-Høilænderne, Tid til at sikre Stillingen paa dette Punkt med det Resultat, at Briterne, som allerede holdt paa at bryde gennem, blev kastet tilbage og senere ikke var istand til at storme.

Klokken var nu henved 9 om Morgenen, og Slaget antar samme Karakter som den Affære, vi allerede har skildret ved Modder River. Forskjellen er bare den, at Cronjes Stilling ved Magersfontein var endnu fortrinligere. I sine dækkede Skyttergrave bagom Pigtraadgjærder, hvor Høilænderne flænger sine bare Lægger til en eneste blodig Masse og blir hængende „som Kraaker“, hvergang de forsøger at storme, er Boerne i Virkeligheden uangribelige. Det britiske Infanteri er til ingen Nytte

af den gode Grund, at der ikke er en eneste Fiende at se. En af Officererne har senere berettet, at han for sit Vedkommende fyrede 120 Skud den Dag uden et eneste Øieblik at ha nogen at sigte paa, og hans Kammerater har naturligvis ikke været synderlig heldigere. Kavalleriet var ligeledes fuldstændig ubrugeligt, saa længe Fiendens Stilling ikke lod sig omgaa. Den eneste Vaabenart, som duede noget, var Artilleriet, som ogsaa ved denne Leilighed hindrede Briterne fra Tilintetgjørelse. Hele Dagen igjennem vedblev det britiske Artilleri at fyre med uformindsket Kraft paa en Distance af omtrent 4 Kilometer henover Hoderne paa sine egne Folk ind i Boerstillingerne. Denne Ild virkede i Længden forstyrrende paa de seige Bønder, selv om Antallet af dræbte og saarede ikke var betydeligt. Naar Luften lige over Hodet paa en suser af Granater, naar det springer omkring en med Bomber, og Eksplosioner ryster Jorden, faar det tilgives, at selv de koldblodigste Skyttere blir ustø paa Haanden og Fyringen spredt. Men det var ogsaa det eneste, som det britiske Artilleri opnaaede. Ud af Skyttergravene kunde Boerne ikke drives. Det ene samlede britiske Angreb efter det andet — Infanteri og Kavalleri støttet af Artilleriet — blev afvist med samme uforstyrrelige Seighed.

Formiddagen gik, Solen passerede Middagsmeridianen, og Eftermiddagen begyndte at helde, uden at nogen Forandring indtraadte. De oprevne, dødstrætte Britere vilde ikke gaa tilbage trods sit svære Mandefald. Boerne klyngede sig til sine Skyttergrave som sinte Bjørne, der ikke vil ud. Hvis ikke Mørket skal falde paa over en uafgjort Dag, maa Lord Methuen forsøge den sidste Udvei, nemlig at omgaa Fienden med sit Kavalleri. Ordren gives, men i det samme det britiske Kavalleri begynder at udfolde sig, lar Cronje sine Kanoner spille op, efterat de af en eller anden Grund, som man ikke har faat Rede paa, havde været tause hele Dagen. Dette sene Effektnummer gjør Udslaget. Hele den britiske Hær falder tilbage — ud af denne Ildzone af Kanoner og Rifler, som luer op i den heldende Dag. Slaget er ugjenkaldelig tabt. Hver Fodsbred Jord, som er vundet i over 12 Timer, maa opgives.

Alligevel dæmrer der endnu et Haab hos Lorden. Ved Modder River havde Cronje i Nattens Løb forladt de Stillinger, han havde indtat Dagen iforveien. Kanske han vilde gjøre det samme her? Den følgende Morgen henveirede imidlertid ogsaa

dette Halmstraa af Haab. I sine Skyttergrave ventede fremdeles den mørke Cronje og hans Folk. Det stod til Lord Methuen, om han vilde prøve endnu en Dyst. Da indser den uheldige General, at Ekspeditionen til Kimberley er ubønhørlig strandet. 30 Kilometer fra Maalet maa han opgi alt, hvad der er vundet gennem 30 Dages seige Anstrængelser.

Helt om! Og tilbage gaar Hæren over paa den anden Side af Modder River.

Nederlaget ved Magersfontein vil til alle Tider være et af de saareste Minder i den britiske Krigshistorie. Selv om man gaar ud fra, at de officielle Opgaver (henimod 1000 Mand døde, saarede og savnede) er korrekt — et Tal, som der er Grund til at sætte et stort Spørsmaalstegn ved, er der alligevel ikke noget Slag i den nyere Tid, som har kostet saa mange af den britiske Hærs Veteraner Livet. Specielt har den sorte Garde ikke paa halvandet hundrede Aar havt en saa blodig Dag, og det samme gjælder de øvrige Høilænderregimenter — Seaforths, Argyles og Sutherlands. Ikke ved nogen anden Leilighed har det samlede Tab i disse stolte Regimenter hensat saa mange Familier i Skotland i Sorg fra Grænsefloden Tweed i syd mod England til Pentland Firth yderst i nord.

Der gaar det Sagn i Skotland, at hver Gang en stor, almindelig Sorg rammer Landet, faar Midnatsaanderne Liv paa det gamle Edinburgh Slot. Da glimter det af Lys i alle Vinduer, historiske Skikkelser fra Skotlands Saga glider gennem Korridorer og Haller, og fra Krogene hvisker det om den fælles, knugende Ulykke. Hvis nogensinde i den hemmelighedsfulde Midnatstime den ensomme Skildvagt paa sin Runde er blit Vidne til dette sælsomme Syn — „da maa det ha været“, siger en britisk Forfatter, „i denne skjæbnesvangre Nat mellem 11. og 12. December 1899“.

KAPITEL XIV.

Stormberg. General „Rygværker“. En Søvnjængermarsch. Overrumpling.
En Times Elendighed. „Mine stakkars Folk“.

Planen om at undsætte Ladysmith og Kimberley ved et direkte Fremstød paa den østlige og vestlige Krigsskueplads var — som vi har hørt — en Indrømmelse til Skraalet og Departements-Autoriteterne hjemme stik imod den militære Sagskyndighed og Erfaringen paa selve Aastedet. Efter dette var det bare i Stilen, at det britiske Centrum i Kapkolonien lige paa Sydgrænsen af Oranjefristaten efterhaanden maatte afstaa det ene af sine Regimenter efter det andet til Forstærkning af Bullers og Methuens Undsætningsarmeer, indtil den kommanderende Divisionsgeneral, hvis Navn var Gatacre, tilslut ikke havde tilbage mere end en Brøkdal af de Tropper, som han i Navnet var Chef for. Med denne Styrke, som forresten endnu udgjorde 3000 Mand, befandt Gatacre sig i den første Uge af December ved et Sted, som heder Sterkstrom, mens Boerne havde indtat en meget fordelagtig Stilling ved Stormberg, et Jernbanekryds lidt over 45 Kilometer høiere oppe i nordvestlig Retning. I Nærheden af dette Punkt var det, den britiske General bestemte sig til at „overrumple“ Boerne udpaa Morgensiden Søndag 10. December.

Den Maade, hvorpaa dette Fremstød blev planlagt og udført, er ikke bare en Skandale for Gatacre selv, men ogsaa en meget vægtig Anklage mod hans Overordnede, som kunde falde paa at sætte en saa udpræget Middelmaadighed paa en saa ansvarfuld Post. Hans Soldater var gløggere, og med et af disse fortræffelige Ordspil, som det engelske Sprog er saa rigt paa, havde de omdøbt ham fra Gatacre til *Back-acher* for kort og godt at udtrykke, hvad de syntes om ham. *Back-acher* betyr ordret oversat „Rygværker“, og i Virkeligheden var det en af denne mærkelige Generals Specialiteter at frembringe den Slags Lidelser hos sine Folk. Han sled dem ud itide og utide, i Sol og Regn paa ørkesløse Marscher, hvis Resultater ikke førte til andet end Elendighed. Ved Siden deraf var han løsmundet som en gammel Kaffesøster, og hans Planer var Offentlighedens Eie, før han selv havde rukkert at iværksætte dem. Ved den

Leilighed, det her gjælder, kunde saaledes *Times'* Korrespondent allerede 7. December telegrafere til London, hvad General Gatacre agtede at gjøre to Dage senere, og som vi snart skal høre, var det bare særlige Omstændigheder, som gjorde, at ikke alt blev udført ligesaa punktlig, som det blev telegraferet.

Tropperne Afreise var bestemt til at foregaa pr. Jernbane 9. December Klokken 3 om Eftermiddagen. Selvfølgelig havde General *Back-acher* ogsaa været paafærde med Soldaterne den Dag, saaledes at Tropperne istedetfor at være udhvilte og styrkede til Reisen og den forestaaende Marsch mødte frem, for flere Regimenters Vedkommende aldeles udmattet efter en hel Del ørkesløst Arbeide i Løbet af Formiddagen. Forberedelserne paa Stationen varede ikke mindre end 3 Timer, som Soldaterne tilbragte i aabne Vogne i en næsten tropisk Solhede, mens selve Reisen stod paa etpar Timers Tid. Klokken 8 steg de ud ved et Sted, som heder Molteno, og efter en kort Hvil og et Maaltid Mad, som mange af dem endog var for trætte til at nyde godt af, brød de op ved 9-Tiden. Hensigten var, som sagt, at „overrumple“ Boerne — med andre Ord, akkurat samme Plan som vi hørte Lord Methuen havde ved Magersfontein. Tropperne marscherede ogsaa her afsted i samme begsorte Mørke, slitne efter Dagens Anstrængelser, mens de ret som det var tumlede ind paa hverandre i det ukjendte Terræn ude af Stand til at se en Haand for sig. Forrest gik Generalen selv og ledte sin Hest ved Tøilen, mens Artilleriet sluttede op med sine tunge Vogne, hvis Hjul var omviklet for at hindre, at de skulde knirke og ramle.

Afstanden fra Molteno til Stormberg er vel 15 Kilometer, og de to Punkters Stilling til hinanden kan lettest illustreres ved en stor latinsk *D*. Den lodrette Streg i *D*'en er Jernbanelinjen med Molteno i den nederste og Stormberg i den øverste Endé, mens *D*'ens Bue er den ene af Landeveiene mellem de to Steder. Den anden gaar tilvenstre for *D*'ens lodrette Streg først et Stykke opover i nordvestlig Retning og derefter i en skarp Vinkel mod nordost. Det var den sidste af disse Veie — altsaa den tilvenstre for *D*'ens lodrette Streg, som General Gatacre bestemte sig for.

De gik og de gik. Det mærkelige var bare, at de aldrig kom frem. Klokken blev tolv, den blev et. Hvor var de? Ingen kunde sige det. Det var mørkt som i en Sæk og følgelig

ugjærlig at foreta det aller ringeste i Retning af Rekognosering. Det eneste de havde at gjøre var at traske videre paa Lykke og Fromme eller gjøre Holdt midt paa Veien og vente de Par Timer, som endnu var igjen til det lysnede af Dag. Selvfølgelig traskede de videre. Klokken blev to. Skulde de ha tat Feil af Veien? Umuligt at sige det. Endnu en Time — fremdeles samme pinefulde Uvished. De udholdende Tropper slider sig frem i samme Bælgmørke. I Geledderne er der Dødsstilhed, det er forbudt at tale, og Forræderens Skjæbne venter den, som vover at stryge af en Fyrstikke. Det hele er som et kjæmpemæssigt natligt Ligtog, mens de tunge Artillerivogne med sine omviklede Hjul ruller efter i Bagtroppen som stille Ligvogne.

Endelig Klokken 4 om Morgenen er det saa lyst, at de er istand til at orientere sig, og det er ikke længe, før de opdager, at de er kommet aldeles paa Vildspor. Istedetfor at ta af ved det Punkt, hvor Veien bøier fra nordvest mod nordost, har Veiviseren ledet dem videre i nordvestlig Retning og derfra ved næste Bøining ret mod øst, saaledes at Hæren i dette Øieblik i Virkeligheden holder paa at omgaa Stormberg og komme ovenfra ned i D'ens Bue. Større kunde Feiltagelsen ikke være, og man behøver ikke at være Militær for at skjønne, at hele Angrebsplanen dermed er fuldstændig forrykket. Syv Timers Søvnjængermarsch gjennem en vild, besværlig Egn har ikke været til aller ringeste Nytte, og alligevel maa Generalen prise sig og Hæren lykkelig, at Fienden ikke har aabnet sine Ildsvælg mod dem i den begsorte Nat. Det eneste fornuftige er at foreta et resolut Tilbagetog, før der endnu har vist sig nogen Boere.

Selvfølgelig falder „det eneste fornuftige“ ikke et Øieblik General Gatacre ind. Tvertimod fortsætter han Marschen med stædig Energi, mens hans trange Hjerne tumler med et Haab, som er karakteristisk for den. Det er Søndag Morgen idag, og de gudfrygtige Boere kan da ikke stik imod sin sædvanlige Praksis falde paa at angribe paa en Helligdag. Denne fromme Betragtning, som under almindelige Omstændigheder muligens kunde ha holdt Stik, er — som enhver vil indse, — ikke meget værdt, efterat hele „Overrumplingsplanen“ forlængst er en offentlig Hemmelighed. Snarere maa det antages, at Boerne selv vil foreta en Overrumpling trods Søndagen, efter den

gamle Regel at „Nød bryder Lov“, og at den første Salve kan falde, hvad Øieblik det skal være.

Klokken var nu omtrent et Kvarter over 4, og Morgenen rødmede over Fjeldene med Løfte om en fager Dag. I det vilde, bjerglændte Landskab, hvor alle Omgivelser var som skabt for et af disse hurtige Boerangreb, som saa ofte havde været Briternes Ruin, vedblev Hæren at trampe uforstyrret videre. Saa blinkede det med engang fra en Kopje, et Skud rullede med Ekko fra Fjeld til Fjeld, et nyt svarede, tilslut en hel Torden. Heldigvis var de usynlige Skyttere ikke Transvaal- og Oranjeboere, men Folk fra Kapkolonien, mindre øvet i at bruge Riflen end sine Frænder nordenfor. Paa denne Maade var der endnu Tid til at trække Tropperne ud af deres farlige Stilling, men baade Gatacre og hans Officerer tabte fuldstændig Hodet, og isteden blev der git Ordre til at storme de fiendtlige Stillinger. Denne Ordre gjorde det af med det britiske Infanteri saa fuldstændig, som endog Boerne selv kunde ha ønsket det. Saasnart Infanteriet var kommet et Stykke op i Fjeldet, gjorde det nemlig den Erfaring, at det var ugjærligt at komme opover disse kjæmpemæssige Kampesteene, som Naturen havde lagt her engang i Tidens Morgen. Isteden bærer det ned i Kløft og Skar, overalt hvor der er Dækning at finde. Her vil de ligge, i Ly for Kugleregneren og vente med at gribe ind i det afgjørende Øieblik for den Seir, som de endnu ikke mistviler om. Men istedenfor Seir ender det med Tilintetgjørelse. Boerartilleriet spiller op med nogle effektive Numre, og dermed er Nederlaget beseglet i Løbet af en Time.

Mesteparten af Infanteriet, som har forsøgt at storme Fjeldet, er nødt til at overgi sig som Fanger — ialt 600 Mand. Af døde havde Briterne efter de officielle Beretninger, som heller ikke her er at stole paa, 26 Mand og af saarede 58. Ved Siden deraf mistede de to Kanoner.

Nederlaget ved Stormberg er uden Overdrivelse en af de største Skandaler under hele Krigen, og i alle britiske Beretninger gjøres der alt muligt for at dække over den. Efter hvad vi nu har fortalt, vil vistnok vore Læsere forstaa, at alle disse Forsøg er temmelig forgjæves, og vi kan derfor bli staaende ved de Ord af en britisk Forfatter, som ogsaa søger at undskylde Gatacre efter Evne, at „man staaer forfærdet overfor hans Dispositioner.“ Annonceringen af Marschplanen hele to

Dage før den iværksættes, Jernbaneturen fra Sterkstrom til Molteno, Søvnngjængermarschen til Stormberg og den totale Forfjamselse, som i Løbet af en Time skiller den britiske Hær af med 600 Mand og 2 Kanoner, mens et af de bedste Regimenter i Hæren *Irish Rifles* oprives af Boernes Artilleri — alt dette retfærdiggjør et Udbrud i en britisk Beretning, som vi har foran os: Maatte den britiske Armé i Fremtiden bli forskaanet for en saadan Dag!

Dea fortælles, at den ulykkelige General fældte Taarer, da man meldte ham de 600's Skjæbne, og det er ikke Tvil om, at hans triste Udbrud: „Aa, mine stakkars Folk!“ baade kom fra Hjertet og gik til Hjertet. Selv maa han i dette Øieblik ha anet, hvad Skjæbne der ventede ham — Tilbagekaldelse fra den Skueplads, som for ham var en Del af Livet, fra Strabadser og Marscher i Sol og Regn til ingen Nytte med Soldater, som trods alt holdt af sin gamle, umulige General „Rygværker“, som sled saa meget og begreb saa lidet.

KAPITEL XV.

Colenso. Rigets Haab. Bullers Forberedelser. Harts Brigade. Hvor er Vadestedet? Et afmægtigt Artilleri. De sidste ved Kanonerne. Almindeligt Tilbagetog. Paa Lykkens Høide.

To slige Jobposter to Dage itræk, som Efterretningerne om Nederlagene ved Stormberg og Magersfontein havde England ikke modtat i Mands Minde, og efter alt Skrytet i Begyndelsen af Krigen begyndte nu ganske naturlig en mere nøgtern Betragtning at gjøre sig gjældende. Paa den anden Side var ingen af disse Nederlag tilstrækkelige til at overbevise Nationens Flertal om den Kjendsgjerning, som vi har paapeget i et af de foregaaende Kapitler, nemlig at disse splittede Fremstød paa forskjellige Kanter af det uhyre Krigsteater var et eneste militært Feilgreb. Det var derfor en noksaa let Sag for Aviserne at stagge Publikum og faa det til at trøste sig med, at Stormberg og Magersfontein bare var to „beklagelige Uheld“, som ikke fortjente at tillægges nogen nævneværdig Betydning. Den „egentlige“ Krigsskueplads, hed det videre, var

jo heller ikke Kapkolonien, hvor disse to Steder laa, men derimod Natal, hvor den ene Troppesending efter den anden daglig indtraf fra alle Kanter for at stille sig under General Bullers Kommando. Her skulde det store Fremstød finde Sted, naar alle Forberedelser var i orden, og ikke nogen tvilte om Udfaldet. Den gamle Generals prøvede Erfaring i Forbindelse med de overordentlige Hjælpemidler, som Nationen med rund Haand stillede til hans Raadighed — alt talte for, at Undsætningen af Ladysmith, som det først kom an paa, vilde krones med Held. „Vent bare, til Buller rører paa sig!“ var det staidige Omkvæd, man kunde høre i denne Tid overalt, hvor Folk mødtes og taltes ved, heder det i en britisk Beretning. Det var i Virkeligheden det store Riges sidste Haab.

General Buller var, som vi tidligere har hørt, ankommet til Kapstaden 31. Oktober — Dagen efter den ulykkelige Affære ved Nicholsons Nek, som jagede General White ind igjen i Ladysmith. I den første Uge af November afskar Boerne Telegraflinjerne og brød op Jernbanelegemet, saa Byen blev fuldstændig udelukket fra ethvert Samkvem med Udenverdenen, og den 10. samme Maaned skjød de endel af sine Tropper videre frem i sydlig Retning henimod Tugela og besatte Jernbanebroen over Colenso paa den sydlige Bred. I disse Trakter fandt der flere mindre Kampe Sted i Løbet af de nærmeste Uger, indtil General Buller fra 23. November begyndte at gjøre sine endelige Forberedelser til det store Fremstød. Den Opgave, han havde at løse, var kort og godt udtrykt den samme, som vi hørte, Lord Methuen havde at løse ved Modder River. Han skulde over en stor, dyb Flod, hvis nordlige Bred forsvarede af Verdens bedste Rifleskyttere, støttet af et første Rangs Artilleri. Hvis Overgangen lykkedes, havde han foran sig en aaben Slette, indrammet af Høidedrag, som strittede af Bøsser og Kanoner. Tog han en af disse Høider, var der andre bagenfor og bag dem atter andre — et helt Ocean af Høider, som rullede i Bølger af grønt og brunt nordover mod Ladysmith. Der var meget at vove ved Forsøget; men der var ogsaa meget at vinde. Angrebet maatte gjøres for Rigets Ære og for Byens Frelse — koste hvad det vilde. Endelig var alle Forberedelser færdige om Aftenen den 14. December, og den store, afgjørende Fremrykning bestemt til den følgende Dag.

Fredag den 15. December 1899 — en Dato, som vil leve

gjennem Tiderne i britisk Historie — oprandt med høi, blaa Himmel og straalende Sol. Rundt om hvilede Naturen i den sydafrikanske Sommermorgens typiske Skjønhed, da den britiske Hær begyndte at udfolde sig over det smilende Landskab. Den samlede Styrke udgjorde ikke mindre end 21 000 Mand med et Artilleri paa 46 Kanoner — de fineste Troppemasser, nogen britisk General havde ført i Kamp siden Krimkrigens Dage for snart halvhundrede Aar siden. Deres militære Opgave var at krydse Tugela paa to Punkter: først ved et Vadested som hed Bridle Drift, lidt over 4 Kilometer vestenfor Broen ved Colenso; dernæst paa selve Broen. Første Del af denne Opgave tilfaldt den irske Brigade (venstre Fløi) under Anførsel af General Hart; anden Del den britiske Brigade (Centrum) under General Hilyard. Endelig skulde General Dundonald med sit beredne Infanteri yderst paa høire Fløi forsøge et Angreb paa et Høidedrag, som hed Hlangwane Hill paa den sydlige Bred af Tugela, hvor Boerne havde indtat en overordentlig stærk Stilling. Med andre Ord, hele Angrebet var, hvad man i Militærsproget kalder et „Frontangreb“ med en Slaglinje, som havde en Udstrækning af mellem 10 og 12 Kilometer. Allerede dette gjør det umuligt at faa noget samlet Overblik over Slaget gennem en almindelig Skildring, og af denne Grund er det derfor nødvendigt at begynde paa en af Fløierne. Vi vælger Harts irske Brigade paa venstre Fløi, som vi hørte skulde over ved Bridle Drift.

Brigaden, som udelukkende bestod af Fodfolk, rykkede frem under Dækning af de britiske Kanoner, som efterhaanden begyndte at tordne fra venstre Fløi gennem Centrum og langt ud til yderste Høire. I den gjennemsigtige Luft, hvor de fjerne Høider toppede sig med vidunderlig Klarhed mod Horisonten, kunde Røgen og Spruten sees af Lyditbomberne, som sprang mod de tause, bølgende Kopjer uden andet Svar tilbage end et langt rullende Ekko. „Det var“, siger en britisk Forfatter, „næsten noget brutalt i denne rasende Voldsomhed mod dette Landskab, som laa der saa stille og fredeligt uden at svare. Ikke paa noget Punkt kunde det skarpeste Øie opdage Tegn til Kanoner eller Folk. Alligevel lurede Døden i hver Revne og bag hver Høide“. Det hele var Modder River op igjen, bare i større Stil.

I Nærheden af Bridle Drift gjorde Harts Brigade sin første alvorlige Erfaring. Stedet laa ikke der, hvor det skulde ligge efter Generalstabskartet, og de naturlige Omgivelser var heller

vognene, ravede overende dræbt eller lemlæstet, og ved Siden af ramlede Folk, Officerer og Soldater, i Haug. I Løbet af Minuter var det paa det rene, at Kanonerne ikke kunne benyttes, fordi det var umuligt for nogen dødelig at staa i denne Mauserstorm. Men endnu en Stund fortsættes alligevel Forsøget med at hente dem tilbage. Umuligt. Hvert eneste Forspand, som viste sig, blev meiet overende. Tilslut var der ikke andet at gjøre end at lægge sig ned i nogle Kløfter og Revner i Jordsmonnet og la Kanonerne staa tause og unyttige, mens Mauserstormen vedblev at hyle over Hoderne paa dem, og de hurtigskydende Kanoner fremdeles gjøede sit ulykkespaaende „Pom-pom!“ I to Timer laa Folkene i denne fortvilede Situation ude af Stand til at røre sig. Den mindste Blottelse var ensbetydende med en Mauserkugle i Kroppen — nye døde, nye saarede. „Hvor forfærdelig denne Blystorm var“, siger en britisk Forfatter, „vil man forstaa af den Kjendsgjerning, at der blev fundet en Artillerisoldat med 64 Saar i Kroppen“.

General Bullersaarvaagne Øie opdagede ogsaa paa denne Kant sine Folks farefulde Stilling. „Vil nogen af Dere *Volunteers* (Frivillige), paata Dere at berge Kanonerne?“ raabte han, og straks meldte der sig er liden udsøgt Flok under Ledelse af tre af hans Adjutanter, deriblandt Løitnant Roberts — eneste Søn af den bekendte Feltmarskalk, som snart skulde træde ind som Overgeneral. Tre prægtige Forspand blev kjørt op, og i rasende Fart bar det nu afsted midt ind i den frygtelige Ild. Forsøget lykkedes, hvert Forspand bragte en Kanon tilbage, men Tabet af Folk var forfærdeligt. Blandt de faldne var Løitnant Roberts, hvis sidste Bøn var, at de ikke maatte ænse ham, for ikke at spille Tid, men bare se at berge Kanonerne. Atter kjørte to Forspand op, men Ilden var nu saa morderisk, at ethvert Forsøg paa at udrette noget maatte betragtes som umuligt. Heste og Folk ravede overende i Død og Døds kamp som aldrig før, og General Buller gav nu Ordre til, at der ikke skulde foretages noget yderligere.

Briternes venstre Fløi saavel som deres Centrum var nu slaat afgjort tilbage, og nogle Enkeltheder om Stillingen paa høre Fløi staar bare igjen for at os gi et samlet Overblik over Slaget. Ogsaa paa denne Kant rykkede de britiske Tropper uforfærdet frem under en morderisk Ild, men de Forholdsregler, som var truffet fra Overbefalingens Side, var efter hvad militære Kri-

tikere paastaar, saa mangelfulde, at alle Operationer var absolut resultatløse. Flere af de høiere Officerer havde blandt andet ikke Rede paa, hvorvidt de bare skulde foreta en Rekognosering eller indlade sig i virkelig Kamp, og Resultatet var i første Tilfælde, at flere Regimenter overhodet ikke kom til at delta i Slaget.

Ved Middagstid gav General Buller, som nu saa at hele Angrebsplanen var strandet, Ordre til almindeligt Tilbagetog. „Der herskede ingen Panik“, siger en britisk Forfatter, „men det Faktum stod der, at vi havde 1200 Mand dræbte, saarede og savnede, og at vi absolut ikke havde vundet det aller ringeste“. Ved Siden deraf mistede de 7 Kanoner. Boernes Tab var, efter hvad selve Engelskmændene indrømmer, forsvindende lidet, og General Joubert havde atter vist sig som en førstearangs, moderne General.

Hermed var Forsøget paa at undsætte Ladysmith strandet, og Briterne slaat over hele Linjen — i øst, i syd, i vest. Større Resultat kunde Boerne ikke ha ventet i sine dristigste Drømme. De befandt sig i dette Øieblik paa Høiden af sin Lykke.

KAPITEL XV.

„Den sorte Uge.“ Englands Holdning. Pause i Krigsoperationerne. Stormen paa Ladysmith. Lord Roberts i Sydafrika.

Dagene mellem 9. og 16. December 1899 fik i England øieblikkelig Navnet *the Black Week* (Den sorte Uge), og denne Betegnelse vil utvilsomt leve i Historien. Alle Beretninger er enige om, at det britiske Verdensrige ikke paa noget Tidspunkt i det 19. Aarhundrede, med Undtagelse kanske af det store Oprør i Indien i 1857, har gennemgaaet en saa farlig Krise. Det vilde være en let Sag at fylde Side efter Side med Citater fra britiske Aviser fra de Dage, hvor Sorgen og Harmen over det passerede faar de stærkeste Udtryk baade i „ledende“ og „indsendte“ Artikler. Vi skal imidlertid ikke indlade os paa slige Vidtløftigheder, men isteden gjengi en enkelt Udtalelse af en britisk Forfatter, som skrev paa en Tid, da Lidenskaberne

forlængst var kommet tilro. „Vi havde“, siger han, „i Løbet af syv Dage tabt tre Slag efter hverandre, uden at der kan anføres en eneste formildende Omstændighed eller en eneste Undskyldning for dem. Ikke et eneste af disse Nederlag var i sig selv af afgjørende Betydning, men den samlede Virkning af dem var meget stor, da hvert enkelt af dem rammede hver sin Del af den britiske Hovedstyrke i Sydafrika. Det samlede Tab beløb sig til omtrent 3000 Mand og 12 Kanoner, men indirekte var Virkningerne uberegnelige i Retning af at sænke vor Anseelse i Verdens Omdømme og øge Tilliden og Tilstrømningen til vore Fienders Fane“.

Disse Ord, som i det væsentlige gir et korrekt Udtryk for Stillingen, er — som enhver vil se — dybt præget af „Den sorte Uge“s Alvor; men netop i denne Alvorets Time er det, at det britiske Folk naar op paa Høide med Situationen. Hidtil havde den nationale Begeistring nærmest været et Delirium af Skryt og Overmod, som havde trukket Krigens Elendighed ned til et Varieténnummer med kineomatografiske Billeder og larmende Musik til Forlystelse for et kritikløst Publikum. Nu da Aviserne hver Dag bragte Spalter fulde med Navne paa døde og saarede, begyndte den drukne, daadløse *Music Hall*-Patriotisme at vige for den nøgterne, offervillige Fædrelandskjærlighed. Fra Moderlandet og Kolonierne strømmede der ind Tilbud til Regjeringen om Hjælp i enhver mulig Form. Frivillige flokkedes under Fanerne fra alle Kanter og fra alle Stænder. Det blev som en Kappelstrid Mand og Mand imellem at ofre det betrængte Fædreland alt, hvad der ofres kunde. „Vi maa forfølge denne Krig til det sidste“, var i Virkeligheden den alt beherskende Følelse hos Nationen, og enhver, som vovede den mindste Indvending, blev betragtet omtrent som en Forrhæder. Det bekjendte liberale Organ *Daily Chronicle*, som hidtil med fremragende Dygtighed havde talt Fredens Sag, blev af den offentlige Mening tvunget til at skifte Redaktør og foretog fra Lørdag til Mandag en Svingning, som fortjener at studeres som noget nær et Mønster paa en Kovending. De faa Aviser, som holdt sig for gode til at følge Eksemplet, sank ned til betydningsløse Organer med et forsvindende Abonnentantal. Med Fredsmøder blev det stille af den Grund, at Talerne enten ikke kunde faa Lokaler, eller om de kunde faa Lokaler, ikke var sikre paa Liv og Lemmer. Kort sagt, det var ikke Tanke for andet, ikke Ord for andet

end Krigen — Krig paa Kniven, til Boerrepublikerne var tilintetgjort for alle Tider.

Ministeriet Salisbury, der ligesom Nationens Flertal først efterhaanden var kommet til Klarhed over Krigens Alvor og Rækkevidde, nølede ikke et Øieblik med at benytte sig af dette Gjennembrud i den offentlige Mening. Mandag 18. December — endnu mens Oceanets Kabler dirrede af nye Enkeltheder om Nederlaget ved Colenso — blev der holdt et Ministerraad, som er betegnende for den nye Aand. Her blev for det første Sir Redvers Buller uden videre Omstændigheder afsat fra sin Stilling som Overgeneral, og Kommandoen i hans Sted overdraget til den graanedede Veteran Lord *Roberts* med Lord *Kitchener* som Stabschef. Dernæst blev der truffet en Række omfattende Foranstaltninger til Forøgelse og fornyet Udrustning af Hæren i Sydafrika, og endelig besluttede Regjeringen at modta de Tilbud om Hjælp, som meldte sig med stigende Begeistring selv fra de fjerneste Kolonier, men som man hidtil havde afvist i den sikre Overbevisning, at Moderlandet var istand til at klare Stillingen alene. Men det mest betydningsfulde Resultat af „Den sorte Uge“s Nederlag og Skam er utvilsomt den Kjendsgjerning, at Regjeringen fra nu af officielt ændrer Standpunkt med Hensyn til selve Krigens Art og Rækkevidde. Endnu saa sent som 5 Uger iforveien, ved den store politiske Banket, som holdes hver 9. November, naar Londons nye Børgermester overtar sit Embede, havde Lord Salisbury paa Regjeringens Vegne afgit den berømte Erklæring: „Vi søger ikke Gulddistrikter, og vi vil ingen Landudvidelse.“ Fra nu af derimod blev Programmet det, som Lord Salisbury en Del Maaneder efter udtrykte i det ligesaa berømte: „Ikke en Fille af Uafhængighed“. Med andre Ord, Boerrepublikerne blev paa Høiden af sin Lykke indviet til Undergang af sin ubønhørlige Fiende med den samme stolte Energi, som vi kjender fra Roms Historie, hvor hver eneste Modstander før eller senere maatte bøde med sin nationale Tilværelse for den Formastelighed at ha udfordret Republikken.

Mens disse overordentlige Foranstaltninger blev truffet i Moderlandet og Kolonierne til endelig engang at hidføre en Forandring i Situationen, indtraadte der ganske naturlig en længere Pause i Krigsoperationerne. Ved Modder River laa Cronje og Lord Methuen overfor hinanden paa hver sin Side af Floden omtrent i samme Stilling som før den uheldige Frem-

rykning, der endte med Nederlaget ved Magersfontein. Langs Jernbanelinjen mellem Sterkstrom og Queenstown i det nordlige Kapkolonien laa den lamslaaede General Gatacre, som efter Overrumplinger ved Stormberg var blit saa overdreven forsigtig, at han snusede Boerfælder paa de utroligste Steder og derfor foretrak at holde sig absolut i Ro. Den eneste, som var i Aktivitet, var Sir Redvers Buller, hvis ærlige, pligtopfyldende Energi ikke kunde kues hverken af Nederlag eller Afsættelse. Lige efter Affæren ved Colenso havde han trukket en betydelig Styrke til sig under Anførsel af en prøvet Veteran, Sir Charles Warren, som forresten snart skulde vise, at man havde stillet for store Forventninger til ham, og saasnart den var udstyret med de fornødne Transportmidler, agtede han at gjøre et nyt Fremstød over Tugela for at undsætte Ladysmith, hvis Stilling hver Dag blev mere og mere fortvilet.

Aaret 1899 var imidlertid gaat tilhvile, og 1900 gryede over Historiens Horisont. De to Fiender indviede Aarsskiftet ved paa selve Nytaarsdag at tilføie hinanden hver sit mindre Nederlag paa den vestlige Krigsskueplads; men forøvrigt er der intet nævneværdigt at notere før den bekjendte Storm paa Ladysmith nogle Dage senere (6. Januar), da Boerne gjorde det mest energiske Forsøg, som hidtil var vovet for at tvinge den udholdende By til Overgivelse.

Historien om Ladysmiths Beleiring er saa indviklet og fuld af dramatiske Enkeltheder, at den mere egner sig til en særlig liden Afhandling end til at rammes ind mellem korte Beretninger om Fremrykninger og Slag. Det faar imidlertid være tilstrækkeligt at nævne, at Byen i de to Maaneder, som den nu havde været beleiret, havde gennemgaat omtrent alle de Prøvelser, som under slige Forhold kan stilles til Menneskers legemlige og sjælelige Kræfter. Efterhvert som Dagene var gaat, var Nøden steget — høiere og høiere. Fiendens Bomber var ubarmhjertige — en Dag kunde 10, en anden Dag 15, en tredie Dag 11 Mennesker osv. bli rammet af de uhyre Projektiler, som pludselig kom hvislende gennem Luften og sprang i Gaderne med Død og Lemlæstelse i Følge. Men endnu værre var Dysenterien og den enteriske Feber, som hver Dag lagde flere og flere Ofre ind paa Hospitalerne. „En Dag kunde 50, en anden Dag 70 passere under de overtrætte, pligtopfyldende Lægers Hænder“, heder det i en britisk Beretning. Luften var pestsvanger af al

den indesluttede Uhumskhed, som det ødelagte Kloaksystem ikke kunde føre bort. Store Spyfluer summede overalt og slog sig graadig ned paa de knappe Rester, som fandtes af Madvarer. Samtidig steg alle Priser til det fabelagtige. Æg kostede, regnet i norske Penge, 90 Øre Stykket, og nygroede Poteter det samme. Smør stod i ca. 4 Kroner Kiloen, og en And blev betalt med 19 Kroner. Efter dette er der ikke noget at si paa, at slige Artikler som Tobak og Spirituosa neppe lod sig opveie med Guld. Som Eksempel kan nævnes, at Cigaretter stod i 42 Øre Stykket, mens en Flaske Whisky betaltes med 90 Kroner. Under disse Omstændigheder var det, at Boerne, som vi allerede har nævnt, besluttede sig til at foreta den berømte Storm paa Ladysmith, som til alle Tider vil høre til „de klassiske Kampe i britisk Militærhistorie“, for at tale med en britisk Forfatter. „Det er en Kamp, som ikke nogen af Parterne behøver at skamme sig ved“, tilføier han. „Ære være vort seige Infanteri, som holdt Stand saa længe, men Ære være ogsaa de staute Bønder ude fra „Veldtet“, som ført af uøvede Mænd alligevel stillede alle vore Kræfter paa den yderste Prøve.“

Ladysmith er paa Sydsiden begrænset af et Høidedrag, hvis Længde er omtrent 5 Kilometer. Den østlige Ende af det bærer det stolte Navn „Cæsars Camp“, mens den vestlige gaar under den mere hverdagslige Benævnelse „Waggon Hill“. Boerne havde tidlig opdaget, at dette lange Høidedrag var det mest saarbare Punkt i hele Omegnen, og nu i Natten mellem 5. og 6. Januar blev hele deres Energi rettet paa at ta det, efterat de først havde kjørt op med et stærkt Artilleri paa ikke mindre end 18 Kanoner støttet af adskillige tusen Rifleskyttere. Angrebet begyndte ved 2-Tiden om Morgenen og blev paa én Gang rettet baade mod Cæsars Camp og Waggon Hill, og paa begge Steder kom det som en fuldstændig Overraskelse. Forposterne blev skudt ned eller drevet tilbage, og de fremstormende Boere var næsten paa Toppen af Høidedraget i det Øieblik, de blev opdaget. Mauserriflerne hvislede og fræsede i Mørket, Kanonerne lynte over Høiderne med skarpe Blink, og gennem Natten rullede det med Torden fra Fjeld til Fjeld.

Den sovende By styrtede op. De tause Gader gjenlød inden faa Minuter af Larmen af Officerer og menige Borgere. Kommandoraab blandet med Skrig af Rædsel og Fortvilelse skar hverandre gennem Mørket, mens tilfældige Kugler, afskudt paa

Maafaa paa en Distance af omtrent 3000 Meter, rammede sin Mand saa sikkert, som de skulde være styret af en usynlig Haand. Endnu vidste ingen med Bestemthed, hvor nær Fienden var, men da Dagen randt, og der blev Klarhed over Stillingen, blev det indlysende for enhver, at han akkurat var blit stoppet i ellefte Time. Uden den yderste Modstand af de britiske Regimenter paa Cæsars Camp og Waggon Hill vilde denne Nat ha beseglet Byens Skjæbne.

Kampens første Afsnit varede til henved 7-Tiden om Morgen og var nærmest en Infanterikamp, hvor de to Fiender i timevis var saa nær hinanden, at det ikke var længer end et Stenkast mellem dem. Overalt blev der stormet og kastet tilbage med samme Raseri. Stillinger blev tat, rømmet igjen og atter besat under en Hagl af Riflekugler og springende Bomber. Døde og saarede hobede sig op blandt Venner og Fiender. Særlig var Kampen rasende ved Waggon Hill, som blev tat af Boerne ikke mindre end tre Gange i Løbet af denne blodige Dag, og tre Gange atter tat tilbage af Briterne. „Aldrig vil nogen, som har været Vidne til denne storslagne Kamp, bestride vore Fienders Tapperhed“, siger ovennævnte Forfatter. Mand kjæmpede mod Mand paa nært Hold med Revolver lige op i Tindingerne paa hverandre, og hvert Fald blev bogstavelig hævnnet paa Stedet. Paa denne Maade gik Kampen Time efter Time — Formiddagen ud og Eftermiddagen ind — uden at nogensinde Forsvarerne blev kastet ud af Stilling for godt eller Angriberne jaget ned af Høiden. Først efter 17 Timers uafbrudt Kamp, som endte med, at Boerne i Storm og Regn blev nødt til at rømme Høidedraget, var Ladysmiths Skjæbne sikret, og Stillingens Hovednøgle fremdeles i Briternes Haand, takket være især deres fortræffelige Artilleri.

Fire Dage efter denne mindeværdige Begivenhed ankom Lord Roberts til Kapstaden ombord paa den samme „Dunnator Castle“, som tre Maaneder i Forveien havde landsat Sir Redvers Buller i samme By. Dengang som nu var Ladysmiths Navn paa alle Munde, og Ladysmiths Skjæbne den urolige Tanke i alle britiske Sind.

KAPITEL XVII.

Spion Kop. Bullers anden Fremrykning. En natlig Fjeldbestigning. Louis Botha tar Kommandoen. En morderisk Kamp. Rømning af Spion Kop og Tilbagetog over Tugela. Misstemning i England.

Samme Dag som Lord Roberts landede i Sydafrika, satte Sir Redvers Buller sig for anden Gang i Bevægelse for at undsætte Ladysmith. Denne stø, utrættelige Soldatergeneral, hvis pligtopfyldende Energi vi har hørt ikke lod sig kue hverken af Nederlag eller Afsættelse, havde i Løbet af de snart fire Uger, som var gaat siden Slaget ved Colenso, foretat en Række omfattende Forberedelser til et nyt Fremstød. Den samlede britiske Styrke, som dengang udgjorde 16 000 Mand, var nu øget til 22 000, hvoraf 3000 Kavalleri, og Artilleriet fra 46 Kanoner til 60. Efter de blodige Erfaringer fra Modder River og Colenso om det fuldstændig unyttige ved et „Frontangreb“ skulde der denne Gang foretages en „omgaaende Bevægelse“. Det er denne Ekspedition, som endte med Katastrofen ved Spion Kop — Boernes sidste store Seir i den langvarige Krig.

Omtrent 24 Kilometer vest for Colenso er der et Vadested over Tugela som heder Potgieters Drift, og som i Modsætning til Bridle Drift ikke bare var at finde paa Generalstabskartet, men ogsaa i Virkeligheden. Bullers Plan gik ud paa at bemægtige sig dette Vadested og kaste sine Tropper over paa Tugelas nordlige Bred og paa denne Maade omgaa Boernes høire Fløi. Naar dette var gjort, laa der foran dem et langt, steilt Høide-drag, som vilde sætte Hærens Udholdenhed og Marschdygtighed paa den seigeste Prøve; men dermed vilde ogsaa de værste Anstrængelser være over og sidste Del af Fremrykningen en forholdsvis behagelig Tur over et jævnt skraanende Terræn nedover mod Ladysmith. Efter de enestaaende Forberedelser, som nu var truffet, kunde der ikke være Tvil om Resultatet, og „med høie Forhaabninger“, heder det i en britisk Beretning, „begav Buller og hans Mænd sig ud paa sit Eventyr“.

Fremstødet begyndte med, at det britiske Kavalleri under General Dundonald hurtigt satte over „Lille Tugela“ — en Biflod til „store“ — og besatte Høiderne omkring Potgieters Drift. Efterpaa kom det britiske Infanteri, som nu havde Veien sikret,

marscherende gennem et opblødt, næsten uveisomt Terræn, til-
sølet fra Top til Taa som Grøftegravere efter et slidsomt Dag-
værk, men alligevel i godt Humør, trygge som de var paa det
endelige Udfald. Overalt gaar Boerne tilbage, og endelig 18.
Januar er det britiske Kavalleri, Infanteri og Mesteparten af
Artilleriet i Sikkerhed paa den nordlige Bred af Tugela efterat
ha krydset Floden ikke bare ved Potgieters Drift, men ogsaa
ved et andet Vadested, som kaldes Trichardts Drift, lidt over 7
Kilometer længer i vest.

Saalangt havde alt gaaet næsten over Forventning, og nu
skulde da den egentlige Fremrykning begynde over det steile
Høidedrag, som vi allerede har nævnt. Midtveis mellem
Trichardts og Potgieters Drift hvilede i en Høide af 2000 Fod
en mægtig Fjeldtop i det dybblaa Lufthav. Det var det histo-
riske Spion Kop, hvorfra efter Sagnet de første Udvandrere fra
Kapkolonien under „Trekket“ i 1836 havde speidet udover
Natals forjættede Land. Intet Sted kunde være værdigere det
britiske Angreb; intet mere ærefuldt for Boerne at forsvare.
Det var Stillingens Hovednøgle, og da et Telegram til London
22. Januar meldte, at Angrebet paa Spion Kop skulde finde
Sted samme Nat, gik der som et Ryk gennem hele Riget. Det
var et af disse historiske Øieblikke, da man synes at høre et
Folks Hjerte slaa.

Angrebet lededes af de tapre Lancashire-Regimenter fra det
nordlige England under Anførsel af General Woodgate, med en
erfaren Oberst ved Navn Thorneycroft som Næstkommande-
rende. Natten var uden en Stjerne, da Briterne paa Indianer-
vis begyndte at krybe opover dette Uhyre af et Fjeld; en fin
Regn rislede, og over deres Hoder hang lave Skyer. Jo høiere
de kom op, jo mere intens blev Spændingen. Skulde det være
muligt at Fienden ikke engang vilde forsvare dette Hoved-
punkt? De kunde ikke tro det. Men hvert Minut var kostbart,
og videre krøb de i den begsorte Nat høiere og høiere uden
Tid til at anstille videre Betragtninger. Pludselig blinkede det
i Mørket høit oppe — krydsende Lyn skjød ud i Natten midt
i en fræsende Lyd af Mauserrifler. Det var Thorneycrofts
Brigade, som var i Kamp med Boernes Forposter, og efter en
kort Ild rungede de britiske Hurraer nedover Fjeldet med Bud
om, at nu var ogsaa Spion Kop erobret.

Det vilde være uretfærdigt at nægte, at det britiske Angreb

lige til dette Øieblik havde været ledet med fremragende Dygtighed, mens der samtidig falder et tungt Ansvar paa Boernes Vicepræcident Schalk Burger, som trods sin høie Stilling i Republikens civile Administration alligevel havde overtat Kommandoen i Felt og nu, af Mangel paa Evne til at fylde den, havde ladet sig fravriste Hovednøglen til Ladysmith ved en næsten utilgivelig Forsømmelighed.

Heldigvis eiede Republiken i dette Øieblik en Mand paa Høide med den farlige Situation. Det var den 35-aarsgamle *Louis Botha* — en beskeden Ungdom med en tilsyneladende frygtsom Karakter, lidet veltalende i Volksraadet, hvor han var indvalgt til Medlem, og i Begyndelsen af Krigen stukket ind i et Regiment som en ganske almindelig Underordnet. I de Par Maaneder, som var gaat siden Krigens Begyndelse, var det blit vitterlig for Alverden, at Louis Botha hører til de eiendommelige Begavelse, som springer ud i fuld Blomst i en historisk Stund. Ved Colenso, hvor Lucas Meyer var blit syg, havde Joubert med rigtig Vurdering baade af Manden og Siillingen udnævnt Louis Botha til sin nærmeste Undergeneral, og hans fortræffelige Dispositioner havde i væsentlig Grad bidraget til at hidføre Seiren. Nu ved Spion Kop var det atter Louis Bothas Overlegenhed, som maatte paakaldes, og Jouberts Ordre lød kort og godt paa, at Høiden maatte tages igjen, koste hvad det vilde.

Thornycrofts Mænd var i Virkeligheden ikke kommet høiere end paa den nedre Ende af Spion Kop, hvor Fjeldet udvidede sig til en liden Høislette, som imidlertid viste sig at være langt mindre i Omfang end Briterne antog. Her lod Obersten sine Tropper gjøre Holdt, hvad der ikke med nogen rimelig Grund kan bebreides ham, blandt andet fordi det endnu var saa mørkt, at han ikke havde noget Overblik over Stillingen. Overfor en Modstander med Bothas militære Skarpsyn blev imidlertid denne Pause i Fremrykningen af skjæbnesvanger Betydning. Uden at spille et Minut samler den unge General 200 Mand om sig. Ovenfor den Top, hvor Briterne nu befinder sig, er der en ny, som maa tages i næste Omgang, før de kan komme videre. Den unge General peger med Haanden op mod denne graa Pyramide, hvis flade Top anes over Morgentaagens Hav. Han minder dem om Jouberts Ordre, om Stedets Historie, om Øieblikkets Alvor. Kort sagt, han finder som en ægte Herskeraand de Ord, som trænges — hverken for mange

eller for faa — til at skabe Mod og Begeistring i vaklende Sind. De 200 følger ham som én Mand, og da de underveis møder Resterne af de flygtende Forposter fra den nedre Ende af Spion Kop, river de dem med sig i svulmende Tro paa den unge Fører. Fra dette Øieblik er der ingen Usikkerhed, ingen Vaklen i Boernes Rækker. De tvertimod overtræffer sig selv og leverer sine Fiender et Slag, som aftvinger endog britiske Forfattere den høieste Beundring.

Ved Ottetiden om Morgenen veg Taagen over Fjeldene, og General Woodgate fik nu fuldstændig Klarhed over Stillingen. Han saa, at hans egne Folk bare har inde med den nedre Del af Spion Kop, mens Høisletten længer oppe var besat af Boerne — Skraaning for Skraaning i opstigende Linje — helt opunder selve Toppen af Spion Kop, som løftede sig som en trodsig Jætte mod Skyen. Det kan heller ikke undgaa Opmærksomheden, hvor meget der er tabt, ved at Briterne ikke i rette Øieblik forfulgte sin Seir gennem Nat og Taage, før General Botha fik Tid til at træffe sine Dispositioner. I Virkeligheden er Boerne, med det samme Taagesløret viger, istand til at gaa angrebsvis tilværks, og alle General Bothas Anstrængelser er fra nu af rettet mod det ene Maal at kaste Briterne ned af den nedre Ende af Spion Kop, hvor de stadig vedblir at yre op i uformindsket Antal.

De naturlige Forhold bevirkede, at Artilleriet — særlig det britiske — ikke kom til at spille nogen særlig betydningsfuld Rolle paa denne blodige Dag. Dels var de britiske Kanoner placeret paa altfor fjerne Høider, til at de kunde gjøre sig gjældende med Klem og Sikkerhed; dels blev Skudlinjen afbrudt af mellemliggende Høider, som gjorde det umuligt at faa Sigte paa Boerne. Til Gjengjæld blev der en Infanterikamp uden Lige, og vi har britiske Forfatteres Ord for, at vi maa gaa tilbage til den forfærdelige Dag ved Inkermann under Krimkrigen i 1855 for at finde Mage til Soldaterslag. Allerede Klokken halv 10 om Formiddagen var Stillingen næsten uudholdelig for Briterne, som med Raseri vedblev at klynge sig til sin Fjeldskrænt, mens Botha og hans Burghers Gang paa Gang stormede med ikke mindre beundringsværdig Energi.

Klokken 10 blev General Woodgate rammet af en Boerkugle. Han forstod straks, at Saaret var dødeligt og blev i samme Stund næsten vanvittig af Smerte. Han bar sig som en

Afsindig, vilde ud af Skyttergraven og storme alene mod Fienden, og da hans Folk forhindrede ham, vred han sig i deres Arme under rædsomme Skrig og søgte forgjæves sin Revolver for at forkorte sin Dødskamp ved egen Haand.

Thorneycroft overtar nu Kommandoen paa nedre Skrænt, mens nye Forsterkninger stadig rykker op i de faldnes Sted — lige over Middag en hel Brigade. Alligevel er det vistnok overensstemmende med det faktiske Forhold, naar det i en britisk Fremstilling paavises, at alle disse Forstærkninger igrunder gjorde mere Skade end Gavn. Det Rum, Briterne havde at udfolde sig paa, var nemlig altfor lidet for deres overvældende Styrke, og Følgen var, at Fremrykningen blev hindret ved, at Regimenterne vikledede sig ind i hverandre, mens paa den anden Side disse tætte dybe Masser frembød et overordentlig bekvemt Sigte for Boernes Mauserrifler og deres usynlige Artilleri. Klokken 2 lykkedes det Botha og hans Burghers at storme en af de britiske Skyttergrave, men lidt efter blev de atter kastet tilbage under en frygtelig Ild. Udover Eftermiddagen steg Raseriet paa begge Sider. Hele Høidedraget ligesom vaandede sig i Lidelse. Det fræsede, det hvislede, det stønnede som ud af Naturens eget Skjød, mens saarede Mænd jamrede og klagede i stille Smerte, eller skreg gennemtrængende op i Dødskampens Delirium.

Mørket begyndte at falde paa, og fremdeles vedblev Briterne ustanselig at bestige den nedre Skrænt, mens Boerne stormede med samme fortvilede Energi. I den heldende Dag øger den rasende Kamp i Uhygge og Vildhed under Glimtene af Riflekugler og Bomber, som lyser hæslig op over Elendigheden. Efter 12 Timers enestaaende Anstrængelser er de britiske Tropper, efter hvad britiske Forfattere indrømmer, aldeles dødstrætte. Nogle vakler, som de var drukne, aldeles sansesløse af Kampens Bulder; nogle ligger i en Døs ufølsomme for alt, hvad der passerer; nogle stønner efter Vand aldeles ude af Stand til at udtale Ordet med Tungen klæbende ved Ganen. Under disse Omstændigheder havde Oberst Thorneycroft Valget mellem at overnatte paa Skrænten og opta en ny Kamp den følgende Morgen eller at gaa tilbage under det skjærmende Mørke. Han valgte det sidste, og før Natten faldt paa, fandtes der ikke andet end døde og saarede Britere paa Spion Kop. Høiden var Boernes. Nøglen til Ladysmith, som var vristet dem af

Hænderne 24 Timer iforveien, var atter deres, takket være den unge Bothas overlegne Dygtighed.

Rømningen af Spion Kop gjorde et dybt Indtryk paa den offentlige Mening i England, og den vældige Liste af døde og saarede som officielt blev opgit til 1300 — utvilsomt et altfor lidet Tal — øgede Skuffelsen. Særlig blev der rettet voldsomme Anklager mod Sir Charles Warren for daarlig Ledelse af Artilleriet og for ikke at ha gitt Thorneycroft Ordre til at holde Skrænten Natten over. Men aller mest fik naturligvis Buller gaa igjennem, og da han 27. Januar mod al Forventning for anden Gang tiltraadte sit Tilbagetog over Tugela, satte han baade Nationens og Hærens Taalmodighed paa en saadan Prøve, at han i ethvert andet Land med mindre loyal Befolkning utvilsomt vilde være blit hjemkaldt for at staa tilrette for sin Optræden.

Men bag Flod og Fjeld ventede det trodsige Ladysmith paa halv Ration af Hestekjød fremdeles paa, at Hjælpen skulde komme. Nu mere end nogensinde stod alles Forhaabninger til Lord Roberts.

KAPITEL XVIII.

Lord Roberts. Gamle Feil og nye Planer. Cronje efter Magersfontein. En skjæbnesvanger Stædighed. Opbrud til Paardeberg. Ti Dages Elendighed. Overgivelse. Afsted til St. Helena.

Udnævnelsen af Lord Roberts til Overgeneral over den britiske Armé i Sydafrika var ikke bare et praktisk Udslag af Ministeriet Salisburys handlekraftige Beslutsomhed i et alvorligt Øieblik, men ogsaa et vægtigt Vidnesbyrd om den overhængende Fare, Riget befandt sig i.

Rent menneskelig set talte alle Omstændigheder for, at Fædrelandet lod den gamle Feltmarskalk være i Ro. Han var født i 1832 i Indien af irske Forældre og var traadt ind i Armeen i 1851 som Underløjtnant ved Artilleriet. I en Tjenestetid, som varede i 41 Aar, var han steget gjennem alle Grader til den høieste han kunde naa, — Overgeneral over den indiske Armé. Bortset fra sine første Tjenestear, da han under

det bekjendte Oprør i Indien i 1857 fik „Victoriakorset“ for personlig Tapperhed, havde Frederic Roberts — saa er hans borgerlige Navn — havt liden eller ingen Anledning til at gjøre sig bemærket, og i Virkeligheden var han allerede en Mand i 47-Aarsalderen, da han første Gang henlede Verdens Opmærksomhed paa sig ved sin glimrende Ledelse af Felttoget i Afghanistan i 1879. Under den sviende Harme over Nederlaget ved Majuba Hill i 1881 blev det indtrængende forlangt i Krigspartiets Organer, at Seirherren fra Afghanistan skulde sendes til Sydafrika for at gjenoprette den britiske Vaabenlykke, men den Gladstone'ske Fredspolitik satte i Løbet af nogle Uger en Bom for hans Ærgjerrighed, og i 18 lange Aar maatte han vente, før Leiligheden bød sig igjen. I hele dette lange Tidsrum havde han været den samme pligtopfyldende, reformerende, energiske Arméchef som bestandig, kjendt og afholdt af Soldaterne under Kjælenavnet „Bobs“. Men udenfor Armeen var han praktisk talt en ubekjendt for den yngre Slægt, da han i „Den sorte Uge“ blev kaldt frem for Nationens og Rigets Front, og Overledelsen helt og holdent blev lagt i hans Haand. Ogsaa han havde — som vi har hørt — faaet sin personlige Del af „den sorte Uges“ Smerte ved Tabet af sin eneste Søn, men da Pligten kaldte, forlod han sin sørgende Hustru og to voksne Døtre i Irland, og en Uges Tid efter Slaget ved Colenso befandt han sig allerede paa Oceanet undervejs til Sydafrika — til Løsningen af den største Opgave, som endnu havde sat hans Personlighed paa Prøve som Menneske og Militær.

Den britiske Overledelse i Sydafrika havde til Dato begaet tre Hovedfeil, som absolut maatte undgaaes, hvis der skulde bli nogen Forandring i Situationen. Den havde tilsidesat den gamle prøvede Erfaringsætning, som er en af Napoleons geniale Militæropdagelser, nemlig at en Fremrykningshær aldrig bør ha mere end en enkelt Operationslinje. Der var Gang paa Gang foretat Frontangreb istedenfor omgaaende Bevægelser. Og endelig havde alle Overledelsens Planer været offentliggjort med saa megen Ligegladhed overfor de mulige Følger, at det i mange Tilfælde er et Under, at det ikke gik Briterne værre, end det gik. Det er Lord Roberts' Ære, at han med én Gang forstod disse Feil og foresatte sig ikke at begaa nogen af dem.

Som vi allerede har gjort opmærksom paa i et af de nærmest foregaaende Kapitler, var Situationen i Sydafrika ved Lord

Roberts' Ankomst i det væsentlige den, at Operationerne paa den sydlige og vestlige Krigsskueplads stod fuldstændig i Stampe, mens Hovedarmeen under Buller i Natal var den eneste, som var istand til at røre paa sig. Efter de enorme Troppeafsendinger, som var besluttet i „Den sorte Uge“, kunde Lord Roberts i den nærmeste Fremtid vente saa mange Regimenter, at han i Virkeligheden vilde være i Spidsen for en hel ny Armé, som kunde operere uafhængig af de øvrige Masser i en bestemt Retning og for hvert Fremstød opta flere og flere af dem i sig. Et Par Tal er her ganske oplysende. Mens der indtil 14. December 1899 — altsaa Dagen før Slaget ved Colenso — efter det britiske Krigsministeriums Opgave var landsat i alt 55 854 Mand i Sydafrika, var der omkring 10. Februar 1900, da Lord Roberts begyndte sin Fremrykning, ankommet ikke mindre end 101 716 Mand. Disse Tropper vedblev at lande Slag i Slag udover hele Januar, og Lord Roberts, som imidlertid havde bestemt sig til at løse Floken paa den vestlige Krigsskueplads, tilbragte Tiden med de mest indgaaende Forberedelser til det store afgjørende Fremstød. Navnlig gjaldt det at faa Hæren fuldt udrustet med de nødvendige Transportmidler, saa den kunde operere uafhængig af Jernbanelinjen — en fuldstændig ny Taktik, som ikke en eneste af de britiske Generaler hidtil havde drømt om. Alt dette tog naturligvis sin Tid, og først henved fire Uger efter sin Ankomst kunde Lord Roberts forlade Kapstaden og begi sig til den egentlige Krigsskueplads ved Modder River, hvor han indtraf 9. Februar.

I de to Maaneder, som var gaat siden Slaget ved Magersfontein, havde Cronje med en Stædighed, som blev skjæbnesvanger, undladt at udnytte en eneste af de Fordele, som hans glimrende Seir havde forskaffet ham. Istedendfor at forfølge sine oprevne, demoraliserede Fiender hvis Forbitrelse over den uduelige Lord Methuen var saa stor, at de nægtede at lystre ham længer, havde Cronje trukket sig tilbage i sine Skyttergrave bag Pigtraad og levende Hegn. Her laa han med sine Burghers Uge efter Uge som en Bjørn i Hi færdig til at ta imod et nyt Angreb, men fast bestemt paa heller ikke at røre sig, før Fienden kom marscherende op lige foran Indgangen paa samme Maade som sidst. I disse to Maaneder blev hans Burghers demoraliseret og ude af Stand til at slaas, mens Briternes Kamplyst øgedes ved den stadig friske Tilstrømning til

Rækkerne og den Tillidsfuldhed, som Lord Roberts' Ledelse indgjød paa alle Hold. Paa denne Maade kunde de britiske Forberedelser træffes fuldstændig uforstyrret, og da Fremrykningen begyndte, var i Virkeligheden Resultatet givet. 6000 Burghers med 6 Kanoner — mod 50 000 Britere og 120 Kanoner — det var Forholdet i Styrke uden Hensyn til Forhaabningerne og Kamplysten hos de sidste og Sløvheden hos de første.

Alligevel kunde Situationen ha været reddet ved et hurtigt Tilbagetog, og den sørgelige Dag undgaat, som endte med Overgivelsen ved Paardeberg. Det manglede ikke hverken paa Raad eller Opfordringer fra de kyndigste Autoriteter, men det var som Cronje hverken hørte eller saa i sin seige Trods. Aldrig har det gamle klassiske Ord: Den Guderne vil ødelægge, slaar de med Blindhed — godtgjort sin Sandhed paa en mere overbevisende Maade end her. Mens Cronje ventede et Frontangreb paa sine Forskansninger ved Magersfontein, var Lord Roberts allerede paa Vei med at foreta en omgaaende Bevægelse østenfor Jernbanelinjen til Kimberley, som vilde ringe ham inde, før han vidste Ordet af det.

Major Albrecht, en fremragende tysk Officer, som kommanderede Oranjestatens Artilleri, var den første, som underrettede Cronje om den truende Fare allerede samme Dag (10. Febr.) som den britiske Fremrykning begyndte.

„Engelskmændene kommer og tar Dem i Flanken, General!“ ropte han.

„De fjerner sig aldrig fra Jernbanelinjen“, svarede Cronje afgjørende fra Bunden af sin Skyttergrav.

Dagen efter kom den østerrigske Officer, Grev Sternberg, som senere har offentliggjort en Del meget livfulde Erindringer om sin Deltagelse i Felttoget paa Boernes Side, med samme Meddelelse. Cronje og hans Burghers bare trak paa Skuldrene. Hvad var det for Snak? Det britiske Infanteri holdt sig altid til Jernbanen, og nu skulde det med én Gang være faldt paa at gi Jernbanen en god Dag og marschere langt ud paa Vidden!

Grev Sternberg gav sig ikke. Dagen efter leverede han en ny Rapport, som gik ud paa, at Briterne havde besat Jacobsdal i øst for Jernbanelinjen og nu var under Fremrykning videre mod nordvest, mens deres Kavalleri allerede var naaet frem

til Kimberley. Da fik Cronje og hans Burghers sig en god Latter, fortæller Grev Sternberg. Vilde han nu komme og indbilde dem sligt noget ogsaa?

Endelig indsaa Cronje sin Feiltagelse, men da var det allerede fem Dage forsent, og i Leiren var alt i den vildeste Forvirring. Han gav Ordre til at gaa tilbage i Retning af Bloemfontein, men nu var det hans Burghers, som nægtede at lystre. Oranjeboerne, som var ængstelige for sine Gaarde, vilde hjemmefortest mulig, mens Transvaalboerne — Cronjes egne — vilde bli. Der spildtes en hel Dag med Krigsraad om Spørsmaalet: bli eller ikke bli. Saa bestemte de sig alligevel til at bryde op. Men det viste sig snart, at hele Marschen gik for langsomt. Navnlig var de store Kanonvogne, som var forspændt med 12 Par Trækokser, stærkt iveien.

„Skynd paa!“ roste Major Albrecht.

„Jeg kan ikke marschere fortere end mine Trækstude“, svarede Cronje med uforstyrret Ro.

„La' Deres Trækstude bli igjen, da!“

„Jeg lar aldrig mine Trækstude bli igjeu“, lød det med Overbevisning.

Natten til 16. Februar befandt Cronje sig paa den nordlige Bred af Modder River. Trods al den Tid, som var spildt, var Veien nordover endnu aaben for Cronje og hans Burghers, og hvis Major Albrechts Raad var blit fulgt, er der ingen Tvil om, at det kunde ha lykket ham at bringe sine Tropper i Sikkerhed. Baade Folk og Dyr var imidlertid saa udmattet efter sin forcerede Marsch, at han blev nødt til at la dem faa nogle Timers Hvil, mens det britiske Kavalleri under French blev skudt videre nordover i Løbet af samme Nat for at afskjære Cronje Veien. Dagen efter gik Flugten videre, men Trækokserne var fremdeles iveien, og det lykkedes ham ikke at komme tidsnok forbi paa Veien nordover til ikke at bli indhentet og afskaaret af Frenchs Kavalleri. Hermed var alle Veie stængt, og Cronje haabløst omringet af Lord Roberts, Lord Kitchener, en General ved Navn Kelly-Kenny, som var meget omtalt i de Dage, og endnu fire andre Generaler.

Nu begyndte en ti Dages Elendighed, som kaster et forsonende Skjær over Cronjes Optræden og trods alt fylder os med Beundring for Manden. Han havde, som vi har hørt, ved sin egen fortvilede Stædighed ført sig selv og sine Burghers op i

denne forfærdelige Situation; men nu, da han stod der med den uundgaelige Skjæbne for Øie, var det som han vokste under Ulykken, og hans Trods forstenede sig i en Modstand udover Menneskers almindelige Evne. Fra 17. til 27. Februar laa han med sine Burghers ved Paardeberg Drift i Skyttergrave opkastet langs Floden, som flød med Lig af Heste og Folk. Over Hoderne paa dem rasede de tropiske Tordenstorme, Lyn glimtede, det britiske Artilleri fyrede, Regnet strømmede, og i Skyttergravene stod Folkene mangesteds i Søle næsten til Livet. Boerne havde for en stor Del sine Kvinder og Børn med, hvad der naturligvis i endnu højere Grad bidrog til at gjøre Situationen fortvilet. Men Overgivelse var der ikke Tale om trods alle Bønner og Klager fra de ulykkelige omkring ham og trods Opfordringer udenfra fra hans mægtige Modstander.

Nogle Dage efterat Indeslutningen var begyndt, fik Lord Roberts vide, at Boerne havde sine Kvinder og Børn med. Han tilbød fri Passage for dem, men Cronje afslog Tilbudet, uvist af hvilken Grund. Da indsaa Lord Roberts, at det ikke kunde nytte at underhandle længer med denne Mand, og han bestemte sig isteden til at tvinge ham ved en overlegen Beskydning. Han lod sine Kanoner kjøre op — Batteri efter Batteri — i nord og syd, i øst og vest — og lod alle Ildsvælg aabne mod de Indesluttede.

Da blev Boerne rædde. Skyttergravene gjenlød af Kvinders og Børns Fortvilelse, Mennesker og Dyr tumlede døde og saarede om hverandre, Jord og Sten sprutede under Eksplosionerne, Stumper af Vogne og Kanoner fløi.

„Overgi Dem!“ lød det fra alle Kanter.

„Jeg holder ud til Døden!“ svarede Cronje uforstyrret.

En hel Uge gik med nye Lidelser og nye Raab om Overgivelse. Cronje var ubevægelig. Midt i den værste Bombe-regn var hans Træk ligesaa stenhaarde som overfor Børns og Kvinders Klager. Det var som om han var hævet over almindelige dødeliges Følelser.

Snart havde han ikke alene Briterne, men sin egen Hær imod sig.

Overgivelse! Overgivelse!

Det steg til et brusende Krav midt i Rædselen og skyllede som en Stormbølge op mod denne Stenmand med hans dødsforagtende Trods.

„Jeg holder ud til Døden“, svarede Cronje uforstyrret.

Og i 10 Dage var der ingen, som fik Bugt med ham.

Da tog Boerne Sagen i sin egen Haand og erklærede i samlet Krigsraad, at nu skulde Overgivelse finde Sted, enten Cronje gik med paa den eller ikke. Da var der intet Valg længer. Overvunden, ikke af Briterne, men af sine egne maatte Cronje tømme Lidelsens Bæger tilbunds.

Overgivelsen fandt Sted 27. Februar 1900 — nøiagtig 19-Aarsdagen for det britiske Nederlag ved Majuba Hill. Henved 5500 Mand — 4000 Transvaalboere og 1500 Oranjeboere — maatte overgi sig paa Naade og Unaade til de overmægtige Fiender med hele sin Bagage og 6 Kanoner.

Endnu samme Aften, som Overgivelsen fandt Sted om Morgen, blev Cronje, ledsaget af sin Hustru, sin Svigersøn og et Par andre sendt til Kapstaden med Jernbanen. Fra Kapstaden blev han overført til St. Helena — Napoleons berømte Fangeø — hvor han steg iland ligesaa forstenet ubevægelig, ligesaa trodsig, ligesaa overlegen som sin udødelige Forgjænger.

Der har han ventet i over to Aar, den gamle Bonde, til Freden endelig kom — ventet og haabet i Tro paa den Gud, som hans Landsmænd engang knyttede sammen med ham i Feltraabet: Gud og Cronje!

KAPITEL XIX.

Det store Vendepunkt. General Bullers sidste Fremrykning. Boernes Forsvar. Botha overstemt i Krigsraadet. Ladysmiths Undsættelse. Jubelen i London. Afslaaet Fredstilbud.

„Der er Øieblikke næsten i ethvert Felttog, da et eneste dristigt, velrettet og vel ledet Stød er istand til at fravriste Lykken usædvanlige Resultater“.

Denne Bemærkning, som vi engang har stødt paa i en samtidig britisk Korrespondance om den sidste fransk-tyske Krig, har aldrig bevist sin Rigtighed paa en mere slaaende Maade end i Tiden umiddelbart efter Lord Robers' Optræden i Boerkrigen. I Dagene omkring 10. Februar 1900, da han be-

gyndte sin Fremrykning mod Modder River, stod Kimberley og Ladysmith i Fare for at bli indtat, mens samtlige britiske Generaler med Undtagelse af Sir Redvers Buller var fuldstændig lammet i sine Operationer. Sytten Dage senere var hele Fremrykningslinjen klar, og Cronje med over 5000 Burghers britiske Fanger. I Løbet af de samme Uger blev Kimberley undsat, og i de første Dage af Mars slog endelig Befrielsens Time for Ladysmith. Alt dette var skeet med et forholdsvis ubetydeligt Tab af Menneskeliv — en Kjendsgjerning, som ogsaa fortjener at nævnes til Lord Roberts' Ære. I det hele tat er det ingen Overdrivelse, naar en britisk Forfatter gir sin Begeistring Luft i de Ord, at „en eneste Mesterhaand i et Øieblik havde forvandlet Englands Nat til Dag og bragt os ud af den Mare af Misopfatning og Nederlag, som saalænge havde hvilet knugende over vor Folkeand“.

Alligevel vil det være uretfærdigt at underkjende Betydningen af den utrættelige Sir Redvers Bullers tredie Gangs Fremrykning i Natal omtrent samtidig med Lord Roberts' Fremstød paa den vestlige Krigsskueplads. Efter Nederlaget ved Spion Kop og sit anden Gangs Tilbagetog [over Tugela var General Buller ikke langt fra at være en ligefrem latterlig Person i det almindelige Omdømme. I det britiske Underhus blev Krigsministerens Meddelelse om, at Sir Redvers paany var gaat over Tugela afbrudt af en ironisk Forespørsel om han ikke ogsaa var gaat tilbage igjen — en Bemærkning, som blev modtat med stormende Jubel og vakte ligesaa udelt Munterhed, da man saa den i Aviserne. Kort sagt, hele General Bullers tredie Gangs Fremrykning mod Ladysmith vakte saa liden Opmærksomhed som vel mulig, og da den — som vi snart skal komme tilbage til — endelig lykkedes, gik Resultatet ind som et Led i Lord Roberts' Operationer og blev betragtet som en naturlig Følge af hans Overlegenhed og Held.

Sir Redvers Buller begyndte sin Fremrykning 5. Februar og krydsede Tugela ved Potgieters Drift, som endnu var i hans Besiddelse trods Nederlaget ved Spion Kop. Hensigten var at omgaa Boernes venstre Fløi ved et Sted, som heder Dornkloof paa Nordsiden af Tugela, hvor et lavt Høidedrag ved Navn Vaalkranz fortsætter i vestlig Retning til et Endepunkt, som heder Brakfontein. Mellem Brakfontein og Spion Kop gaar en Vei til Ladysmith, mens en anden Vei løber mellem Vaalkranz

og Dornkloof. Det var denne sidstnævnte Vei General Buller bestemte sig for, mens han til en Begyndelse lod en af sine Undergeneraler foreta hvad der i Militærsproget kaldes „Demonstration“ ad førstnævnte Vei. Hele Affæren faldt imidlertid yderst uheldig ud, væsentlig paa Grund af den Sendrægtighed og Ubeslutsomhed, som prægede de britiske Operationer, og det var saa langt fra, at Buller blev istand til at omgaa sine hurtige Fiender, at han i det afgjørende Øieblik i Virkeligheden befandt sig ret overfor deres ypperlig befæstede Centrum. En ny Fremrykning under disse Omstændigheder vilde efter al menneskelig Beregning være ensbetydende med et nyt Colenso, og heller end at sætte alt paa Spil i et fortvilet Frontangreb, valgte General Buller at foreta et tredie Gangs Tilbagetog over Tugela efter at ha mistet omtrent 400 Mand.

Den uheldige General havde imidlertid ligesaalidt denne Gang som tidligere trukket sig tilbage i den Hensigt at gi op. Han havde engang foresat sig at udsætte Ladysmith, og dette Forehavende kunde intet i Verden tvinge ham til at slippe. Nederlag, Afsættelse, Latter, sviende Kritik, og nu kanske det aller værste — at en anden vilde komme til at høste Æren af alle de tunge Maaneders Anstrængelser — alt dette prellede virkningsløst af mod Sir Redvers Bullers selvopofrende Fædrelandskjærlighed. Allerede et Par Dage efter, at han havde været nødt til at gaa tilbage, besluttede han sig derfor til en ny Fremrykning, som paa Grund af sin umiddelbare Sammenhæng med Ekspedition Nr. 3 mere maa betragtes som en naturlig Fortsættelse af den end som et selvstændigt Fremstød paa Grundlag af en ny Plan.

Hensigten var ogsaa denne Gang at omgaa Boernes venstre Fløi, og efter alt hvad der var skeet i snart et Fjerdingsaar var det umuligt — saa vidt Mennesker kunde se — at Foretagendet kunde mislykkes. I Virkeligheden var alle de Feil begaaet, som overhodet kunde begaaes, og som der overhodet var noget at lære af. Der var forsøgt Frontangreb med Resultatet Colenso. Der var foretat omgaaende Bevægelse paa høire Fløi med Resultatet Spion Kop. Der var prøvet omgaaende Bevægelse paa venstre Fløi, som paa Grund af den altfor store Langsomhed var blit til den nye Centrumsaffære ved Vaalkranz, som vi netop har omtalt. Med andre Ord, det var en given Sag, at naar der blev gjort et nyt, velrettet, hur-

tig Fremstød med det Maal for Øie at omgaa Boernes venstre Fløi, vilde Resultatet naaes. Alligevel tog det hele 3 Ugers haard Kamp at naa frem, og det vilde utvilsomt ha varet endnu længer, hvis ikke en Del af Oranjeboerne havde forladt Beleiringshæren og ilet hjem for at forsvare sit eget Land ved den foruroligende Meddelelse om Lord Roberts' Fremrykning. Boernes Modstand overfor Sir Redvers Buller paa denne sidste Del af hans Fremrykning var — bortset fra et enkelt Feilgreb — paa hvert eneste Punkt beundringsværdig. Deres Styrke var minket i Tal; der var Modløshed at spore over den seirrige britiske Fremrykning paa den vestlige Krigsskueplads; Overmagten var paa alle Punkter overvældende. Men endda var de seige Bønder fast bestemt paa at gjøde hver Fodsbred Jord i Blod. „Aldrig i Verden har der fundet et Tilbagetog Sted, som de gjenlevende har havt mindre Grund til at skamme sig over“, siger en britisk Forfatter under Omtalen af en mere end almindelig blodig Affære i disse 3 Ugers Kamp. „De holdt ud til Ydergrænsen for menneskelig Seighed“. Disse Ord kan uden Overdrivelse anvendes om hele Boernes Forsvar under denne Bullers sidste Fremrykning mod Ladysmith. Ialt mistede Britterne paa denne Marsch 1600 Mand, mens det samlede Tab i alle de Ekspeditioner, som var gjort for at undsætte Byen, beløb sig til over 5000

Det vilde være uretfærdigt ikke at yde Ladysmiths Forsvarere den mest ubetingede Anerkjendelse for den Udholdenhed, hvormed de i 118 Dage havde baaret alle Beleiringens Lidelser. Ligesaa lidt lar det sig benægte, at Sir Redvers Buller efter sine mange Feilgreb havde udført en Daad, som der vil staa Agtelse af gjennem Tiderne, da det lykkedes ham at undsætte Byen. Men paa den anden Side maa det indrømmes, at Boernes Stilling, som vi allerede har antydnet, nu var vanskeligere end nogensinde, da den maatte forsvares paa saa mange Kanter. Endelig kom ogsaa den Omstændighed til, som ikke kan betones stærkt nok, nemlig at den gamle Overgeneral Joubert paa dette Tidspunkt allerede var dødssyg, mens den unge Botha endnu ikke magtede at gjøre sin Autoritet gjældende. Denne middelmaadige Taler i Volksraadets Hverdagsanliggender blev storslagen i Krigsraadet, da Spørsmaalet stod om, hvorvidt Stillingerne syd for Tugela skulde rømmes i Dagene omkring 20. Februar, paa en Tid, da Buller allerede var kommet langt paa sin Frem-

rykning. Militært Skarpblik, Forstaaelsen af den moralske Virkning, et saadant Tilbagetog vilde øve paa hans Landsmænd, Fædrelandsfølelsen og Ungdommens trodsige Mod — alt forenede sig hos Botha i dette Øieblik og slog Gnist i en Tale, som lyste mægtig op i Modløshedens Graaveir. Men de forsigtige seirede alligevel — seirede i Voteringen, som det jo tilslut næsten bestandig kommer an paa. Dette ene Feilgreb ødela hele det glimrende Forsvar til Dato. Tilbagetoget blev besluttet, og med Tilbagetoget kom alt, hvad Botha havde forudset — ikke bare den rent ydre Begivenhed, at Ladysmith blev befriet, men det som var endnu værre, at hele Boernes Modstandsevne ramlede sammen paa et Tidspunkt, da der endnu ikke var tabt noget større, samtidig med, at Fiendens Mod og Kamplyst steg med hver eneste Dag, efterhvert som hans mægtige Masser skyllede som en Stormbølge over Natals Sletter og Høidedrag. Dette Bothas Forsøg paa at bevæge sine Landsmænd til ikke af Forsigtighedshensyn at opgi en eneste Kopje, som kunde værges, og de Muligheder, som endnu kunde være tilstede, hvis Raadet var fulgt, fortjener at nævnes som det sidste og sørgeligste Led i de Begivenheder, som gik forud for Ladysmiths Befrielse. Det var som Boerne baade med og mod sin Vilje hjalp til at gjøre den britiske Triumf saa mægtig som mulig.

Ladysmith blev undsat 2. Mars 1900, og den følgende Dag fandt det høitidelige Indtog Sted under rørende Scener med Udbrud af de bedste Følelser, som rører sig i Menneskesjælen, naar Dagen endelig rinder med Sol og Glæde efter lange Maa neders pinefuld Venten og trøstesløse Savn. Desværre kan vi ikke sige det samme om den Bevægelse, som Efterretningen om Ladysmiths Undsættelse vakte rundt om i det britiske Verdensrige, og da navnlig i England selv. „Glæden og Begeistringen gik over alle Grænser“, heder det i en Korrespondance fra London til en af vore Kristiania-Aviser. „Natten (mellem 2. og 3. Mars) gjenlød af hæse Leveraab blandet med Sang og Musik. Harmonikaer, Trompeter, Sækkepiber, Horn, Skralder og Trommer overdøvede hverandre i det helvedeslignende Kor“. Folk var aldeles øre, fortsætter Korrespondenten. Fædrelandsbegeistringen og Whiskyen flød sammen i et eneste Brøl. Politiet blev tyranniseret af Pøbelen, som tillod sig de utroligste Frækheder; der var intet, som ikke blev taalt. De nationale Farver — *Union Jacks* røde, hvide, blaa — var et beskyttende Mærke

for Raaskaben saavel som et Symbol paa den noblere Glæde. I Løbet af Dagen, som gik forud for denne sælsomme Nat, blev alt muligt dekoreret med den — Heste, Svorvogne, Drosker, Lygtepæle, Gesimser. Folkemassen øgede til Trængsel i de store Hovedgader i City — en stuvende Trængsel af aldeles fortunlede Mennesker, syngende og brølende med Flag i Hænderne, Flag i Hattene, Flag i Brystet, overalt hvor der kunde fæstes en Hægte eller stikkes en Naal, og over dem i Luften *Union Jack-Konfetti* — en dryssende Regn af hvidt og rødt og blaat i det uendelige. Paa Forretninger var det ikke at tænke. Børsen gjenlød af Melodien til *Rule Britannia* og *God save the Queen* istedenfor af den summende Snak om Aktier og Noteringer. Kontorfolk kom styrtende ud paa Gaden barhodet med Pennen bag Øret for at gi sin umiddelbare Begeistring Luft i et Hurra eller en Visestump, eller for at faa sig et lidet Flag i Knap-hullet. Kort sagt, Begeistringen antog saadanne Former, at den nulevende Slægt til Dato aldrig havde oplevet noget lignende.

Der er britiske Forfattere, som paastaar, at der i al denne Jubel ikke laa et Fnug af Had til Boerne. Denne Paastand er selvfølgelig altfor naiv til at nogen udenforstaaende kan tro paa den. Vistnok er det saa, at Glæden og Begeistringen over Lady-smiths Befrielse i nogen Grad maa betragtes som en Maalestok for Angsten og Uroen i de lange Maaneder; men bare et dybt Racehad er alligevel istand til at skabe en saa lidenskabelig ophidset, en saa fjollet fanatisk Seiersrus som ved denne Leilighed. Hvad der kan siges om London, gjælder praktisk om alle Byer i England i denne Tid — store og smaa. Og endnu var — som vi senere skal høre — ikke Høiden af Glæde, ikke Dybden af Raaskab naaet.

Et Par Dage efter gjorde Præsidenterne Krüger og Steijn sit første Fredstilbud overfor den britiske Regjering. Ligesom de i selve Ultimatum af 11. Oktober 1899 havde erklæret sig villig til at henskyde hele Stridsspørsmaalet under Voldgift, udtalte de nu, at de kun havde gaat til Krig for at værges sin nationale Uafhængighed, og at de var villige til Fred paa Betingelse af Republikernes fortsatte Eksistens som selvstændige Stater og Amnesti for de Hollændere i Kapkolonien, som trods sit Undersaatforhold til det britiske Rige havde kjæmpet for Boernes Sag. Det er overflødigt at notere, at Lord Salisburys Svar, som bærer Datoen 11. Mars 1900, var absolut afvisende.

De smukke Ord fra November 1899: „Vi søger ikke Guld-distrikter og vil ingen Landsudvidelse“, var nu forandret til: „Ikke en Fille af Uafhængighed“. Vi har tidligere hørt, at denne Forandring i Programmet forberedtes i „Den sorte Uge“. Nu i denne lyse Uge blev den beseglet for Alverden.

XX.

Christian De Wet. Fra Paardeberg til Bloemfontein. Den enteriske Feber.
De Wet i Marken. Dobbeltfælden ved Sannahs Post.
General »Rygværkers« sidste Stormberg.

Den britiske Regjerings Afslag paa Præsidenterne Krügers og Steijns Fredstilbud havde nærmest tilfølge, at Boerne, som en Stund havde været aldeles forstumlet under Skredet af sine Ulykker, nu fik fuld Klarhed over Stillingen. De forstod, at deres overmægtige Fiender havde sat sig til Opgave at udslætte dem af de frie Nationers Tal, og at der ikke var noget at vinde hverken ved Underhandlinger eller Overgivelse. Det eneste, de havde igjen, var Fortvilelsen — den seige, stolte, dødsforagtede Fortvilelse, som saa ofte har gjort Underværker i Historien. Denne Følelse var det, som nu blev deres moralske Reisning i et Øieblik, da de var nær ved at opgi sig selv, og ikke det alene — de fik ogsaa den Lykke at se den levendegjort i en af de største Førere, hvis Mod og Geni nogensinde et Folk har paakaldt i Nødens Stund. Hans Navn er *Christian De Wet*.

I Løbet af de to Aar, som er gaat, siden han i Mars 1900 for første Gang forbausede Verden ved de Bedrifter, som vi i det følgende skal komme nærmere tilbage til, er der efterhaanden vokset op en hel Legende om hans Navn. Hans storslagne Ekspeditioner gennem Strækninger paa tusener af Kilometer; hans List og Raadsnarhed, som Gang paa Gang har gjort de engelske Generalers uhørte Anstrængelser tilskamme; hans Marscher frem og tilbage over Blokhustlinjer, som Briterne mente var umulige at passere; hans pludselige Overfald, som oftere har tilføiet dem betydelige Tab helt ned i aller sidste Perioder af Krigen — alt dette har bragt hans Personlighed paa en Af-

stand, som gjør det vanskeligt for os at faa nøgterne, virkelig paalidelige Oplysninger om ham. I en Beretning har vi f. Eks. set ham fremstillet som en stille, fordringsløs Bonde med en yderst mangelfuld Uddannelse, men i Besiddelse af en ubøielig Energi og en udpræget sund Sans. I en anden Beretning har vi læst, at han hører til en af Oranjestatens fornemste Familier, og at han ikke bare er paa Høiden af Tidens Dannelse, men at han endog har studeret i London og tat intet mindre end den juridiske Doktorgrad. Hans brede, firskaarne Skikkelse med det karakteristiske Ansigt er forlængst præget i Millioners Erindring, og saa kjendt som han er blit os, kan vi i grunden ikke tænke os denne Sydafrikas Hannibal anderledes. Uden at kunne bevise det modsatte vægrer vi os derfor uvilkaarlig ved at fæste Lid til en britisk Forfatter, som fortæller, at De Wet er saa nærsynt, at han stadig er nødt til at bruge farvede Brillen. Personlig mener vi, at Sandheden er at søge nogenlunde i Midten af alle disse Historier. De Wet er en velstaaende Bonde i 50-Aarsalderen med en militær Erfaring, som gaar tilbage til Majuba Hill, og et Racehad til Briterne, som har slumret som et Instinkt i hans Slægt. Ligesom Botha i Transvaal kom ogsaa De Wet meget tidlig ind i Politiken og var en kort Tid Medlem af Volksraadet — det høieste Maal for den almindelige Boer-ærgjerrighed. For De Wet var Politiken snarere en Plage end en Behagelighed, og med den Egenraadighed, som er et af de mest typiske Træk hos ham, satte han sig ganske rolig udover alle parlamentariske Former. Naar Debatterne efter hans Mening var for ubetydelige til at han gad ofre sin Tid paa dem, pleiede han at gaa sin Vei og isteden kjøre hen paa det nærmeste Marked med sit Korn og sine Poteter, mens de andre diskuterede. Efter en slig Optræden kan man ikke fortænke hans Vælgere i, at de benyttede den første Anledning, som bød sig, til at bytte Repræsentant. Men paa den anden Side har denne Omstændighed utvilsomt været til Skade for Boernes Sag, fordi De Wet derved blev skudt i Baggrunden og saaledes ikke fik Anledning til at faa Ledelsen, før Nederlaget næsten ikke lod sig gjenoprette. Det fortælles, at han kommanderer sine Folk med en „Sjambok“ (Svøbe af Bøffelhud), og at han behandler de Sorte med hele sit Folks typiske Føragt. Alligevel er han hverken nogen Tyran eller nogen Blodhund. Hans ridderlige Natur krymper sig ved Synet af de værgeløse over-

vundne, og man har set Taarer i hans Øine paa hans Gang mellem Sygebaarerne. Hans Retfærdighedsfølelse er paa Høide med hans Strenghed, og hans Burghers tilgir den sidste for den første. Saaledes er han, denne enestaaende, overraskende, geniale De Wet — denne „flyvende Hollænder“, som man har kaldt ham, hvis Navn vil straaale i Historien, naar de fleste af hans britiske Forfølgere — Generaler som Kelly-Kenny, Rundle, Broadwood, Jan og Bruce Hamilton, Methuen og andre — forlængst er dækket af Middelmaadighedens Glemsel.

Efter Seiren ved Paardeberg havde Lord Roberts ustanselig fortsat sin Fremrykning, og efter et Par mindre Træfninger ved Abrahams Kraal og Poplars Grove, som ligger paa Veien til Bloemfontein — Oranjefristatens Hovedstad — blev denne By indtat af Briterne 13. Mars 1900. Hermed var denne enestaaende Marsch afsluttet, som britiske Forfattere har karakteriseret som en af de mest glimrende Præstationer i den britiske Armés Historie, men som paa den anden Side ogsaa maa siges at være bygget mere paa dristig Slumpelykke end paa sindig Beregning. Lord Roberts' Fremrykning over Hals og Hode i det fiendtlige Land med en Armé, hvis Soldater befandt sig paa halv Ration, og hvis Heste var saa udmattede, at de ikke kunde spores til mere end en respektabel Gang, samtidig med at hans eneste Forbindelseslinje sydover laa aaben — alt dette er saa vægtige Indvendinger mod Lord Roberts' Rekordmarsch, at den militære Kritik med fuld Ret har fældet den skarpeste Dom over den. Det er værd at notere, at Lord Roberts ved denne Leilighed fulgte akkurat samme Fremgangsmaade som ved Felttoget i Afghanistan i 1879, da han ogsaa styrtede sig midt ind i et fiendtligt Land i Ilmarsch mod dets Hovedstad og først bagefter tænkte paa at sikre sin Fremrykningslinje. Havde hans Modstandere i begge Tilfælde været talrigere og mere øvet, vilde han utvilsomt ha kommet i ikke bare en yderst farlig Situation, men ogsaa faat sin videre Fremrykning fuldstændig lammet og kanske tilslut været nødt til at tiltræde et besværligt Tilbagetog. Denne svage Side ved Lord Roberts' Marsch mod Bloemfontein er paa en Gang Hovedaarsagen til den lange Uvirksomhed efter Byens Indtagelse og den naturlige Basis for De Wets berømmelige Tog østfor Bloemfontein i Slutten af Mars og Begyndelsen af April 1900.

Da *Union Jack* blev heist over Regjeringsbygningen i Oranje-

fristaten Hovedstad, var Briternes Stilling den, at deres Armé, som udgjorde en Styrke paa ikke mindre end 50 000 Mand, stod i Hjertet af et fiendtligt Land støttet paa en eneste Jernbanelinje, hvis Længde var over 1200 Kilometer og som kunde afskjæres bag dem paa en hel Række vigtige Punkter. Paa denne ene Linje maatte alt skaffes frem — „fra Støvler til Hospitalletter“, som en britisk Forfatter siger — da Armeen bogstavelig talt ikke eiede mere end den stod og gik i. Soldaternes Forplejning havde, som vi allerede har antydnet, længe været yderst mangelfuld, og endnu værre havde Sprængmarschen tat paa Hestene og Muldyrene. Ifølge en britisk Beretning, som der ikke er nogen Grund til at dra i Tvil, skal 10 000 af disse Dyr være blit slidt op i Løbet af den Maanedes Tid, som Fremrykningen havde været, mens Størsteparten af deres Røglere og Ryttere enten var døde eller var saa overanstrengte, at de for en lang Tid fremover var aldeles umulige til Anvendelse i aktiv Tjeneste. Det var „Bagsiden af Medaljen“ — den virkelige Forfatning, som den seirrige, britiske Armé i Oranjestaten befandt sig i. Men sammen med Briterne var der ogsaa rykket en anden Fiende ind — eller rettere sagt ud, siden han altid hører hjemme der — en usynlig Fiende, som nu tog grusom Hævn over de fremmede Erobrere. Hans Navn er „den enteriske Feber“. Den blev nu Boernes mægtigste, mest trofaste Forbundsfælle i Løbet af de nærmeste Maaneder.

Den enteriske Feber, som er en speciel Art af Tambetændelse, er saa almindelig udbredt i Sydafrika, at de britiske Aviser for Bekvemmeligheds Skyld gjerne har havt følgende staaende Overskrift over sine Døds- og Sygelister fra Krigen: „Enterisk Feber, hvor ikke anderledes anført“. I Bloemfontein er denne farlige Sygdom, hvad Lægerne kalder „endemisk“ — eller „stedegen“ — men ved forsigtig Omgang med Drikkevandet, som det fremfor alt kommer an paa, har Oranjeboerne under normale Forhold ingen Vanskelighed ved at holde Feberen nede. Det vældige Indryk, som nu fandt Sted af den britiske Armé, som efter hvad man mener, havde paadraget sig Feberen under sit 10-Dages Ophold ved Paardeberg, ledede til Udbruddet af en Epidemi, som paa den ene Side skyldtes de britiske Soldaters uforsigtige Nydelse af Vandet og paa den anden Side Hærens totale Mangel paa Filtreringsapparater. I Virkeligheden „begyndte den største Ulykke i hele Feltoget

med Besættelsen af Bloemfontein“, heder det hos en britisk Forfatter. Han tilføier som en Slags Undskyldning, at det paa den Tid „øiensynlig var politisk uklogt“ at fæste sig nærmere ved Elendigheden — hvilket vil sige, at der fra officielt Hold blev gjort alt for at holde Sandheden nede; men den Kjendsgjerning staar alligevel uimodsigelig fast, at Hospitalerne i over to Maaneder var proppet med syge. I et af dem, der rummede 500 Senge, laa der 1700 Mand; i et andet med 50 Senge var der 370 Tilfælde. I det hele var der ifølge en britisk Antagelse neppe mindre end 6—7000 Tilfælde — næsten allesammen yderst farlige og langvarige, selv om ikke Døden blev den endelige Udgang. Alligevel gjorde „Manden med Leen“ en betydelig Høst. „I Bloemfontein alene“, heder det i samme britiske Beretning, som vi netop har citeret, „døde der saa mange som 50 Mand paa en enkelt Dag, og ude paa Kirkegaarden bærer over 1000 nye Grave Vidnesbyrd om, hvor voldsom Epidemien var“. Det var disse fortvilede Forhold for den seirrige britiske Indmarschhær, som De Wet og hans Burghers nu søgte at udnytte paa enhver optænkelig Maade.

De Wet begyndte sine Operationer i Slutten af Mars med en Styrke paa 1400 Mand og 4 Kanoner og indviede sine Eventyr med den bekjendte Træfning ved Sannahs Post, som Boerne siger, eller som Briterne kalder det Kornspruit ikke langt i øst for Bloemfontein. For os Nordmænd har dette Slag en vis Interesse, forsaavidt som det blev overværet af vor Krigsstipendiat, Kaptein Allum, mens det fra et militært Standpunkt i sin Almindelighed maa betragtes som en af de djærveste og kløgtigste Fælder, som nogensinde er stillet fra Boerhold under hele Krigen. Boernes Hovedstyrke havde tat Stilling i en uhyre „Donga“ eller Vandrende, som var saa bred og dyb, at en Vogn kunde komme nedover Hellingen paa den ene Side, forsvinde i Dybet og ikke komme op igjen paa den anden Side før et Par Minutter. Denne Donga strakte sig tversover en Slette, som bare var afbrudt af to Høidedrag, som Briterne under General Broadwood vidste var i deres Magt. Da nu Briterne pludselig paa en ganske anden Kant blev angrebet af en betydelig Boerstyrke og ikke var istand til at storme dens Stillinger, var det derfor meget naturligt — eller rettere sagt det eneste naturlige, at General Broadwood tiltraadte Tilbagetoget over den Slette, som vi har nævnt, og som i Virkeligheden førte lige til Bloem-

fontein. Men derved gik han akkurat lige i De Wets Fælde. Det pludselige Overfald, som Briterne maatte anta var foretat for at lokke dem til en Storm, hvad de nu var for kloge til at gaa med paa efter alle sine blodige Erfaringer, var i Virkeligheden skeet netop i den Overbevisning, at de ikke vilde storme, men isteden tiltræde et fornuftigt Tilbagetog. Selvfølgelig endte det hele med en Katastrofe i det Øieblik De Wet lod sidste Led i sin Dobbeltfælde springe. Briterne som gik, saa at si, paa Hodet i Dongaen, gjorde alt, hvad der stod i menneskelig Magt for at redde Situationen, da de saa, hvilken Fælde de var faldt i, men alle De Wets Dispositioner var truffet med saadant Mesterskab, at der omtrent ikke var nogen Redning for de overrumplede Britere. Boernes Seir var fuldstændig. Omtrent 30 britiske Officerer og 300 Menige laa døde og saarede paa Sletten, mens 200 — eller efter en anden ikke-britisk Beretning over 400 — maatte overgi sig som Fanger. Desuden mistede Briterne over 100 Vogne fulde af en Mængde Forraad og ikke mindre end 7 Kanoner. Men det, som kanske var det værste ved hele Nederlaget, var den Omstændighed, at De Wet kom i Besiddelse af Vandledningen til Bloemfontein, saaledes at man der blev nødt til at ta sin Tilflugt til almindelige Brønde, hvorved den enteriske Feber fik en ny og farlig Næring.

Fire Dage efter Nederlaget ved Sannahs Post blev fem britiske Infanteriregimenter overrumplet ved et Sted, som heder Reddersburg, og tvunget til Overgivelse. Hovedskylden herfor blev vistnok ikke med fuld Ret lagt helt og holdent paa vor gamle Bekjendt, General „Rygværker“, som trods sin Affære ved Stormberg mod al Forventning havde faat Lov til at bli ved Armeen i sin tidligere Stilling. Nu maatte han bøde baade for Stormberg og Reddersburg og reise hjem med Skam, afsat fra Kommandoen som en uduelig Officer, til hvem britiske Soldaters Skjæbne ikke kunde betros.

En tredie ligeledes heldig Træfning for Boerne ved Ventersdorp satte Kronen paa De Wets glimrende Operationer. „I Løbet af 7 Dage paa en Tid, da Krigens Rygrad syntes at være brudt, havde vi mistet næsten 1200 Mand og 7 Kanoner“, siger en britisk Forfatter.

Intet Under, at Publikum hjemme blev yderst mistornøiet over denne uventede Vending i Begivenhedernes Gang. Det var jo næsten „Den sorte Uge“ op igjen, omend i en noget mindre Udgave.

KAPITEL XXI.

To Mænd. En kritisk Stilling. Træfningen ved Tabanchu. Mafekings
 Beleiring. »B.-P.« Skjæmt og Alvor. 17. Mai.
 Et Verdensrige paa Ende.

Omtrent samtidig med, at De Wet for en Stund gjenreiste Boernes sunkne Lykke, havde de den Sorg at miste to af sine bedste Mænd: General Joubert og Oberst Villebois Mareuil.

Saa forskjellige som disse to Mænd var i Evner og Uddannelse, mødtes de alligevel i flere af de ypperste Egenskaber hos en Mand og en Officer. Hos Joubert havde Slægtens 200 Aars Ophold paa afrikansk Jordbund ikke udslettet hverken den stolte Selvstændighedstrang, som i sin Tid havde nægtet at bøie Knæ for Ludvig den 14de eller det ridderlige Høisind, som er et af den franske Nationalkarakters mest typiske Træk. Villebois Mareuil var en vandrende Ridder, hjemløs i den franske Republik, en stolt, uafhængig Aand med egne Veie og egne Maal. Den gamle Boergeneral var Levendegjørelsen af den nationale Modstand. Den franske Oberst var Idealet af Mod og Offervillighed for en fremmed Sag. Døden hentede General Joubert paa Sotteseng i de sidste Dage af Mars 1900. Villebois Mareuil mødte den ude paa det aabne Veldt et Par Uger senere. Foran det uundgaaelige var Fædrelandet Jouberts sidste Tanke, og han udaandede i Udbruddet: „Aa, mit stakkars Land!“ Overfor en dobbelt Overmagt med Valget mellem Dødens Ære og Lord Methuens Naade, gir Villebois Mareuil sin lille Skare Ordre til at slaas til sidste Patron, og med 10 Landsmænd gaar han ind i „det ukjendte Land“ til sin gamle Chef og alle de andre, baade Venner og Fiender, som var gaat forud. Med Joubert og Villebois Mareuil gaar et Afsnit af Boerkrigens Historie i Graven. Det blev deres fælles Lod at segne paa Skilleveien mellem det gamle og det nye. De fik Anelsen af de kommende Ulykker, men blev forskaanet for at gennemleve dem i deres frygtelige Udstrækning. Det var forbeholdt andre Mænd med robustere Natur og opfindsommere Geni.

Imidlertid var De Wet trods de tre Seire, som vi omtalte i Slutten af foregaaende Kapitel, efterhaanden kommet i en meget kritisk Stilling. Med en Paagaaenhed, som gjør ham Ære, havde han omkring Midten af April ringet ind en britisk Af-

deling paa 1500 Mand ved et Sted, som heder Wepener paa Grænsen af Basutolandet i den sydøstlige Del af Oranjefristaten. Han havde haabet at kunne tvinge Fienden til Overgivelse, før det kunde lykkes Lord Roberts at sende den nødvendige Styrke til Undsætning; men dette Haab slog feil, og da den britiske General Brabant nærmede sig med omtrent 6000 Mand fra Bloemfontein, foretrak De Wet at gaa tilbage itide. Heldigvis for Boerne har de britiske Undergeneraler i Almindelighed aldrig været synderlig underrettet om sine Modstanderes Operationer, og General Brabant gjorde ingen Undtagelse fra den almindelige Regel. Det lykkedes derfor De Wet uden særlig Vanskelighed at krydse Dewetsdorp — det første Knudepunkt paa Veien til Bloemfontein, som her nærmest har Façon af en X, og fortsætte videre i nordøstlig Retning til Tabancho, som ligger i X'ens øverste Hjørne tilhøire. I venstre Hjørne ligger Bloemfontein, hvorfra Veien fører ret østover til Tabancho, og langs denne rykkede nu General Ian Hamilton frem. Situationen krævede hele De Wets lynsnare Beslutsomhed, men uden den fortrinlige Hjælp, som blev ydet ham af den fyrige Delarey og den seige Filip Botha — en Broder af Overgeneralen — vilde det alligevel været ham umuligt at iværksætte sit Tilbagetog saa glimrende, som han gjorde. Nu lykkedes det ham ikke bare at slippe forbi Tabancho i nordlig Retning, men Filip Botha med 1200 Mand magtede endog at opholde den overmægtige General Hamilton en hel Dag paa dette vigtige Punkt, og tilføie ham et Tab, som fra britisk Side officielt blev opgitt til 200 døde og saarede, men som man nu ved er betydelig større. Som Helhed kan vi si om disse Operationer paa Boernes Side, at de vidner om en Beregning, en Forvovenhed og en Marschdygtighed, som har Krav paa den mest uforbeholdne Anerkjendelse, og vi skylder at tilføie, at den heller ikke er blit nægtet dem af britiske Forfattere.

Mens disse Begivenheder foregik i den sydøstlige Del af Oranjefristaten, laa der i en af de fjerneste Udkanter af det uhyre Krigsteater en liden britisk Garnison og stred for, hvad man uden at være affekteret kan kalde „Flagets Ære“. Ingen Opgave kan patriotisk set være smukkere og alligevel i en Række Tilfælde mere ørkesløs fra et militært Standpunkt. Det er et Spørsmaal, om dette Faktum nogensinde har bevist sin Rigtighed paa en mere slaaende Maade end ved Mafeking, og

om 7 Maaneders Anstrængelser paa begge Sider nogen Gang er blit mere storartet bortkastet. Alligevel har Mafekings Beleiring Krav paa at mindes som en eiendommelig Episode i Boerkrigens Historie, takket være Byens originale Forsvarer, Oberst Baden-Powell — en militær Fremtoning af en saa eiendommelig britisk Art, at han simpelthen er en Utænkelighed i enhver anden civiliseret Armé.

Mafeking ligger i det nordøstlige Hjørne af Kapkolonien, som skyder saa høit op paa Vestsiden af Oranje- og Transvaal, at Byen falder næsten i samme Meridian som Pretoria. Militært set var Mafeking uden enhver Betydning for Krigens Gang, ikke bare paa Grund af sin afsides Beliggenhed med omtrent 400 Kilometers Jernvei til de nærmeste Støttepunkter i syd og nord, men ogsaa fordi den i sig selv er en ubetydelig Flække — en ret og slet Civilisationens Forpost mod Ørkenen i vest i Lighed med de amerikanske Præriebyer. Det er derfor „ikke klart at indse, hvad Autoriteterne agtede at vinde ved at holde dette Sted“, siger en britisk Forfatter, hvilket bare er en hensynsfuld Omskrivning for, at Autoriteterne traf sine Forholdsregler ved denne Leilighed ligesaa planløst som ved en Række andre meget vigtigere Anledninger. I Virkeligheden overtræffes den britiske Bommert med at befæste Mafeking bare af Boernes Taabelighed ved at sætte noget ind paa at ta den, men da Baden-Powell var kløgtigere end Boerføreren Snyman, var Udfaldet alligevel sikrere, end det tilsyneladende saa ud til.

De to Aars Glemsel, som allerede dækker Baden-Powells Navn, er tilstrækkelig til at overbevise enhver uhildet udenforstaaende om, at „B.-P.“ — som Engelskmændene ynder at kalde ham — trods alt er en middelmaadig Militær. Faktum er, at han saavel ved sine militære Bedrifter som ved sine personlige Evner og Anlæg allerede nu staar høiere hos Skolegutter end hos Militærkritikere, ligesom han uden Tvil vil faa en betydelig bredere Plads i Fremtidens Læsebøger for Folkeskolen end i Militæranstaltens Krigshistorie. Han er, siger en engelsk Beundrer af ham, en Blanding af „en uskikkelig Skolegut og en Kriger og Administrator“, hvilket er aldeles korrekt under den Forudsætning, at Skoleguten altid er mere udpræget end Administratoren og Krigeren.

Sammenlignet med den mest populære Helt i vor egen Krigshistorie ved vi ingen, som han ligner mere end Tordenskjold. „B.-P.“ var samme Sort Spilopmager, fuld af samme naturlige Snedighed og oplagt til de samme Skøierstreger. Han gik personlig afsted og speidede iført Støvler med Viskelærsaal-ler; han kunde tegne Karikaturer med begge Hænder paa en Gang eller forlyste sine Omgivelser med at danse i korte Skjörter paa Kaffervis. Da Cronje i Begyndelsen af Beleiringen opfordrede ham til Overgivelse for at undgaa Blodsudgydelse, spurte han, som Peder Wessel utvilsomt vilde ha spurt: „Naar skal Blodsudgydelsen begynde?“ Og da Beleiringen havde holdt paa et Par Ugers Tid, og Bomber og Granater regnede ned over Byen, sendte han Bud ud til Cronje, at nu maatte Boerne sandelig holde op med denne Skydning, ellers vilde han — „B.-P.“ — være nødt til at betragte det som en Krigserklæring. Cronje, hos hvem Sansen for det humoristiske vistnok ikke har været synderlig udviklet, maa utvilsomt ha følt sig noget usikker ligeoverfor en saa mærkelig Modstander. Derimod tør det antages, at vore Landsmænd i det skandinaviske Korps, som netop fik Ilddaaben ved Mafeking, har forstaat at vurdere „B.-P.s“ Lune. lalfald ved vi, at de brændte efter at gjøre hans nærmere Bekjendtskab gennem en almindelig Storm, og hvis Cronje kunde ha bestemt sig til at gaa med, tør det hælde, at Mafekings Beleiring havde faat en hurtigere og mere ærefuld Afslutning for Boerne.

De vigtige Opgaver, som forelaa paa den vestlige Krigsskueplads i November 1899, kaldte — som vi allerede har hørt — Cronje og det skandinaviske Korps sydover paa et meget tidlig Tidspunkt af Mafekings Beleiring, og fra nu af taber Byens Skjæbne enhver Interesse uden for de Beleirede og de Beleirende selv og deres nærmeste Slægtninge og Venner. Fra Tid til anden kommer der et Telegram om Tilstanden, som det har lykket at lure ud gennem de fiendtlige Linjer ved Hjælp af en Kaffer, eller et Brev med nogle Anekdoter om, at „B.-P.“ har foranstaltet en Cricket-Match eller holdt et Jubilæumsbal — „Himmelen ved for hvad?“ heder det i en britisk Beretning — eller at der har været stor humoristisk Aftenunderholdning med Optræden af „B.-P.“ i korte Skjörter og Sang og Deklamation, saa Publikum holdt paa at revne af Latter. Af og til kunde Ensformigheden i Programmet ogsaa oplives ved Meddelelser fra

Udenverdenen, som de sorte Postbud bragte frem med Fare for sit Liv, og som blev behørig paaskjønnet af Adressaten, selv om Indholdet ikke altid var ublandet behageligt. Stor Jubel vakte det saaledes, da en af Garnisonen en Dag modtog et Rykkerbrev fra en sint Skrædder hjemme i England.

Paa denne underlige Maabe sled denne underlige Beleiring sig frem Uge efter Uge, Maaned efter Maaned. En Dag var Bomberegningen større, en anden Dag mindre, og indimellem var der enkelte store Dage, da Boerne forsøgte at storme. Omkring Midten af November, da Cronje og senere det skandinaviske Korps var draget sydover, og Snyman havde overtat Ledelsen, sovnedede hele Beleiringen rent af, saa „B.-P.“ fandt sig beføiet til at sende Bud ud til ham med den Besked, at nu maatte han (Snyman) se til at røre lidt paa sig, for han kunde da skjønne, at han ikke kunde indta Byen ved bare at sidde og se paa den. Samtidig henvendte „B.-P.“ sig til de forskjellige Underanførere under Snyman og henstillede til dem at vende tilbage til sine Farmer istedenfor at ligge der ved Mafeking og spille Tiden til ingen Nytte. Selvfølgelig blev heller ikke dette Galgenhumør paaskjønnet efter Fortjeneste. Boerne kunde vente, kunde Briterne holde ud.

Anden Juledag 1899 forsøgte Briterne paa sin Side at gaa angrebsvis tilværks og foretog en Storm, som imidlertid blev slaat tilbage med betydeligt Tab. „B.-P.“ indsaa nu det dumdristige i en saadan Optræden, som forresten ogsaa tidligere var forsøgt, og besluttede udelukkende at indskrænke sig til Forsvar. Nytaarsskiftet 1900 gik ind; Januar og Februar gled over uden en eneste nævneværdig Begivenhed. Om Søndagene, som Boerne principmæssig ikke slaas paa og Engelskmændene ogsaa mest mulig holdt hellig, mødtes de yderste Forposter noksa gemytlig og slog af en lun Passiar, efterat de holdt paa at beskyde hverandre hele Ugen. „B.-P.“ havde Lyst til at la sine Folk fornøie sig med Kricketspil, men det vilde Snyman aldeles ikke vide noget af og truede med at bombardere om Søndagene med, hvis de fandt paa noget saa ugudeligt.

Den afgjørende Vending i Krigens almindelige Gang, som fandt Sted ved Lord Roberts' Fremtræden, hidførte ingen umiddelbar Forandring i Mafekings Stilling. Mars kom og gik, og med seig Udholdenhed sled de Beleirede sig gennem April. Men noget havde de vundet for sin Udholdenhed — noget, som

de endnu ikke vidste om. Saalænge det gjaldt selve det britiske Riges Besiddelser i Sydafrika, maatte Mafeking ganske naturlig træde i Baggrunden, ja endog finde sig i at bli paa det nærmeste glemmt. Nu da Situationen var reddet og de britiske Vaaben seirrige paa alle Kanter, dukkede Mafeking atter op over Glemselens Hav, og fra hele Riget begyndte Tankerne at gaa til den lille Ørkenby, som i over et halvt Aar havde hævdet de bedste Traditioner i britisk Historie, og fra hvis Citadel endnu *Union Jack* vaiede i Tillid og Trods.

Undsætning for Mafeking!

Det blev et Folkekrav — et tusenstemmigt, vi kan gjerne sige millionstemmigt Raab fra hele Riget. Nu maatte det gjøres — nu eller aldrig, hvis det skulde være Tanke om at naa den.

Saa blev alt sat ind, og med det Held, som ledsagede alle britiske Operationer, lykkedes ogsaa dette Forsøg gennem en dygtig ledet Undsætningsekspedition, og den 17. Mai 1900 — en Dag, som vil leve gennem Tiderne i Mafekings Historie, blev Boerne nødt til at hæve Beleiringen. Den havde da varet nøagtig 215 Dage.

Den Bevægelse, som greb det britiske Verdensrige ved denne Leilighed, trodser enhver Beskrivelse. Fra London til Melbourne, fra Kanada til Kina, fra Indien til Orkenøerne — overalt stod Riget paa Ende. Hjemme i England antog Begeistringen og Raaskaben saa vidunderlige Former, at selv Sprogets rige Ordforraad ikke længer strak til. Man maatte ty til de splitter ny-lavede Ord *maffick* og *mafficking* for at finde Udtryk for en Virkelighed, som man aldrig havde oplevet. Hele Nationen var i Dagene mellem 18. og 20. Mai omtrent fra Sans og Samling. Klokkerne ringede i alle Byer, Kanonerne drønnede, Dampskibene i Dokkerne hylte omkap i alle Tonearter, og gennem Landet strøg Jernbanetogene med lange, sønderrivende Hvin mellem Stationerne. Storbyernes Gader var yrende fulde af hujende, brølende og larmende Mennesker, og mod Nathimmelen hvislede og fræsedede alslags Fyrværkeri. „Folk brugte hvad de havde“, skriver en norsk Journalist, som i de Dage opholdt sig i Liverpool, og hvis Skildring vi tillader os at gjengi som en liden Prøve paa Stemningen — „Signalhorn, Fløiter, Blikspandlaag, Bæljespil o.s.v. Alt syntes anlagt paa at gjøre saa meget Larm og Leven som vel muligt. Det hele var saa øresønderrivende og stillest som vel muligt. Selvfølgelig var Paul Krüger med overalt“,

fortsætter han i en Beskrivelse af de uundgaaelige „Optog“, som fandt Sted. „Hvert Optog havde en mere eller mindre vellykket opstoppet Figur, som skulde forestille Boerpræsidenten. Og denne Figur blev haanet mest mulig. Man skjød paa ham med Revolver, stak ham i Ansigtet med Spyd. Eller man hug simpelthen Hodet af ham og bar dette foran paa en Stang. Eller man satte „Onkel Paal“ op paa et Æsel og førte ham i Triumf gennem Gaderne. Eller man la er Strikke om Halsen paa ham og hængte ham ud af et Vindu“.

Kort sagt, Ladysmith gik iglemme for Mafeking, som betegner Stadium Nr. 2 af patriotisk Svindel — en uværdig, storbrølende, vanvittig Rus, som man for længst er blit stiltiende enig om ikke at nævne mere.

KAPITEL XXII.

Fra Bloemfontein til Pretoria. En vældig Fremrykning. Panik blandt Boerne. En By paa Flytning. Børsmatadorerne nervøse. Pretorias Fald. Det britiske Indtog.

I de sidste Dage af April 1900 var Lord Roberts endelig færdig til at bryde op fra Bloemfontein. Han havde nu opholdt sig i denne By i over 6 Uger i nødtvungen Uvirksomhed, mens den enteriske Feber, som vi har hørt, ubønhørlig herjede i hans Hær. Over 8000 Mand havde i Løbet af denne Tid passeret gennem Hospitalerne, og hver Dag havde været en ny Lidelse for de, som endnu var friske. Denne Pesthule blev tilslut skrækkindjagende i sin Hævn for Erobringen, og ingen Efterretning kunde derfor være mere kjærkommen for Soldaterne end den, at Fremrykningen skulde gjenoptages i de nærmeste Dage.

Udrykningen fandt Sted 1. Mai, og de Afdelinger, den omfattede, var de, som var bestemt til at danne Centrumskjæden under Lord Roberts' personlige Kommando. I de nærmest følgende Dage begyndte Fløiene at svinge op fra begge Kanter, og den samlede Styrke, som udgjorde henved 50 000 Mand, feiede nu Landet foran sig i Halvcirkelform som en uhyre Not, der træk-

ker sig mere og mere sammen jo længer den føres. Det fortjener at noteres, at Afstanden mellem Fløiene ikke var mindre end 60 Kilometer.

Overfor denne uhyre Fremrykningsarmé faldt Boernes Modstand fuldstændig sammen, og Briternes Marsch fra Bloemfontein til Pretoria — en Distance paa lidt over 330 Kilometer — har derfor mere geografisk end militær Interesse. Hver Dag betegner saa og saa mange Kilometer nærmere Pretoria — Maalet for de lange Maaneders Lidelser og Savn. Foran dem flygter Boerne i alle Retninger — ikke bare de vaabenføre Mænd, som søger at holde sig undaf mest mulig og nærmest forstyrre Fløiene — men ogsaa den værgeløse Del af Befolkningen: Kvinder og Børn og deres sorte Tjenere. Veiene er fulde af Familier paa Flugt — tilhest, tilvogns, paa Muldyr. Jernbanestationerne er overlæssede med Husgeraad, Varer og Eiendele af alle Slags, som den fortvilede Stationsbetjening ikke er istand til at faa ekspederet af Mangel paa tilstrækkelig rullende Materiel. Alle vil afsted. Der er Skrig og Larm, meningsløse Spørgsmaal, forgjæves Forlangender, Taarer og Raseri. Kort sagt, den tankeløse Rædsel, som ud gennem Historien har grebet det ene Folk efter det andet i Ulykkens Stund, naar alle Forhaabninger pludselig styrter sammen, viser sig i hele sin Udstrækning ogsaa ved denne Leilighed. Det er som al Energien er overflyttet fra Hodet til Fødderne. Der er ingen klar Tanke længer, ingen Overveielse, ingen Plan. Det gjælder bare at flygte — flygte fra Stilling og Ansvar, fra Værn om Hus og Hjem og alt hvad der er kjæmpet og stridt for Maaned efter Maaned med Heltemod.

Ved Floden Vaal, som danner Grænsen mellem Oranjestaten og den sydafrikanske Republik, var der al Opfordring for Boerne til at gjøre Holdt. „Denne hellige Grænse synes jeg, burde ha været forsvaret til Døden“, skriver en fransk Artilleriofficer, som kommanderede et Regiment af Frivillige under dette sørgelige Tilbagetog. Ingen Opfatning kan være mere korrekt. Fra et militært Standpunkt bød Stillingen væsentlige Fordele for et virkningsfuldt Forsvar. Nationalt set var den Tærskelen til Transvaalboernes Fædreland, som de skyldte at dække med sine faldne Legemer. Louis Botha, som opfattede begge disse Sider ved Vaal-Stillingen i deres fulde Udstrækning, forsøgte at samle de flygtende Kommandoer og rekonstruere Hæren. Umu-

ligt! Overfor denne pludselige Rædsel staar Geni og Begeistring lige magtesløs, og i tre Dage er der en stadig Strøm af Flygtninge over Vaal — Folk, Heste og Vogne paa ustanselig Fart nordover, altid nordover, mens andre foretrækker at la sig befordre med Jernbane.

Under Opholdet i Bloemfontein havde Lord Roberts benyttet Anledningen til at „annektere“ Oranjefristaten i Dronningens Navn. Fra nu af skulde Landet hede „Oranjeflod-Kolonien“ — eller som Engelskmændene siger *Orange River Colony*. Selvfølgelig er denne Bestemmelse, som aldrig er blit officielt meddelt til nogen af de europæiske Magter, heller ikke blit respekteret, og overalt, undtagen i det britiske Rige, har Landet lige til Fredsslutningen, som vi senere skal komme tilbage til, vedblit at bære sit gamle Navn. Her ved Vaalfloden begyndte det nye Land som nu stod for Tur til at „annekteres“, og mens Lord Roberts krydser ved Jernbanestationen Vereeniging, hvorfra Veien gaar over Johannesburg ret paa Pretoria, er General Buller endelig under Oprykning nordover gennem Natal over de gamle Slagmarker, hvor Boerne i Begyndelsen af Krigen drev Briterne foran sig sydover. Nu var Boernes Modstandsevne brudt ogsaa paa dette Punkt, og over Biggarsberg, Laings Nek og Majuba Hill med deres ærefulde Traditioner gik den uundgaaelige Pilegrimsgang for Transvaals Burghers tilbage i deres eget Land. General Bullers Gjennembrud her fandt Sted i de sidste Dage af Mai samtidig med, at Lord Roberts krydsede Vaalfloden. Atter kan vi si, at Stillingen har Form af en uhyre latinsk A. Forskjellen er bare, at den ikke ligger i Natal, men i Transvaal, og Topunktet heder Pretoria, som det nu bærer løs mod fra sydvest og sydost. Der skal de „ta hverandre i Haanden“.

Lord Roberts har den korteste og mageligste Vei. I Dagene omkring 26. Mai staar han ved Klip River, som General Botha gir Ordre til at rømme for at falde tilbage paa Elandsfontein længer nord. Situationen i denne By trodser enhver Beskrivelse. Boere tilhest galloperer gennem Gaderne, Negrene hyler, lange Vognrækker følger hverandre i det uendelige. Hele Byen er i Opbrud, og aller værst er det fat paa Jernbanestationen. Jernbanevogne lastes med Levnetsmidler, Kreaturvogne fyldes med Heste, Muldyr og Okser. Folk fra alle Kanter kommer styrtende for at bli med — Mænd, Kvinder og Børn og deres sorte Tjenere, stønnende under Vægten af alt, hvad de har at bære

paa — ofte hele Pyramider af Husgeraad. De fortvilede Jernbaneautoriteter, som skulde lede Strømmen, venter bare paa en Anledning til selv at stikke af. Der er ingen Orden længer — ingen med Overlegenhed nok til at befale, ingen med Vilje til at lystre. Samtidig gaar de vildeste Rygter fra Mand til Mand — Rygter om Nederlag og Seire, som senere viste sig ikke at høre hjemme andensteds end i deres egen ophidsede Fantasi. Snart fortælles det, at De Wet er tat tilfange med 3000 Mand, snart heder det, at Delarey har vundet en afgjørende Seir i Nærheden af Johannesburg. Ude i det fjerne lyder vedvarende en kraftig Kanontorden, som øger Rædselen, og i den almindelige Forvirring falder ikke nogen paa at anstille nærmere Undersøgelser. Først senere er det blif oplyst, at denne fjerne Kanontorden, som bærer en væsentlig Skyld for Paniken i Elandsfontein skrev sig fra — Boernes, ikke Briternes Artilleri. Som Eksempel paa, hvad der kan ske, naar Folk gribes af Panik, er denne Oplysning, som vi skylder den ovenfor nævnte franske Officer, ganske betegnende.

Næste nævneværdige Sted paa Veien nordover fra Elandsfontein, er Johannesburg, hvis gyldne Skatte, som vi allerede har nævnt paa et meget tidligt Stadium i denne Fremstilling — er en af Hovedaarsagerne til Krigen. Sjelden eller aldrig i Historien har saa uhørte Rigdomme staat paa Spil som i disse Dage. Vilde Boerne la Minerne springe eller ikke? Det var det brændende Spørsmaal. Præsident Krüger havde — hvad en mere lidenskabsløs Efterverden utvilsomt vil yde ham Aerkjendelse for — git Ordre til, at Minerne skulde spares. Alligevel kunde der være Grund til at tro, at Ordren ikke vilde bli efterkommet. Efter alle de Ulykker, som disse uhørte Rigdomme havde bragt over Landet, var det at frygte, at de almindelige Boere ikke kunde vise Selvbeherskelse nok til at la Minerne være i Fred. Der laa de allesammen undermineret med Luntent færdig til at springe. En Ordre af en af de lokale Myndigheder i Strid med Regjeringens eller en ganske privat Optraeden af en eller anden „Feltkornet“ kunde i et Øieblik fremkalde Panik paa de europæiske og amerikanske Børser og tilføie det internationale Pengemarked et Knæk, som kunde bli føleligt i Aarevis. Intet Under, at Børsmatadorerne Verden over befandt sig i en særdeles nervøs Stemning i nogle Dage, og først

da Efterretningen indløb den 31. Mai om, at nu vaiede *Union Jack* ogsaa over Guldbyen, kom der atter Ro i Sindene.

Samme Dag som Johannesburg faldt, ankom General Botha til Pretoria, hvor et Krigsraad blev sammenkaldt i Hui og Hast, og en midlertidig Regjering indsat. Præsident Krüger og de øvrige Medlemmer af Regjeringen havde ved dette Tidspunkt allerede forladt Byen og reist med Jernbanen østover til Middeburg, og desværre havde de — efter hvad vor franske Kilde oplyser — ikke efterladt sig nogen Instruktioner om, hvorledes de lokale Myndigheder havde at forholde sig. Følgen var, at der herskede den ubeskriveligste Forvirring i Byen, hvilket vistnok allerede paa Forhaand gjorde det umuligt for den Regjering, som blev indsat af Botha, at skaffe sig nogensomhelst Autoritet. Oprindeligt var Byen rustet til at modta en Fiende. Den havde udstrakte Fæstningsanlæg, forsynet med moderne Kanoner, men Omstændighederne var alligevel af den Art, at man besluttede at la Hovedstaden falde uden Modstand. „Flagets Ære“, som det under andre Forhold kunde ha været værdt at hævde til det sidste, veiede ved denne Leilighed intet sammenlignet med de Fordele, som bød sig ved at trække af med Hovedstadens ypperlige Forsvarsmateriel og bruge det i fremtidige Kampe. Det er Grunden til Boernes meget omdisputerede Optræden ved denne Leilighed.

Fra Johannesburg til Pretoria er det 45 Kilometer, og den vældige Fremrykning nærmede sig saaledes sin Afslutning med raske Skridt. Efter to Dages Ophold i den gyldne Stad rykkede Briterne atter ud om Morgenen den 2. Juni, og snart rullede den uhyre Bølge af alle Vaabenarter udover det svagt skraanende Land, som skiller Johannesburg fra Pretoria. General Botha forsøger med sine faa Tropper at fortrædige Briterne undervejs efter bedste Evne; men som Helhed er Modstanden ubetydelig, og om Aftenen den 4. Juni staar Lord Roberts foran den værgeløse Hovedstad. Samme Nat overgir de lokale Autoriteter Byen til Fienden, og lige efter kom en britisk Officer med frit Leide ind i Byen og fik Anledning til ved en personlig Undersegelse fra Gade til Gade at overbevise sig om, at Byen virkelig var rømmet.

Om Morgenen den 5. Juni viste de første britiske Soldater sig i Market Straat, Pretorias Hovedgade. Den franske Officer,

som vi har citeret i det foregaaende, skildrer sit Indtryk af dem i følgende Ord: „Forbauset betragter jeg den seirrige Armés Fortrop og tror at se en Trop Gjengangere. Deres solbrændte Ansigter er hule og sørgmodige; de er krumme i Ryggen og bløde i Benene; deres Skotøi er fillet, deres Uniformer tilsølet af Smuds og Støv. Jeg søger forgjæves at læse i disse Folks Øine det Glimt af Stolthed, som Indmarschen i en erobret Hovedstad burde fremkalde“.

Efter denne Fortrop marscherte de øvrige Regimente ind — en ustanselig Strøm fra tidlig om Morgenen til henved 2-Tiden, da Lord Roberts skal holde sin store Revu, og *Union Jack* heises over Regjeringsbygningens Tag. Gaderne løber her ud i en aaben Plads, hvis ene Side begrænses af Regjeringsbygningen — eller rettere sagt Bygningerne — og paa den anden af Justitspaladset. Disse Bygninger, som er opført af førstestangs Arkitekter, vilde efter alles Dom, som har set dem, være en Pryd for hvilkensomhelst europæisk Hovedstad. Lige i Nærheden ligger den lille Kirke, hvor Præsident Krüger om Søndagen pleiede at holde Gudstjeneste for sine Burghers, og midt paa Pladsen reiste der sig endnu den Dag et uhyre Fundament, som var bestemt til at bære Præsidentens Broncestatue, men som man midt under denne Krig naturligvis ikke havde faat Tid til at fuldføre.

Her paa denne Plads sad Lord Roberts høit tilhest, omgitt af sin Generalstab, da *Union Jack* paa Slaget 2 gik tiltops paa Regjeringsbygningen, hilset af 3 officielle Hurraer og *God save the Queen*.

Saa begyndte Forbipasseringen af Tropperne — den saakaldte „Defilé“; som den franske Officer, der for Anledningen optraadte forklædt som en fredelig Borgermand, beskriver som noget af det mindst tiltalende, han nogensinde har set, særlig for Fodfolkets Vedkommende. „De var rædselsfuldt skidne“, siger han; „alt taler om Træthed, Elendighed og Sygdom“. I Løbet af fem Timer passerede 20,000 Mand forbi under en elendig Musik, mens 10,000 holdt Vagt paa alle Gadehjørner og yderligere 10,000 holdt Omegnen besat. Efter alle disse Tropper kom der ramlende et uhyre Antal Vogne, som ikke havde det mindste med den militære Parade at gjøre, forspændt med Okser, Muldyr og Heste.

Mørket begyndte at falde paa, men fremdeles vedblev dette vældige Tog af Folk og Fæ at passere forbi. Tilskuerne i Gaderne gabte af Forundring og Kjedsomhed. Nu havde de faat nok af Briternes Indtog i Pretoria.

KAPITEL XXIII.

En Overgivelseskomedie og dens Aarsager. Slaget ved Diamond Hill. En besværlig Fiende. Lord Roberts i Forlegenhed. Boernes sidste Skanse. «Krigen slut». Et blodigt Indtog.

Med Pretorias Fald saa det et Øieblik ud, som Boernes Modstand var brudt, og at Hovedmassen af dem ikke ønskede andet end en snarlig Fred. I de første Dage efter Overgivelsen indfandt hundrevis af Boere sig i Byen for at overlevere sine Vaaben til de fremmede Erobrere, og selv General Botha, som for Tiden stod i en ypperlig befæstet Stilling østfor Pretoria, fandt under disse Forhold Udsigterne saa mørke, at han begyndte at indlede Underhandlinger med Lord Roberts angaaende de nærmere Betingelser for en almindelig Overgivelse. Den franske Officer, hvis livlige Skildring vi allerede har git et Par Prøver paa i foregaaende Kapitel, skriver om denne Masseovergivelse følgende: „De (Boerne) kommer gjerne hid i smaa Flokke og gaar ind i Regjeringsbygningen med sit Gevær og sin Patron-taske. Lidt efter kommer de tomhændet ud igjen efter at ha kysset Bibelen — den sædvanlige britiske Form for Edsaflæggelse — og lovet, at de for Fremtiden skal holde sig i Ro. De slaar Øinene ned, naar de kommer ud paa Gaden, og kaster et smerteligt Blik paa et lidet hvidt Stykke Papir, som de har i Haanden — et Pas, som gir dem Tilladelse til at vende tilbage til deres Gaard paa Landet eller deres Hus i Byen“. I Løbet af de nærmeste Dage kunde man møde disse Folk paa Gader og Pladse, takket være deres Pas, som gav dem fri Adgang overalt. „De er nu som rent forvandlet, disse Folk, som jeg har marscheret ved Siden af og slaas ved Siden af“, fortsætter den franske Officer. „De er pent klædt, nogle endog helt elegante, fuldstændig som Engelskmænd, i blank Flos, Hansker og

høi, hvid Snip. Men trods alt staa der som et Pust af det øde „Veldt“ af deres solbrændte Træk, og jeg er vis paa, at det endnu lugter Krudt af deres Hænder“. Franskmanden har Ret. Inden mange Dage er gaat, er Antallet af disse Boersprader svundet betydelig ind, og stadig blir der færre og færre af dem, indtil der ikke længer findes nogen igjen. Det er ikke vanskeligt at skjønne, hvor de er blit af. De er kommet paa andre Tanker og er atter at finde ude paa „Veldtet“ hos sine kjæmpende Kamerater.

Den Overgivelseskomedie, som vi her har skisseret paa Grundlag af et Øienvidnes Beretning, er heldigvis ikke saa frastødende, som den tilsyneladende ser ud til. For det første blev den for en væsentlig Del ikke spillet af andre end af Boerne nordenfor Pretoria, mens alle Boere sydfor Byen, saavel som den transvaalske Fremmedlegion vedblev at staa trofast Vagt om Republikens Mærke. For det andet var den i væsentlig Grad fremkaldt ved de Proklamationer, som Lord Roberts udstedte efter Pretorias Indtagelse. Disse Proklamationer, som det her ikke er Anledning til at citere i sin Helhed — den eneste Betingelse for en korrekt Forstaaelse af dem — er i værste Fald „et Monument over Tvetungethed og Uretfærdighed“ og i bedste Fald et Eksempel paa den Mangel paa diplomatisk Takt, som ofte er karakteristisk netop hos fremragende Generaler. Vi for vor Del kan gjerne bli staaende ved denne sidste Forklaring. Hovedsagen er, at de Roberts'ske Proklamationer tar igjen i den ene Paragraf, hvad de lover i den anden, saaledes at deres samlede Værd er lig Nul for de, som nærmest skulde ha Nytte af dem. Under disse Omstændigheder er det fuldt forklarligt, at de Boere, som i et svagt Øieblik har aflagt Neutralitetseden, ikke nøler med at bryde den og atter stiller sig i Marken mod de Fiender, som efter deres Opfatning har afsløret sig som baade smaalige og upaalidelige. Resultatet var imidlertid, at General Botha meget hurtig saa sig i Spidsen for ikke mindre end 7000 Mand, og da der samtidig kom Melding om, at De Wet havde vundet en Træfning nede i Oranjefrystaten, besluttede han at afbryde alle videre Underhandlinger og isteden atter opta Kampen.

Fra et militært Standpunkt var Lord Roberts' Stilling langt fra saa glimrende, som den ved første Øiekast saa ud til. Han stod i Fiendens Hovedstad med 40,000 Mand omkring sig, men

hans eneste lange Forbindelseslinje sydover lige til Kap var bare yderst ufuldstændig dækket, og netop i disse Dage sprængte De Wet en Del af den i Oranje-ristaten og overskar samtidig Telegraftraadene, saaledes at Pretoria i to Døgn var uden nogen-
 somhelst Forbindelse med Udenverdenen. Endvidere havde Lord Roberts været nødt til at afse betydelige Troppemasser til Garnison paa forskellige Steder, og da hans Rytteri desuden var yderst mangelfuldt forsynet med Heste, kunde han vanskelig foreta den omgaaende Bevægelse, som maatte til for at drive Botha ud af Stilling. Paa den anden Side var det selvsagt, at han ikke kunde la denne farlige Fiende ligge med en saa betydelig Styrke, som han nu raadede over, i Hovedstadens umiddelbare Nærhed. Med andre Ord, Lord Roberts, som personlig ikke havde nogensomhelst Lyst til at rykke i Marken paa det nuværende Tidspunkt, blev under disse Forhold simpelthen tvunget til at gjøre det for i det mindste at sikre Pretorias nærmeste Omegn.

General Bothas Hovedstilling var ved et Sted, som heder Pinaars Post, hvor Jernbanen østover til Middelburg løber gennem et Terræn med Høidedrag paa begge Sider; men efter en Kopje, hvis Besiddelse var afgjørende for Slagets Udfald, og som alle Anstrængelser blev rettet mod, er det blit kaldt Slaget ved Diamond Hill. Det varede i hele to Dage, og det er bare retfærdigt at indrømme, at der paa begge Sider blev kjæmpet med ligefrem fortvilet Mod. Trods sin Overmagt havde General French, som var engageret af Boernes høire Fløi, og General Ian Hamilton, som stod overfor deres venstre, hver eneste Mands Mod og Udholdenhed nødvendig for at klare Stillingen overfor de tapre Burghers og deres glimrende Chef. Hver Bevægelse hos Boerne var et lidet Mesterstykke af Beregning. Det tordnede og lynede fra hver eneste Høide, Kanonerne brølte og Mauserkuglerne fræste; det var som paa en af de store Dage ved Colenso eller Spion Kop. En eneste Feil paa britisk Side kunde hidføre et afgjørende Nederlag. Frontangreb var udelukket; bare ved lange omgaaende Bevægelser var det muligt at overvælde denne allestedsnærværende Fiende. Mandag (11. Juni) sank i Natten, og hverken Boere eller Britere havde endnu git sig. Da Tirsdagen randt, begyndte Kampen paany, efterat General Hamilton havde faat Forstærkning fra Lord Roberts. Time efter Time vedblev nu Slaget at rase, Formiddagen ud og

Eftermiddagen ind, og først da Solen begyndte at dale i vest, og den vældige britiske Overmagt havde været istand til at omgaa alle de fiendtlige Stillinger, gav General Botha Ordre til et Tilbagetog. Det foregik i aller bedste Orden. „Lord Roberts havde ikke oprevet dem“, siger en britisk Forfatter, „og havde heller ikke tat deres Kanoner; men han havde rensat Hovedstadens Omegn og paaført dem et Tab, som visselig var ligesaa stort som hans eget, og endelig bevist dem, at det var forgjæves for dem at forsøge paa at staa“. Denne Karakteristik af Stillingen, som vistnok maa betegnes som i det væsentlige korrekt, havde imidlertid ogsaa bevist, at Boernes Modløshed nu var over, og at de var beredt til atter at opta Kampen mod sine overmægtige Fiender med det gamle Mod. Af den Grund fortjener Slaget ved Diamond Hill at nævnes til deres Hæder, selv om det militært set ikke bragte nogen Erstatning.

Efter denne spændende Begivenhed indtraadte der en længere Pause i Krigsoperationerne paa britisk Side, kun nu og da afbrudt af smaa Ekspeditioner, som ikke tjente til andet end at „hindre Hæren fra at kjede sig“, som det heder hos en britisk Forfatter. Imidlertid havde den lynsnare De Wet forlængst aabnet sine glimrende Anfald paa de britiske Forbindelseslinjer mellem Bloemfontein og Pretoria, som førte de overlegne Fiender op i den ene Vanskelighed efter den anden. Nogen afgjørende Træfning fandt aldrig Sted, men de stadige Afbrydelser af Jernbane- og Telegraflinjer ud gennem hele Juni Maaned og ved Siden deraf en vellykket Overrumpling af en betydelig Transportkolonne paa 40 Vogne, lastet med Levnetsmidler og Ammunition, og et ligeledes fortrinlig ledet Overfald paa Briterne en Maaneskinsnat — en Affære, som endte med, at en hel Afdeling maatte overgi sig med et Tab, som *Times'* Korrespondent opgir til 100 døde og saarede — alt dette trættede Briterne mere ud end det største regulære Slag.

Juli Maaned gik ind, og De Wet fortsatte sine enestaaende Ekspeditioner — vi havde nær sagt uanfægtet af Tid og Rum. Han dukkede op, naar man mindst ventede ham, og hvor man mindst ventede ham. Den 5. Juli stod han i Nærheden af Byen Bethlehem i Oranjefristaten, hvor han leverede den britiske General Brabant et 3 Dages Slag, som kostede Fienden ca. 300 døde og saarede. Selvfølgelig endte Affæren med, at De Wet passede paa at komme bort itide, da General Brabant fik Forstærkning

af sin Kollega, General Broadwood; men den utrættelige Boer havde i det mindste opnaaet sin væsentligste Hensigt — at skade Fienden mest mulig med det mindst mulige Tab for sig selv. General Brabant hævnede sig som en ægte Thyboe paa den værgeløse By ved simpelthen at overgi den til Plyndring. Naar man taler saameget om den Humanitet, som gennemgaaende har præget Briternes Krigsførsel i Sydafrika, er denne „Brabant-ske Beleiring“ af Bethlehem værd at erindre.

Hensigten med De Wets Operationer i Oranjestaten var at lægge de størst mulige Hindringer iveien for Jernbanetilførselen til Lord Roberts, særlig af nye Heste. I samme Øiemed opererede Generalerne Botha og Delarey i det østlige Transvaal og søgte efter Evne at ødelægge Delagoa-Banen ind i den Del af Sydafrika, som eies af Portugal, hvis slaviske Optræden overfor England under Krigen forlængst har overleveret det til Europas Foragt. Samtidig søgte Briterne paa sin Side at faa Jernbanelinjen gennem Natal i Orden hurtigst mulig, da Forbindelsen Durban—Pretoria var ulige kortere end Forbindelsen Kapstaden—Pretoria, som vi har hørt var den eneste, de hidtil havde havt at støtte sig til. Hele Feltoget afgang af disse Transportlinjers Vedligehold. Uden dem var det umuligt at faa Heste frem, og uden Heste var det umuligt for Lord Roberts at rykke i Marken. Med andre Ord, den seirrige britiske Feltherre, hvis Billede hver Aften var Gjenstand for vilde Ovationer paa de hjemlige Varietéer, befandt sig i Virkeligheden i en saa vanskelig Stilling, at han bare skylder sine Fienders Faatallighed, at det tilslut lykkedes ham at klare den.

Endnu saa sent som i Begyndelsen af Juli var Pretorias nærmeste Distrikter ikke mere sikret mod Fienden, end at Delarey i Dagene omkring 10. Juli kunde rykke vestover mod et Sted, som heder Nitrals Nek, omtrent 27 Kilometer vestfor Pretoria. Her angreb han i Graalysningen Dagen efter den britiske Styrke og tvang den til Overgivelse efter en seig Kamp, som varede hele Dagen. Briternes Tab ved denne Leilighed beløb sig efter deres eget Opgivende til 80 døde og saarede, mens henved 200 maatte overgi sig som Fanger. Desuden mistede de to Kanoner. Samtidig udkjæmpede Boerne et Par mindre, heldige Træfninger paa nogle Punkter sønden- og vestenfor Nitrals Nek. „At forsøge at gi nogen sammenhængende eller forstaaelig Skildring af disse Manøvrer er“, siger en britisk For-

fatter, „næsten umuligt da Boernes Bevægelser fremdeles er indhyllet i Dunkelhed“. Vi skal derfor nøie os med at følge Hovedstyrken under Lord Roberts.

Den første større By paa Veien østover fra Pretoria langs Delagoa-Banen er Middelburg, som Boerregjeringen med Præsident Krüger i Spidsen midlertidig havde gjort til Republikens Hovedstad. Forøvrigt opholdt Præsidenten og Regjeringen sig til Stadighed i en førsteklasses Jernbanevogn med forspændt Lokomotiv, saa de kunde være sikker paa at komme undaf itide. Fra Middelburg gik Veien til Lydenburg, Boernes sidste Skanse, som ogsaa blev tat, og da Præsident Krüger i Midten af September tvinges over paa portugisisk Grund og kort efter afreiser til Europa ombord paa et hollandsk Krigsskib, betragtes Krigen som endt. Lord Roberts telegraferer sit berømte „Krigen slut“, og som Bevis hjemsendes de frivillige Citytropper fra London — 1800 Mand, som havde stillet sig under Fanerne i „Den sorte Uge“ og nu vendte hjem med et Tab af 61 døde, hvoraf Sygdom havde tat de 47.

Deres Ankomst til London, som fandt Sted 29. Oktober 1900, betegner Høidepunktet af britisk Begeistring og Lavmaalet af britisk Raaskab — Stadium Nr. 3 af patriotisk Delirium. Togene — ialt fire — løb ind paa Stationen en Mandag Formiddag. Gaderne var propfulde af Mennesker, som i vild Begeistring brød sig gennem Politirækkerne, øieblikkelig Regimenterne viste sig udenfor Stationsbygningen. Snart gjenlød Luften af de mest rædselsfulde Skrig midt i Hurraropene. Kvinder og Børn — alle som ikke havde Kræfter nok til at staa imod — blev traakket ned. Ambulancer maatte kjøre frem; det saa ud som paa en Slagmark. Soldaterne, som allerede paa dette Tidspunkt, efter hvad en Korrespondent til et af vore Hovedstadsblade skriver, for en stor Del var synlig berusede, marscherede fra Jernbanen til St. Paulskirken for at overvære Takkegudstjenesten. Marschen gik nærmest i „Gaasegang“ under Hyl og Eder, Hurrarop, Kolbestød og rasende Puf. Nu og da indtraadte Panik, og det vældige Menneskehav brød i afmægtigt Raseri mod Huse og Stakitter og skyllede tilbage med Vrag og Stumper. Folk blev trampet ned, lemlæstet og knust. Ialt blev 1100 Mennesker saaret og 9 dræbt paa denne forfærdelige Dag — et større Nederlag end de Frivillige nogensinde havde været istand til at anrette i Fiendens Land. Om Aftenen til-

hørte Gader og Stræder Londons raaeste Pøbel, mod hvis Udskæielser Ladysmith- og Mafekingdagen blegner i Uskyld.

Vi skylder at tilføie, at Pressen med sjelden Enstemmighed fordømte denne uhørte Skandale som uværdig det britiske Folk. Men Afslutningen stod alligevel i ganske karakteristisk Overensstemmelse med Begyndelsen.

XXIV

Politisk Svindel. Lord Roberts Feiltagelse. Karakteristik af Lord Kitchener. Den militære Situation. Klappjagterne paa De Wet. Delarey i Transvaal. Fredsforhandlinger.

De tre Stadier af den nationale Svir, som betegnes ved Ladysmith, Mafeking og de Frivilliges blodige Indtog i London, endte med at kaste Landet op i en Valgkamp, som selv i upolitiske Organer nærmest blev karakteriseret som politisk Svindel. Efter Regjeringens Raad havde Dronningen ladet Parlamentet opløse i September 1900 — paa en Tid, da det var en ligefrem Troessætning, at Krigen var slut — og i Løbet af de fire, fem Uger, som gik med til Afholdelsen af de nye Valg, blev Ministeriets Tilhængere ikke træt af at forkynde i Pressen og paa Folkemøder at saa virkelig var Tilfældet. Hvad der nu stod igjen, hed det, var ikke andet end at „pacificere“ Boer-staterne, faa Befolkningen dernede til at vænne sig til den nye Tingenes Orden — og „organisere“ de erobrede Republiker som Dele af det britiske Rige. Med Undtagelse af Mr. Chamberlain tog ingen af Ministeriets Medlemmer Del i Valgkampen, men til Gjengjæld var han alene paaferde sent og tidlig. Slagordet var, at hver eneste Tingplads som blev vundet af de Liberale, var en Tingplads solgt til Boerne, og at hver Vælger, som stemte paa en liberal Kandidat, var en *pro-Boer* eller Landsfiende. Efter alt, hvad der var passeret, skuldé man ha ventet at denne Maade at føre Valgkampen paa, maatte ha gjort enorm Virkning, særlig da det liberale Partis Holdningsløshed under hele Krigen paa Forhaand havde berøvet det enhver baade moralsk og politisk Ret til at komme til Magten. Saa blev imidlertid

ikke Tilfældet. Tvertimod kom Ministeriet, som da Parlamentet opløstes havde et Flertal paa 128, tilbage med et Flertal paa ikke mere end 134. Denne ubetydelige Stigning viser, at Krigsgalskaben selv paa denne Tid ikke var gaat Nationen saa ubetinget i Blodet, som man skulde være tilbøielig til at tro.

Efter denne ørkesløse Valgkamp, hvis eneste praktiske Resultat var, at Ministeriet Salisbury undergik en Del ligegyldige Personforandringer og Ombytning af Departementer, blev det mere og mere indlysende for det britiske Folk, at baade Lord Roberts og Regjeringen havde været fuldstændig i Vildrede — for at benytte et mildt Udtryk — da de fortalte, at Krigen var slut. Tvertimod gik alle Beretninger fra Krigsskuepladsen ud paa, at Generalerne Botha, De Wet og Delarey atter havde grebet Offensiven, og at Krigen nu blev fortsat paa alle Punkter med Overfald paa Garnisoner, Sprængning af Jernbanelinjer, Afskjæring af Telefon- og Telegraftraade — kort sagt, alle de Viderverdigheder, som man nu haabede at være kommet over. Hvorledes kunde nogen under disse Omstændigheder paastaa, at Krigen var slut? Og hvorledes havde Lord Roberts, som nu erklærede, at han ikke kunde undvære et eneste Regiment, for nogle Maaneder siden kunnet telegrafere, at det hele var forbi, da han „annekterede“ Transvaal? Vi tror, at den rette Forklaring er den, som vi engang har stødt paa i et af Englands ledende, liberale Blade, at Lord Roberts' Telegram blev afsendt paa en Tid, da Krigen var slut mod Boerregjeringen, men endnu ikke begyndt mod Boerfolket. Dette forklarer hans Feiltagelse, paa samme Tid som den blotter hans manglende Evne til at møde den nye Situation. Derfor overlod han ogsaa ved første Anledning sin ansvarsfulde Stilling til Lord Kitchener og indskibede sig til England i December 1900 med de Resultater, hvis overfladiske Værd siden blev tilstrækkelig belyst i femten Maaneders fortsatte Krig.

Den nye Overgeneral, som vi hørte blev udnævnt til Lord Roberts, Stabschef i „Den sorte Uge“, var paa denne Tid omkring 50 Aar. Ligesom Lord Roberts er Lord Kitchener født Irlænder og i endnu høiere Grad en udpræget Feltherre og Administrator — en Mand, som uden at la sig forstyrre af Familie og Venner, uden Tanke paa nogen Gang at skabe sig et Hjem, har drevet Krigen som en Profession lige fra sin tidligste Ungdom. Sine første Sporer vandt han i den fransk-tyske Krig,

hvor han deltog med Tapperhed paa fransk Side og allerede den Gang la for Dagen enkelte af de Egenskaber, som senere har udmærket ham — den intense Indgaaelse i Opgaven, det kolde, rolige Mod. Efter sin Hjemkomst til England gik han med en Ekspedition til Ægypten, og hele Resten af hans Liv, indtil hans Udnævnelse i 1899 til Deltagelsen i det sydafrikanske Felttog, er knyttet til Ægypten og Sudan. Ingen Opgave kunde ligge bedre tilrette for en Natur som Lord Kitcheners end at være med at grundfæste det britiske Herredømme i Ægypten og senere føie Sudan til det uhyre Rige. Her var han udenfor Civilisationen med dens Adspredelser og Forfinelser; her var det lang Vei til Autoriteten; her kunde der og maatte der handles paa eget Ansvar. Men her kunde der ogsaa udrettes noget stort; her var Albureau for den personlige Ærgjerrighed; her var Fremtidsmuligheder for Kulturen; her kunde der lukkes op for det mørke Fastland. Lord Kitchener begyndte — hvor neppe fem af Hundrede vilde ha begyndt i lignende Forhold — med at studere Arabisk. Mens hans Kamerater blandt de unge Officerer fornøiede sig i sine Fristunder med Skiveskydning, Football og lignende Sport, sad Løitnant Kitchener fordybet i sin arabiske Grammatik — bøiede Substantiver og Verber og propede sin Hjerne med underlige Gloser. Inden nogle Aar var gaat kom den bekjendte „Mahdi-Bevægelse“ i Sudan, hvis mest dramatiske Afsnit er Byen Kharthums Indeslutning og Fald Sommeren 1885, hvor den berømte General Gordon fandt Døden. Disse Begivenheder knyttede Kitchener endnu fastere til Ægypten og Sudan, og i de følgende 13 Aar er han den ledende Kraft i den britiske Erobringspolitik i disse Egne, indtil han i Slaget ved Omdurman i Sudan, Høsten 1898, hævner Gordons Død og bringer det uhyre Ørkenland under det britiske Herredømme. Det er en bekjendt Sag, at denne Seir kostede 25,000 Arabere Livet, og at Erobringen blev sikret gjennem Forholdsregler som i udenforstaaendes Øine maatte gjøre Lord Kitchener til Indgrebet af en blodtørstig Tyran. Denne Misforstaaelse er det nu paatide at faa oplyst. Lord Kitchener er ingen professionel Blodhund, og hans Maal er ikke at knuse overvundne i Støvet for at ha den personlige Tilfredsstillelse at kunne træde paa dem. Men paa den anden Side tillader hans gennemtrængende Intelligens og hans ubøielige Vilje ikke den mindste Følelse at gjøre sig gjældende, og han stævner ubønhørlig mod

Realisationen af sine Planer gennem Ild og Vand, over Lig, og Elendighed. Den Opgave, han har faaet at løse, løser han, saasandt det ligger indenfor Grænserne af menneskelig Evne at magte den; men hos sig selv føler han, hvor utaknemmeligt det er at „trække Kjørren op af Myren“ — som han engang har sagt — for de Folk, som i Letsindighed har kjørt ned. Lord Kitcheners taler ikke meget, men engang har han i et oprørt Øieblik revet af sig nogle Ord, som fortjener at kjendes. „Det er ikke vore Generaler“, sa han, men Skriverkarlene i Storbrianniens Krigspresse, som er ansvarlige for vore Nederlag. Disse Folk var det, som med enkelte Ministre i Spidsen udmalte Krigen i Sydafrika som en militær Promenade. Deres taabelige Skryt forvirrede vore Generaler og jagede vore heltedige Officerer og Soldater i Døden for en Hob Børsspekulanters Skyld.“ Hele Lord Kitcheners Karakter ligger udtrykt i disse bitre Ord — hans Foragt for Humbugen i alle Former, som den overhodet har antat i den langvarige Krig, og ved Siden deraf hans ærlige Harme over al den Elendighed, som kunde være undgaat, hvis ikke netop Humbugen var blit sat i Høisædet.

Da Lord Kitcheners i December 1900 overtog Kommandoen efter Lord Roberts, var Stillingen i alt væsentlig følgende: Boerstaternes kjæmpende Styrke var skrumpet voldsomt ind; deres Ammunition var alt andet end rigelig, og de havde mistet — efter en Beregning, som vistnok paa det nærmeste holder Stik — omtrent Halvparten af sit Artilleri. Men de havde allerede for længe siden vist, at de ikke var tilsinds at gi op, og allermindst kunde en saa grundig og kritisk Natur som Lord Kitcheners et Øieblik hængi sig til en saadan Illusion, som at Krigen var slut. Tvertimod var han ligefra sin Tiltrædelse fuldt paa det rene med, at Krigsskuepladsen nu havde et langt videre Omfang end før, derved at ogsaa Kapkolonien var kommet med, og at det eneste som var at gjøre, var at gaa til et fuldstændigt Systemskifte i hele Krigens Ledelse. Sammenlignet med den Overfladiskhed, som karakteriserede hele Lord Roberts' Ledelse af Feltoget, fortjener Lord Kitcheners systematiske Grundighed den største Anerkjendelse og godtgjør paa en slaaende Maade Forskjellen i Evner og Anlæg hos de to.

Boernes Hovedstyrke var i Slutten af 1900 delt i fire Afdelinger, som indtog følgende Stillinger: I det østlige og sydlige Transvaal stod Overkommandoen under Louis Botha og

Vicepræsidenten Schalk Burger; i det vestlige Transvaal kommanderede Delarey og en forhenværende Sagfører ved Navn Beyers. Endelig opererede forskellige spredte Kommandoer af sidstnævnte Hovedafdeling i den vestlige Del af Oranjestaten, mens De Wet havde valgt Kapkolonien som sin specielle Tuleplads og allerede paa Forhaand fremkaldte en Situation i denne Del af det britiske Rige, som indgjød alvorlig Ængstelse i Moderlandet. For at lette Oversigten skal vi, saavidt mulig, ta disse forskellige Afdelingers Operationer hver for sig. Vi begynder med De Wet, hvis Bevægelser er de mest udviklede.

I Begyndelsen af November 1900 stod De Wet ved et Sted, som heder Lindley, i øst for Kroonstadt, der ligger ved Jernbanelinjen omtrent midtvejs mellem Bloemfontein og Prætoria. Det ser ud til, at han her havde et Lager af bortgjemt Ammunition og endel begravede Kanoner, men noget sikkert i saa Henseende vides ikke, og det næste, vi hører om ham, er at han hurtigst muligt begir sig ned i Oranjestaten, hvor han den 17. samme Maaned tar Stilling ved Dewetsdorp, omtrent 68 Kilometer sydost for Bloemfontein. Dette Sted var besat af en ubetydelig britisk Styrke, som straks skjønte, at den var ude af Stand til at holde sig, men ikke desto mindre besluttede den at opta Kampen i Tillid til den Hjælp, som selvfølgelig ikke kunde udebli. Trods den ubetydelige Afstand mellem Dewetsdorp og Bloemfontein, som jo skulde være et af Centrene for den fremmede Indmarschhær, udeblev imidlertid al Undsætning, og efter en Uges Beleiring maatte Garnisonen heise det hvide Flag — efter Sigende af Mangel paa Vand; nogen officiel Rapport om denne ubehagelige Affære har nemlig endnu ikke set Dagens Lys. Næsten 500 Mand overgav sig som Fanger med to Kanoner i fuld Stand og en Mængde Ammunition. Kort efter ankom britiske Tropper til Stedet, men da havde De Wet allerede bragt sit Bytte i Sikkerhed, og Briterne var ikke mere istand til at gjenoprette dette Nederlag, som efter hvad de selv indrømmer, øvede stor moralsk Virkning baade i det sydlige af Oranjestaten og i Kapkolonien.

De Wets Plan var nu at krydse Oranjestaten for over den at komme ned i Kapkolonien, men forinden han kunde naa saa langt, blev han stanset af den britiske General Knox, som et Øieblik var nær paa at ta ham tilfange med hele hans Styrke, særlig da ogsaa Floden selv kom Briterne tilhjælp ved at stige

saaledes, at den blev umulig at passere. Sportsinstinktet vaagnede hos Briterne, og paa alle Kanter anstrængte de sig nu til det yderste for at fange det sjeldne Vildt, mens Publikum hjemme ventede, saa at sige, med Aanden i Halsen paa Udfaldet. Men — „Fanden fare i Hollænderen, han er klogere, end jeg tænkte“, som det heder hos Holberg. De Wet brød sig gjennem trods Natur og Mennesker efter en Række mesterlige Marscher hid og did, som for uindviede saa aldeles ubegribelige ud. „Det er øiensynligt, at en eller anden paa vor Side begik en Bommert“, heder det i en britisk Beretning; „men hvem det var, ved vi ikke“.

Mens Briterne paa denne Maade var beskjæftiget med at jage De Wet gjennem Sydafrikas Vidder, var en Del Boer-afdelinger, under Anførsel af de bekjendte Førere Lotter, Scheepers og Kruitzinger, brudt ind i Kapkolonien, hvor de i over fire Maaneder fremkaldte den største Forvirring. Deres militære Hensigt var at gjøre Kommunikationslinjerne mellem Kapstaden og Pretoria mest mulig usikre for Lord Kitchener for derigjennem at hindre, at han blev tilført Levnetsmidler og Heste — denne Hovedbetingelse for, at Krigen kunde føres med fornøden Kraft.

Aaret 1900 gik imidlertid i Graven og med det, hvad Borne under Henvisning til sine Konflikter med England med nogen Overdrivelse har kaldt „et Aarhundredes Uret“. Det nye Aarhundrede traf begge Parter lige uforsonlige, og i Slutten af Januar besluttede General Knox sig til en ny stor Klapjagt paa De Wet. Denne Gang var Indringningen endnu mere omstændelig og detaljeret end sidst. Tropper blev trukket sammen fra alle Kanter helt fra Transvaal, hvorfra en General ved Navn Plumer — en af de bedste og kyndigste i hele Armeen — kom med Eksprestog til Aastedet for at delta i Jagtpartiet. Feltet var stort. Det bar over Oranjefristatens sydlige Del ind i Kapkolonien, saa nordover igjen over Oranjefloden ind i Fristaten med Afstikkere til de vidunderligste Kanter — en Maaned af uhørte Lidelser og Anstrængelser, hvor den geniale Fører paa hvert eneste Punkt viste sig paa Høide med Situationen. To Generaler og tre Oberster jagede ham som halsende Hunde. Men det var som de jagede en flygtende Støvsyde ude i Horisonten, som ingen kunde naa. Han vidste alt, undgik alt og overvandt alt. Da Jagten endelig maatte indstilles, fordi For-

følgerne simpelthen ikke var istand til at holde den ud længer, havde De Wet efter britiske Opgaver tabt ialt 200 Mand og 2 Kanoner foruden en hel Del af sin Ammunition og Bagage. Vigtigere var det fra et politisk-militært Standpunkt, at han ogsaa var blit nødt til at opgi sine paatænkte Operationer i Kapkolonien, hvor de spredte Kommandoer, som vi har nævnt i det foregaaende, jo allerede iforveien gav Briterne nok at bestille.

Samtidig med Klapjagterne paa De Wet var der oppe i den vestlige Del af Transvaal foregaaet en Del betydeligere Operationer under Ledelse af Delarey. Den vigtigste Træfning er Delareys afgjørende Seir over General Clements ved Nooitgedacht 13. December 1900, som i flere Maaneder gjorde alle britiske Anstrængelser paa denne Kant frugtesløse og indirekte ogsaa bidrog til at afbøde Virkningen af et Nederlag, som i Slutten af Januar blev tilføiet selve General Botha af en af de dygtigere britiske Undergeneraler ved Navn Smith-Dorrien.

Disse forskjellige Held og Uheld paa begge Sider var det, som i Februar 1901 ledede til en personlig Sammenkomst mellem Lord Kitchener og General Botha med det Maal for Øie, om muligt, at hidføre en Fred.

KAPITEL XXV.

Februar 1901—Mars 1902. To Fredsunderhandlere. Ministeriet Salisbury «reviderer». Fiendtlighederne gjenoptas. Et Vinterfelttogs Eventyr. En Proklamation og dens Følger. De Wets Julenat. Krigens sidste Maaneder.

De Fredsunderhandlinger, som blev aabnet mellem Lord Kitchener og General Botha i Slutten af Februar 1901, var ligesom de Underhandlinger, som hidførte den endelige Fred af en meget omstridt Art. Der var den samme Diskussion som nu, om hvem som havde indledet dem. Der var de samme Forhaabninger og den samme Tvil om, hvorvidt de vilde føre til noget praktisk Resultat, og — som bekjendt — fik Tvilerne Ret. Uden at gaa ind paa Enkeltheder kan vi om disse Underhandlinger, som endnu ikke foreligger fuldt oplyst, meddele følgende, som maa betragtes som fastslaat. Underhandlingerne blev

aabnet fra britisk Hold paa et Tidspunkt, da Briterne ingenlunde var heldige i sine Operationer, og i ledende Kredse i England er derfor den Anskuelse senere gjort gjældende, at det var en Feil, at man overhodet indlod sig paa dem. Lord Kitchener og General Botha kom forholdsvis hurtig til Enighed om de nærmere Betingelser for en Fred, efterat Hovedspørrmaalet — Boerrepublikernes Uafhængighed — var sluppet som et Spørrmaal, der overhodet ikke kunde være Gjenstand for Diskussion. Disse Betingelser blev derefter forelagt den britiske Regjering til nærmere Drøftelse med det Resultat, at Ministeriet Salisbury fandt sig beføiet til at foreta en Del Forandringer i den i skjærpende Retning, som gjorde dem absolut uantagelige for Boerne. Vi skylder imidlertid at tilføie, at de Indrømmelser, som den britiske Regjering var villig til at gaa med paa, var af den Art, at de fremkaldte Protester baade blandt Utlænderne og de hjemlige Jingoer. Den væsentligste Mangel ved disse Indrømmelser var, at der ikke blev indvilget fuld Amnesti for de oprørske Kaphollændere, hvad Lord Kitchener ikke var uvillig til at gaa med paa. Det er indlysende for enhver upartisk Iagttager, at Boerne som ærekjære Mænd ikke kunde acceptere en Fred, som sikrede dem og deres absolut Tilgivelse for alt, hvad der var skeet under Krigen, samtidig med, at deres Frænder i Kapkolonien, som med Vaaben i Hånd havde støttet deres Sag, skulde stilles udenfor den almindelige Amnesti og gaa en usikker Fremtid imøde. Under disse Omstændigheder havde General Botha og de øvrige Boerledere intet andet at gjøre end at afbryde Underhandlingerne, hvilket „visselig ikke vil overraske Deres Excellence“ — som det heder i Bothas Brev til Lord Kitchener af 15. Mars 1901 — og atter forsøge den ustadige Krigslykke.

Vinteren, som i Sydafrika indtræder i April Maaned, stod nu for Døren, og Lord Kitchener bestemte sig for en Del større Operationer i det nordlige Transvaal, som til Dato praktisk talt havde ligget udenfor det britiske Magtomraade. Hovedstødet gjaldt Pietersburg — det nordligste Endepunkt for Jernbanen gennem Transvaal — og de omliggende Distrikter samt et Sted, som heder Boos-Senekal, som Boerregjeringen nu havde valgt til Hovedstad. Disse Operationer var dygtig ledet og Resultaterne en Tid ganske betydelige, men i det store hele tat svarede de alligevel ikke til Forventningen, da det ikke lykkedes

at fange hverken Boerregjeringens Medlemmer eller den fremragende Fører, Ben Viljoen, som desværre senerehen (i Begyndelsen af 1902) ved et rent Tilfælde faldt i deres Hænder. Aarsagen til, at dette Forsøg paa at „feie“ det nordlige Transvaal ikke lykkedes, er den samme, som er Skyld i, at Krigen fortsattes udover hele 1901 og langt ind i 1902 — nemlig, at Briterne uagtet sin enorme Overlegenhed var nødt til at afsaa mange Tropper til Garnisonstjeneste og Vagthold i de saakaldte „Blokhuse“, hvis Nytte som bekjendt har vist sig mere og mere tvilsom, at den disponible Feltstyrke ikke var istand til at møde Boerne paa alle Punkter. Forøvrigt endte denne britiske Expedition til det nordlige Transvaal med et afgjørende Uheld, som endnu i højere Grad tilintetgjorde Virkningen af de Resultater, den havde opnaaet. Paa Veien sydover blev nemlig en Afdeling af den paa 350 Mand overrasket Nat til 13. Juni ved et Sted, som heder Wilmansrust ikke langt fra Middelburg, og nødt til at overgi sig som Fanger med 2 Kanoner. Denne Seir blev vundet af Delarey, som helt siden Aarets Begyndelse havde kjæmpet med enestaaende Dygtighed og vekslende Held i Middelburg-Distriktet, uden at Briterne havde været istand til at drive ham ud.

Imidlertid var Oranjestaten — for at citere et af de mest anseede britiske Tidsskrifter paa konservativ Side — blit „feiet frem og tilbage, indtil man ikke skulde anse det muligt, at nogen Boer kunde finde Tilhold inden dens Grænser“. Udtrykket er betegnende, og den Lignelse det benytter, vidner paa en Gang om Briternes indædte Harme over denne evindelige Krig og deres seige Beslutning om at holde paa til „den sidste Boer er transporteret ud af Sydafrika“, som en britisk Forfatter har antydnet. Disse Operationer i Oranjestaten er ikke istand til at afvinde nogen større Interesse. „Naar man har beskrevet en af dem, har man beskrevet dem allesammen“, heder det i en britisk Fremstilling, og vi for vor Del anser det derfor unødvendigt i en kort Oversigt som denne at inklade os paa nærmere Enkeltheder. Den eneste nævneværdige Episode er den natlige Overrumpling ved Reitz i Juli Maaned ifjor, da Præsident Steijn paa et hængende Haar var blit tat tilfange. Den britiske Fremstilling, som er den eneste, vi har at holde os til, gaar ud paa, at Præsidenten blev nødt til at hoppe af Sengen paa Hesteryggen i bare Skjorten, uden at faa Tid til at rive

med sig andet end Hatten, som forresten fæg af ham paa hans vilde Fart. Alle hans Papirer og alt, hvad der ellers tilhørte ham, faldt i Briternes Hænder.

Mod Slutten af Vinteren — hvilket efter sydafrikansk Beregning vil sige i August Maaned — indtraadte der en Pause i Krigsoperationerne, som af den britiske Regjering blev benyttet til at udstede en „Proklamation“, som baade i og udenfor England blev betegnet som noget af det digreste, der hidtil var set af officiel Humbug. Denne Proklamation, som er dateret 6. August 1901, og som Lord Kitchener desværre har maattet sætte sit Navn under, vistnok meget mod sin Vilje, gik ud paa intet mindre end, at Krigen — værsaagod — havde at være afsluttet inden 15. September førstkommende — altsaa 1901. Hvis ikke vilde alle Boerførerne „for ewig“ bli landsforvist fra Sydafrika, hed det. Videre udtalte Proklamationen, at alle Burghers, som blev under Vaaben efter denne Dato, og hvis Familier opholdt sig i de saakaldte „Koncentrationsleire“, vilde bli holdt ansvarlig for deres Underhold. Denne Proklamation, som til alle Tider vil staa som et karakteristisk Vidnesbyrd om Ministeriet Salisburys manglende Evne til at beherske den Situation, som det ved sin Politik havde ført Landet op i, blev senere ikke tilbagekaldt og stod saaledes i Formen ved Magt, da Freden blev sluttet. Paa den anden Side skylder vi at anføre til Ære for Lord Kitcheners sunde Sans, at han efterhaanden i al Stilhed lod Proklamationens Retskraft dø hen af sig selv, uden at den britiske Regjering fandt sig opfordret til at minde ham om den.

Efterat det den 15. September viste sig — hvad Alverden kunde vide paa Forhaand — at Krigen ikke lod sig slutte paa Kommando, blussede Kampen til en Begyndelse op med en ligefrem uanet Kraft, og i nogle Uger kunde der noteres det ene britiske Nederlag efter det andet. Den 17. September dukkede General Botha pludselig op i Nærheden af Byen Vryheid i det sydøstlige Transvaal, hvor han slog en større britisk Afdeling, fangede 400 Mand og erobrede 3 Kanoner. Den 26. samme Maaned leverede han Briterne en usædvanlig heftig Træfning ved Forterne Itala og Prospect i Zululandet, som i sin Tid blev karakteriseret som et afgjørende Nederlag for ham, mens man nu — selv i England — er nogenlunde enig om, at hans Tab var ubetydeligt, hvilket vil sige, at Slaget trygt kan betegnes som uafgjørende. Et Par Dage efter fangede han 2 Dage i Træk et

Par store britiske Transportkolonner og endelig overfaldt han 30. Oktober en britisk Afdeling ved et Sted, som heder Bakenlaagte i det østlige Transvaal, og tilføiede den et Tab af 227 døde og saarede, blandt de førstnævnte Chefen, Oberst Benson, en af de mest anseede og afholdte Officerer i Hæren. Som Eksempel paa den britiske Rekognosceringstjeneste ogsaa ved denne Leilighed kan anføres, at Oberst Benson — efter hvad der indrømmes selv fra britisk Hold — stod i den Tro, da han blev overrumplet, at Boerne befandt sig i en Afstand af vel 120 Kilometer. Samtidig med disse Operationer i det sydlige og østlige Transvaal leverede Delarey Briterne et Par uafgjørende Kampe i det vestlige Transvaal, men ogsaa her var de britiske Tab ganske betydelige.

„Saaledes var Begivenhedernes Gang ned til først i December — en lang Kjæde af mindre Uheld for de britiske Vaaben“, heder det i en britisk Fremstilling, som vi har liggende foran os. I de første Uger af Maaneden lykkedes det imidlertid Briterne at vinde enkelte Fordele i det østlige Transvaal overfor General Botha, som imidlertid senere hævnede dem ved at fange en Afdeling paa 200 Mand i Nærheden af Ermelo; men det største Uheld, som tilstødte Briterne i December, var alligevel De Wets Overfald i Nærheden af Bethlehem i Oranjefristaten Nat til første Juledag. Den britiske Afdeling, som bestod af 500 Mand havde tat Stilling paa en svær Høide, hvor de sad saa trygge, som om de skulde ha været i sit eget Land, mens Boerne lydløse som Katte kløv op gennem Uren. Med en Gang lød Boernes Hurrarop i Natten, Geværerne knaldede, vilde Skrig fyldte Luften. Overraskelsen var saa fuldstændig som vel mulig. Briterne blev pillet ned, efterhvert som de kom styrtende ud af sine Telte. Hele Leiren blev Boernes Bytte tilligemed to Kanoner, mens Antallet af døde, saarede og fangne Briter selv i engelske Beretninger ikke opgives til mindre end 350. Det var den sidste store Begivenhed i 1901, og det er overflødigt at fortælle, at den indgjød Boerne nyt Mod ved Indgangen til Krigens tredie Aar.

De 3 første Maaneder af Aaret 1902, som samtidig skulde bli de 3 sidste i Krigens fremkaldte ikke nogen afgjørende Forandring i den Situation, som vi netop har skisseret. Der var ligesom i 1901 intet afgjørende Slag, ingen Beleiring, ingen større almindelig Overgivelse. Operationerne indskrænkede

sig nærmest til Forfølgelser og Skjærmydsler, mindre Seire og mindre Nederlag. Saavidt det i Løbet af disse Maaneder var muligt at opgjøre sig nogen Mening om Begivenhederne i dette „Løgnens Land“ som en britisk Forfatter har kaldt Sydafrika, hvor den britiske Censur lemlæstede alle Efterretninger, saa det imidlertid ud til, at Boernes Modstandskraft endnu paa langt nær var brudt. Snarere maa det siges, at Boerne netop i denne Tid gjorde nogle af sine fortrinligste Kup under hele Krigen. Vi minder i denne Forbindelse om De Wets geniale Gjennembrud gennem Blokhustlinjerne mellem Kroonstadt og Lindley i Oranjestaten i Begyndelsen af Februar, da han sendte sine Kreaturer mod de britiske Pigtraadgjærder og paa denne Maade banede Vei for sig og sine Folk, samt om Delareys Seir ved Klerksdorp i Transvaal i de sidste Dage af Februar, som resulterede i et Tab for Engelskmændene af 120 faldne og henved 470 Fanger. Som den sidste større Begivenhed noterer vi Delareys Seir ved Tweebosch paa Jernbanelinjen nordfor Pretoria 8. Marts, hvor Lord Methuen maatte overgi sig som Fange med et Tab, som officielt blev opgivet til 41 faldne, 77 saarede, 200 Fanger og 4 Kanoner. Efterretningen om dette Nederlag blev i England modtaget med samme Følelser som alle de øvrige Nederlag under Krigen. Det var pinligt at maatte erkjende det; men det kunde ikke hidføre nogen Forandring i Opfatningen af den Politik, som man havde foresat sig ikke skulde opgives, før Boerstaterne var tilintetgjort.

KAPITEL XXVI.

Fredsønsker. Schalk Burgers Anmodning. Foreløbigt Møde i Klerksdorp.
 Boernes Uafhængighedskrav. Englands Afslag. En lang Pause.
 De sidste Forhandlinger. Freden undertegnes.
 Slutningsbemærkninger.

Nogle faa Dage efter de Begivenheder, som vi har omtalt i Slutten af foregaaende Kapitel, blev de første Skridt indledet i Retning af at hidføre den Fred, som endelig kom istand i Pretoria 31. Mai sidstleden. Da imidlertid den britiske Regjering

meget tidlig tog det Standpunkt ikke at offentliggjøre en eneste Enkelthed om Forhandlingerne, og da Oceankablerne fra Sydafrika som bekjendt er i Englands Besiddelse, maatte Verden i Tiden mellem Midten af Mars og Slutten af Mai finde sig i at være i saagodt som fuldstændig Uvidenhed om Begivenhedernes Udvikling. Først nu efter Freden er alle Dokumenter vedrørende disse Forhandlinger tilsidst offentliggjort, og en kort Gjengivelse af deres Hovedindhold er derfor paakrævet for at gi vor Fremstilling af den mindeværdige Boerkrig dens endelige Afslutning.

Depeschernes Antal udgjør ialt 29 større og mindre Telegrammer, som er vekslet frem og tilbage mellem Pretoria og London i Tiden mellem 12. Mars og 31. Mai. Af det første Telegram fremgaar det, at der allerede før 12. Mars har været ført Korrespondance mellem Lord Kitchener og Transvaals fungerende Præsident Schalk Burger med det Maal for Øie at hidføre Fred. Som Svar paa et Brev fra Lord Kitchener til Præsident Burger om, at han (Lord Kitchener) er villig til at sætte Boernes Ledere i Forbindelse med den hollandske Regjering, erklærer Schalk Burger, at han først maa konferere med Præsident Steijn og anmoder i den Anledning om Tilladelse til frit at passere de britiske Linjer. „Skal jeg indrømme hans Anmodning?“ slutter Lord Kitchener sit Telegram.

Dagen efter (13. Mars) modtar han fra Krigsministeriet i London Regjeringens Svar, som gaar ud paa, at der ikke er noget til Hinder for Indvilgelse af Schalk Burgers Anmodning.

Hermed slutter alle Efterretninger for Mars Maaned, og den britiske Regjering hører nu intet om Underhandlingernes Gang førend 1. April, da der indløber et Telegram fra Lord Kitchener om, at den omtalte Konferance mellem Præsidenterne Steijn og Schalk Burger har fundet Sted, og at der ønskes arrangeret et Møde mellem Transvaals og Oranje-ristatens Repræsentanter i Klerksdorp Paa Forespørsel fra Lord Kitchener om, hvorvidt et saadant Møde kan tillades arrangeret, svarer Regjeringen øieblikkelig bekræftende. Otte Dagen efter (10. April) udvider Lord Kitchener sin Forespørsel og anmoder om, at Møde maa kunne arrangeres hvorsomhelst. Dagen efter modtar han atter bekræftende Svar, og har nu fuldstændig frie Hænder til at konferere med Boerlederne, naar og hvor det passer sig for ham og dem.

I et Telegram af 11. April meddeler derefter Lord Kitchener den britiske Regjering, at Møde er arrangeret i Klerksdorp,

og Dagen efter refererer han i en udførligere Depesche de Betingelser, som Boerne opstiller. De gaar ud paa følgende: 1) Stemmeret. 2) Lige Rettigheder for det hollandske og engelske Sprog. 3) Toldunion. 4) Nedrivning af alle militære Forter i Transvaal og Oranje-Prinsdømmet. 5) Fælles Post-Telegraf- og Jernbanevæsen. 6) Voldgift i alle fremtidige Tvistemaal med den yderligere Garanti, at Voldgiftsmændene kun skal udvælges blandt Undersaatterne inden hvert Rige. 7) Gjensidig Amnesti. „Hvis ikke disse Betingelser tilfredsstillter“, erklærer Boernes Repræsentanter, „anmodes den britiske Regjering om nærmere at præcisere, hvad den ønsker“.

Paa dette Telegram indløber der Dagen efter et ganske kort Svar fra den britiske Regjering, som gaar ud paa, at de to Republiker engang for alle er annekteret, og at enhver Diskussion om de Betingelser, som er opstillet af Boernes Repræsentanter derfor bortfalder af sig selv. Dette Svar meddeler Lord Kitchener øieblikkelig Boernes Delegerede i Klerksdorp og opfordrer dem til at komme med nye Forslag. Dette strander imidlertid paa Præsident Steijns bestemte Modstand, som forøvrigt deles baade af Schalk Burger og General Botha. Uden Hensyn til den saakaldte „Annektering“ af Transvaal og Oranje-Prinsdømmet hævder disse Mænd i fuld Forstaaelse af sit Ansvar baade overfor sit Folk og overfor Historien, at de fremdeles er de to Republikers lovlige Regjering og at de i denne Egenskab vistnok har Ret til at slutte Fred, men ikke til at opgi Landets Uafhængighed. Dette Spørgsmaal, erklærer Boernes Repræsentanter, tilkommer det Folket selv at afgjøre, og for at saa kan ske, anmoder de Lord Kitchener om at søge udvirket en Vaabenstilstand.

To Dage efterat Lord Kitchener har meddelt den britiske Regjering disse Enkeltheder, modtar han et Telegram fra London, dateret 16. April, hvori Regjeringen udtaler, at den føler sig „betydelig overrasket“ over Boerrepræsentanternes Holdning, uden at dog denne Overraskelse begrundes nærmere. Telegrammet slutter med at henvise Lord Kitchener til Forhandlingerne mellem ham og Botha i Februar 1901 som et rimeligt Grundlag for nye Forhandlinger samtidig med at det udtales, at Regjeringen er villig til at gaa endnu videre i sine Indrømmelser end dengang. Nogen Vaabenstilstand kan der ikke være Tale om; tvertimod vil der afgaa nye Forstærkninger til Sydafrika. Efter at ha modtat denne Meddelelse afreiser Boernes Delegerede

til sine forskellige „Kommandoer“ for at meddele dem Sager-nes Stilling. Lord Kitcheners sidste Telegram til den britiske Regjering ved denne Leilighed er dateret 18. April, og først en hel Maaned efter — 17. Mai — indløber der atter nye og betydningfulde Efterretninger fra Sydafrika.

Hovedindholdet af disse Meddelelser var, at der i Mellem-tiden havde været afholdt et Møde af de forskellige „Komman-doer“ i Vereeningen, den lille Jernbaneby paa Grænsen af Transvaal og Oranjefristaten, som vi omtalte i Forbindelse med Lord Roberts' Fremrykning mod Pretoria Sommeren 1900. Her havde de forsamlede Burghers opnævnt en Komité af sine le-dende Mænd til at forhandle med den britiske Regjerings Re-præsentanter, Lord Kitchener og Lord Milner, dog saaledes, at Komiteens Afgjørelse først maatte forelægges de forsamlede Burghers til Godkjendelse eller Forkastelse.

Komiteen var færdig med sin Indstilling i Løbet af 18. Mai, og den følgende Dag havde den en Konferancé i Pretoria med Lord Kitchener og Lord Milner. Ved den Leilighed opstillede Komiteen følgende Forslag:

- 1) Vi er villige til at opgive vor Uafhængighed i Forholdet til fremmede Magter.
- 2) Vi ønsker at beholde Selvstyre under britisk Over-høighed.
- 3) Vi er beredt til at opgive en Del af vort Land.

Disse Betingelser, som straks blev telegraferet til London, nægtede den britiske Regjerings Repræsentanter bestemt at gaa med paa, da de fandt, at de afveg i væsentlig Grad fra de Principer, som den britiske Regjering havde ment at burde hævde. Der udspandt sig nu en lang, alvorlig Diskussion, hvis endelige Resultat var, at Lord Milner og Boerrepræsentanten, De Smuts, blev bemyndiget til at opsætte et Udkast til en Overens-komst, som skulde afgjøres ved hemmelig „Ja-“ og „Nei-“ Vote-ring af de Burghers, som var forsamlet i Vereeningen. Ordly-dén af dette Udkast, som Lord Kitchener telegraferede til Lon-don 21. Mai, blev i alle væsentlige Punkter accepteret af den britiske Regjering, som gav det følgende, endelige Form:

1. De Burghers, som staar i Felten, nedlægger straks sine Vaaben og over-giver alle Kanoner, Rifler og Krigsudstyr, som er i deres Besiddelse eller under deres Kontrol og afstaar fra yderligere Modstand mod Hs. Majestæt Kong Edward VII's Overhøighed, hvem de anerkjender som sin lovlige Suveræn. Maaden

og Enkelthederne med Hensyn til denne Overgivelse ordnes mellem Lord Kitcheners og kommanderende General Botha, Divisionsgeneral Delarey og kommanderende General De Wet.

2. Alle Burghers udenfor Transvaals og Oranjerflod-Kolonien Grænser og alle Krigsfanger, som nu befinder sig udenfor Sydafrika og er Burghers, vil, naar de rettelig erklærer, at de anerkjender Kong Edwards Overhøiighed efterhaanden blive ført tilbage til sit Land, saasnart Transport kan skaffes og Eksistence-Midler sikres.

3. De Burghers, som saaledes vender tilbage og saaledes overgiver sig, vil ikke berøves sin personlige Frihed eller sin Eiendom.

4. Ingen Retsforfølgning, civil eller kriminel, vil blive indledet mod nogen Burgher, som overgiver sig eller vender tilbage, for nogen Handling, som staar i Forbindelse med Krigen. Fordelen ved denne Bestemmelse udstrækker sig ikke til visse Handlinger, som strider imod Krigsbrug, hvilke den kommanderende General har gjort Boerne opmærksom paa, og som vil blive prøvet ved Krigsret umiddelbart efter Fiendtlighedernes Afslutning.

5. Det hollandske Sprog vil bli lært i de offentlige Skoler i Transvaal og Oranjerflod-Kolonien, hvor Børnenes Forældre ønsker det og vil blive tilladt ved Domstolene, hvor det ansees nødvendigt for en bedre og mere effektiv Rettens Haandhævelse.

6. Besiddelse af Rifler vil tillades de Personer i Transvaal og Oranjerflod-Kolonien, som trænger det for sin Beskyttelse eller tager ud Tilladelse hertil overensstemmende med Loven.

7. Den militære Administration i Transvaal og Oranjerflod-Kolonien afløses paa det tidligst mulige Tidspunkt af Civilregjering og, saasnart som Omstændighederne tillader det, vil der blive indført repræsentative Institutioner ledende til Selvstyre.

8. Spørsmålet om at give de Indfødte Stemmeret vil ikke afgjøres før efter Indførelsen af Selvstyre.

9. Ingen speciel Skat vil blive paalagt Eiendomme i Transvaal eller Oranjerflod-Kolonien til Bestridelse af Krigsomkostningerne.

10. Saasnart som Omstændighederne tillader det, udnævnes i hvert Distrikt af Transvaal og Oranjerflod-Kolonien en Kommission, hvori de lokale Indbyggere er repræsenteret. Kommissionen, som staar under Ledelse af en Embedsmand, har til Opgave at bistaa Folk med at skaffe dem et Hjem og yde Hjælp til dem, som paa Grund af Tab i Krigen er ude af Stand til at skaffe sig Føde, Husly, og de nødvendige Forraad af Saakorn, Besætning, Redskaber og andet, som er nødvendigt for at drive deres sædvanlige Beskæftigelse.

Hs. Majestæts Regjering vil stille til Disposition for disse Kommissioner en Sum paa Lstrl. 3,000,000 for de ovennævnte Øiemed og vil godkjende alle Noter udstedt under Lov 1 af 1900 af den Sydafrikanske Republik. Alle Kvitteringer, som er udstedt af de tidligere Republikers Officerer eller under deres Ordre, skal præsenteres for en judiciel Kommission, som vil udnævnes af Regjeringen, og hvis saadanne Noter og Kvitteringer befindes af denne Kommission at have været rettelig udstedt til Gjengæld for værdifulde Ydelser, vil de blive modtaget af førstnævnte Kommissioner som Bevis for, at de Personer, til hvem de oprindeligt blev udstedt, har lidt Tab i Krigen.

Foruden det ovennævnte frivillige Beløb paa Lstrl. 3,000,000 vil Hs. Majestæts Regjering være villig til at yde rentefrie Laan paa 2 Aar for samme Øiemed og senere betalbare over en Aarrække med 3 % Rente. Ingen Fremmed eller Oprører vil nyde godt af denne Bestemmelse.

Med disse Betingelser vendte Boernes Repræsentanter 28. Mai for sidste Gang tilbage til Vereeningen, og den 31. Mai om Formiddagen kunde Lord Kitchener telegrafere til London, at Sagen vilde bli endelig ordnet i Løbet af Dagen. Samme Aften fandt det historiske Møde Sted mellem Boernes Repræsentanter med Undtagelse af Præsident Steijn, paa hvis Vegne De Wet optraadte som „fungerende Præsident“, og de britiske Repræsentanter, Lord Kitchener og Lord Milner. Scenen var gribende, da „Veldtets“ Sønner, en for en, gik frem i Stilhed og underskrev Dødsdommen over det Land, som de i over to Aar havde forsvaret saa storslagent, at Historien neppe eier noget Sidestykke. De britiske Lorder var ogsaa tause. Bare Pennens Kradsen hørtes henover Papiret, eftersom Navn efter Navn blev sat paa det historiske Dokument.

Klokken slog 10^{1/2}.

Krigen mellem Boerstaterne og det britiske Verdensrige var tilende.

To frie Folk havde ophørt at eksistere.

Vi har i den Fremstilling af Krigen, som vore Læsere nu har havt Anledning til at følge gjennem 26 Kapitler, ikke været istand til at gi mere end en ganske kort Oversigt over det vældige Emne, som i Løbet af de sidste Aar har git Stødet til en Literatur, som i Bindstærkhed overgaar alt, hvad Verden hidtil har set. Mange vigtige Punkter af betydelig politisk Interesse for Forstaaelsen af det gjensidige Udviklingsforhold mellem England og Boerstaterne har vi under disse Omstændigheder været nødt til enten helt at springe over eller til bare at vie en forbigaaende Omtale. Mangen Træfning, som burde været skildret udførlig, har maattet nøie sig med en underordnet Plads; mangel Elendighed, som burde været brændemærket har vi maattet overse; mangel Heltedaa paa begge Sider, som burde været erindret, har vi desværre ikke været istand til at ofre et Ord. Endelig har vi med Forsæt ladet flere „administrative Forholds-

regler“ hvile, som rettelig burde ha været drøftet og belyst, fordi en mangfoldig Udredning af dem forekom os værre end ingen. Vi sigter her til „Farmbrændingen“ og „Koncentrationsleirene“, som med fuld Ret har vakt en saa enorm Opsigt ikke bare i det britiske Rige, men Verden over. De 11,000 Børn, som disse „Dødsleire“ krævede i 1901 foruden tusenvis af Kvinder og Mænd, tror vi imidlertid bør erindres. Vi nævner dem — ikke som Bevis paa britisk Grusomhed, men som Bevis paa britisk Uforudseenhed — som et Led i den Kjæde af Feiltagelser, Slumpeberegninger, Overrilelser og modstridende Standpunkter, som har karakteriseret Englands Optræden paa hvert eneste Punkt, undtagen i det, som vi vil kalde det rent „sportsmæssige“ ved Krigen — det at kaste Modstanderen afgjørende i Bakken.

Følgerne af denne Politik var, at Krigen efterhaanden „vendte sig om til sin egen Karikatur“. Det blev spaaet, at den skulde bli kort og ublodig. Den viste sig at bli lang og blodig. Det antoges, at den skulde koste en Del Millioner. Den løb op i nogle Milliarder. Den skulde i Teorien befordre Sydafrikas Lykke. Den holdt i Praksis paa at bli Sydafrikas Ruin. Den skulde gi de stemmeretsløse Uitlænderne konstitutionel Borgerret. Den endte med at ophæve Kapkoloniens parlamentariske Forfatning. Den skulde aabne Sydafrika fra Kap til Zambesifloden. Den holdt isteden paa at lukke det næsten hermetisk. Kort sagt, paa hvert eneste Punkt blev alle oprindelige Forudsætninger brudt, indtil den Krig, som det britiske Folk hilste med Jubel og Overmod, efterhaanden blev dets nationale Forbandelse, som det holdt Takkegudstjenester over at være befriet for.

Hvorledes Forholdene vil udvikle sig i Sydafrika de nærmeste Aartier — om det vil bli en Forsoningens eller en Misnøiens Tidsalder — er det selvfølgelig for tidligt at opgjøre sig nogen Mening om paa det nuværende Tidspunkt. Men saasandt historiske Begivenheder maa bedømmes, ikke efter Øieblikkets tilfældige Resultater, men efter uforanderlige Morallove og Slægtsleds politiske Erfaring, kan det ikke være tvilsomt, at Boerkrigen — saa langt fra at betegne nogen Afslutning i Boerfolkets Historie — tvertimod er Indgangen til et nyt Afsnit i dets nationale Tilværelse. Derfor kan vi, selv i dette Øieblik, ikke overtale os til at tro, at Boerne er dømt til at forsvinde af Historien. Snarere tror

vi, at Fremtiden netop trænger deres hærdede Evner, deres lutrede Æresfølelse, deres staalsatte Vilje, deres prøvede Fædrelandskjærlighed. Disse Egenskaber rækker længer end til det Kolonirige under *Union Jack*, som er det britiske Ideal. De bærer ind i Selvstændighedslandet „Sydafrikas forenede Stater“, som en Dag, før eller senere, vil stige over Historiens Horisont.
